

Na straži pod Kukom, od koder se vidi daleč v beneške vasi.

Foto: S. Teršek

Dolgo je že tega, ko so tvorci današnjega dne razvili prvo zasto svobode, pa vendar še nekateri med njimi žive brez tiste zakonske pravice, ki ji pravimo dvojno štetje dobe, preživite v boju za svobodo jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Naš namen ni izključno pojasnjevanje postopka za uveljavljanje pravic iz omenjenega naslova, temveč pokazati na tiste borce, ki jim družbena skupnost v tem času namenja tolikšno pozornost. Še pomembnejše pa je doseči s tem v zvezi razumevanje tistih, ki jih za-

enačiti z aktivnimi borci v partizanskih enotah ter za aktiviste OF, katerih aktivno in organizirano delo v NOV je bilo po nalogu partije in OF v takšnem obsegu, da ga je mogoče izenačiti z aktivno udeležbo v boju.

Vsi ostali pa, ki so na kakršen koli drug način prispevali v boju jugoslovanskih narodov in se njihovo delo šteje v posebno dobo kot enojno štetje, zahtevka za uveljavljanje pravic iz omenjenega naslova ne morejo vložiti. Možna pa je seveda obnova postopka, če so za to podani upravičeni razlogi.

**SPROŠČENI
ROK**

konodajalec pri sproščanju roka ni imel v mislih.

Postopek za uveljavljanje dvojnega štetja let v pokojninsko dobo bo omogočen samo borcem, ki po tej poti uveljavljajo svoje pravice prvič in borcem, katerih zahtevek je bil odbit zaradi tega, ker so zamudili zadnji zakonski rok, to je 31. december 1966.

Predvsem gre tu za udeležence NOV, ki so aktivno delovali v partizanskih enotah in se neposredno borili z orožjem, gre za aktiviste — ilegalce, katerih prispevek v narodnoosvobodilnem boju je mogoče

Zaradi narave že prispelih vlog na občinske odbore ZZB NOV, ki so izključno pristojni za sprejemanje prošelj, pa se nam zdi na tem mestu potrebno potrkati na vrata solidarnosti. Bralcu med temi vrsticami vsekakor ne bo težko najti in uvrstiti svoj prispevek v boju med zgoraj navedene kategorije, če je njegova udeležba v tem smislu resnično nesporna. Prav gotovo pa je, da pristojni organi vsako od teh, za celo desetletje zakasnelih prošelj, ne bodo mogli ugodno rešiti.

ANDREJ SKALERIČ

PRAZNIK DRAGARSKÉ DOLINE NAD ČABROM

Po vaseh v dolini Drage so bile 1. aprila letos še po dva metra visoke kope snega, cesta pa je bila brez njega. Sonce je sijalo po dolini in gozdovih. Mladi fantje in dekleta so s kapami na glavah ter s smučmi in puškami v rokah hodili veselo v šolo. Prihajali so stari očetje in stare matere, da bi slišali, kaj bodo povedali njihovi otroci in vnuki za praznik mladosti in rojstni dan tovariša Tita. Zbrali so se pri odhodu Kurirčkove pošte, v katero so mladi vložili svoje znanje, mišljenje in občutke do naše samoupravne domovine in tovariša Tita.

preske in Trave spet pokazali, kaj znajo.

»Mi te ljubimo, mi te častimo, obožujemo, zate živimo! Zate hočemo življenje dati — Jugoslavija je naša mati,« so zrecitirali pesem domovini.

Tovarišu Titu pa so poslali pozdravno pismo:

»Predragi naš tovariš Tito! Pionirji iz šole Podpreske in Trave, obenem z vsemi prebivalci, ti s Kurirčkovo pošto pošiljamo pozdrave in

mladih letih. Pot, ki si jo prehodil, ni bila lahka. Tvoje izkušnje bodo za nas vedno bogata zakladnica, za črpanje življenjskih moči, kot je bila tvoja misel in beseda za naše očete in dede v minuli vojni navdih, da so vztrajali v zmagovitem boju. Tu sredi naših gozdov, ki so nudili zavetje partizanskim borcem, smo pognali korenine, kar je občutil tudi sovražnik, ko so ga naši očetje pod tvojim vodstvom pregnali. Mi živimo danes svobodno in ustvarjalno življenje. Obljubljamo ti, da bomo spoštovali in negovali tvoje misli o enakopravnosti in bratstvu med vsemi jugoslovanskimi narodi, narodnostmi ter narodi sveta.

Prisrčno te pozdravljajo učenci in učitelji Podpreske in Trave s krajanji naše skupnosti!»

V programih je bilo vrsta partizanskih pesmi, recitacij in izpovedi mladih po vsej občini Kočevje.

Naš mladi rod ceni in spoštuje vse, kar smo si priborili in storili za lepše življenje naše socialistične domovine.

PETER ŠOBAR

Program prireditev na šoli v Podpreski in na Travi je bil tako bogat, da ni mogoče vsega napisati.

Bili smo na pionirski prireditvi že pred dvaintridesetimi leti, ko so po naši domovini še odmevali streli boja za svobodo. Tedaj je mala pionirka recitirala pesem o svojem padlem očku-partizanu. Zmogla je polovico recitacije. Ko je zrecitirala smrt svojega očka, je obstala, obli- le so jo solze in preprosto je dejala: »Ne morem več!« Vse, ki smo bili tedaj prisotni, to je bilo leta 1944, je dekletce ganilo do solz. Razumeli smo njeno srce in misli. Zenske so zajokale, pa tudi partizani smo imeli solzne oči.

Pionirji in učiteljica iz partizanske šole v Osilnici

Po dvaintridesetih letih in skoraj že enaintridesetih letih svobode so mladi iz Pod-

najboljše želje za tvoj rojstni dan. Smo v mislih s teboj, v tvojem dragem Kumrovcu v

●KAJ SMO ZANJE STORILI

str. 3

●ZLOČIN POD MRZLICO

str. 4

REPORTAŽA ZA TV-15

●DELO JE NJIHOVA SREČA

str. 5

TRŽAŠKI PROCES

NEPREPRIČLJIVO ZAKLJUČNO DOKAZOVANJE

str. 8

TV 15

LETO XIV. — št. 14

8. IV. 1976

TV-15 tudi tistim, ki so bili rojeni v svobodi

V eni zadnjih številčk »TV 15« smo prebrali, kako si v uredništvu prizadevate pridobiti čim več novih naročnikov... Ne moremo razumeti, da se je na vaš poziv tako malo šol naročilo na časnik, ki ga mi tako radi prebiramo.

»TV 15« nam je v šoli pri pouku zgodovine in spoznavanju družbe v veliko pomoč, saj učenci vsak dan prosijo, da jim pripovedujemo zgodbe iz narodnoosvobodilnega boja. Kje jih lahko dobi učitelj več, kot v »TV 15«, kjer je za nas še posebno zanimiva štirinajsta in petnajsta stran, ki je namenjena mladim! Učenci so posebno veseli takrat, če je na teh straneh objavljen njihov spis. To jih tudi navdušuje, da še pišejo, da še obiskujejo borcev, da so konec koncev zapisovalci tudi današnjega trenutka v naši socialistični revoluciji.

Že pred leti se je na naši šoli naročilo na »TV 15« okoli petnajst učencev in tudi danes vam pošiljam naslove trindvajsetih učencev, katerim začnete z aprilom pošiljati »TV 15« tudi na dom.

Iz spiskov novih naročnikov lahko ugotovite, da je med naročniki veliko naročnikov drugih narodov jugoslovanskih narodnosti. Veseli smo, da je šola kovačnica bratstva in enotnosti in da s tem utrjujemo

največjo pridobitev našega narodnoosvobodilnega boja, eno najvažnejših naročil tovariša Tita.

Sicer pa: »TV 15« bi zares moral priti v vsako slovensko družino, ne glede na to, če so njeni člani sodelovali v narodnoosvobodilnem boju! »TV 15« ne sme biti namenjen le tistim, ki so vse to doživljali, ampak vsem tistim, ki so bili rojeni že v svobodi!

MIHA KLINAR
OS »Tone Čufara«
p. Jesenice

PRIPIS UREDNIŠTVA: Vaše besede in trindvajset novih naročnikov iz vrst naših najmlajših nas obvezuje, da bomo »TV 15« vsebinsko še obogatili, in potrudili se bomo, da vas ne bomo razočarali.

Ne morem razumeti

V prispevku »Nekatere motijo celo spomeniki«, ki ste ga objavili v deseti številki »TV 15«, je bila omenjena dejavnost ZB NOV Trebiča in težave, s katerimi se otepa borčevska organizacija pri vzdrževanju spomenika padlim borcem na Trebiču.

Verjemite mi, da sem se ob tem globoko zamislil in enostavno ne morem razumeti, da je kaj takega sploh mogoče.

Znano mi je, da so ponekod v naši deželi spomeniki narodnoosvobodilnega boja precej zanemarjeni in da niso primerno oskrbovani. Nisem pa še slišal za primer, da bi nekateri posamezniki poskušali ovirati in nasprotovati prizadevanjem za primerno vzdrževanje in oskrbovanje spomenikov naše revolucije, kot je to slučaj na Trebiču.

Kot udeleženec narodnoosvobodilnega boja sem zelo ogorčen in tudi čustveno prizadet, da so v naši samopravni socialistični družbi še po trideset letih dogajajo takšni in podobni primeri. Prepričan sem, da svoje ogorčenje in svojo obsodbo izražam tudi v imenu

drugih udeležencev narodnoosvobodilnega boja in v imenu vseh tistih, ki so darovali žrtvovanja za našo neodvisno socialistično družbo v novi Jugoslaviji.

Tudi jaz sem med zadnjo vojno partizani na območju Trebiča in me še danes na te kraje vežejo nepozabni spomini. V začetku februarja leta 1945 je v spopadu s sovražnikom v neposredni bližini Trebiča padlo šest mojih soborcev in tudi meni in mojim šestim tovarišem ni dosti manjkalo, pa bi bili prešestani od sovražnikovih krogel.

Kmetu na Trebiču, ki ga omenjajo v zvezi s tem, prav gotovo nihče ne očita, da ima v hlevu več kot dvajset glav živine, da si gradi novo hišo, da ima avto, traktor, molzni stroj. Vendar bi se moral krepko zavdati, da je za lepo življenje v današnji družbi padlo milijon sedemsto tisoč ljudi.

Če mu je bila v zadnji vojni usoda prizanesljiva in ni doživel strahot, je danes toliko bolj dolžan spoštovati pridobitve našega boja in spomin na vse padle borce narodnoosvobodilnega boja in žrtve fašizma.

Ponosen bi moral biti, da na njegovem zemljišču danes stoji spomenik, simbol šestinidesetih padlih domačinov in enainvajsetih neznanih borcev narodnoosvobodilne vojske. Tak spoštljiv odnos je imel v sebi tudi prejšnji lastnik domačije, ki je prostovoljno in brezplačno odstopil ustrezno zemljišče za postavitve tega spomenika. V slogi z vaščani in s člani borčevske organizacije bi bilo zaželeno in edino prav, da sodeluje in pomaga pri vzdrževanju spomenika in njegove okolice. V kolikor za to delo nima časa in razumevanja, pa naj vsaj dopusti, da bodo to dolžnost nemoteno opravljali drugi.

Komisiji za spomeniško in zgodovinsko dejavnost in drugim odgovornim dejavnikom v občini in pri republiškem odboru ZB NOV Slovenije predlagam, da prevzamejo skrb za ureditev premoženjskih oziroma pravnih vprašanj za vsa zemljišča, na katerih so spomeniki in grobišča narodnoosvobodilnega boja. Mislim, da je za rešitev tega vprašanja odgovoren tudi Zavod za spomeniško varstvo SR Slovenije.

JANEZ STARE

ZUNAJ NASIH MEJA

Ni šlo brez diktature

Pobožni general Jorge Rafael Videla je s silo prevzel vodstvo Argentine. Pravi, da se držijo starih receptov Bonaventure Jegliča in da ima zato sedem otrok. Silno veren katoličan je in vsako nedeljo prebere po eno stran svetega pisma svojim faranom. Tudi Franco je bil silno vnet za sveto vero in »komuniste« je sovražil kot jih Videla. Bajne mu je simpatičen tudi Pinochet.

Toda nastop generala Videla, vrhovnega poveljnika argentinske vojske, je bil neizogibna nuja. Državni udar je bil opravljen z neverjetno naglico. Generalna konfederacija dela, v kateri je vključenih tri milijone delavcev, ni uspela niti začeti napovedane stavke. Tako se je ključno končalo enainvajsetmesečno vladanje kabaretno plesalke Marie Estele Peron (z gledališkim

imenom Isabel). Država je na robu propada, saj je stopnja inflacije dosegla 423 odstotkov v teku enega leta. Brezposelnih je 6 odstotkov delavcev, zadolžitev v tujini pa je dosegla že 12 milijonov dolarjev. Ze lani je minister za gospodarstvo Alvaro Alsogaray izjavil, da jim grozi diktatura, če politiki ne bodo pravočasno podvzeli potrebnih ukrepov. Toda korumpirani so tudi politiki in ne le državni aparat. Pod vodstvom Isabelle pa se je močno razmahnila tudi subverzivna dejavnost, ki je zahtevala več tisoč življenj tako na levi kot na desni strani. Odslej bodo teroriste obsojali na smrt po hitrem postopku.

Vojaški državni udar je po navadi tragedija za latinskoameriške narode. Po Peronovem odhodu leta 1955 jih je bilo v Argentini kar pet. Vendar tudi generali niso mogli biti kos razmeram in general Lanusse je leta 1973 sklenil prepustiti vodstvo staremu Peronu, ki je vedril pri Francu v Ma-

dridu. Argentinci, ki niso mogli pozabiti Peronovih zlatih časov, so glasovali zanj 60-odstotno. Toda ni imel časa, da bi izvedel zamišljene reforme. Tudi njegova, v politiki neizkušena vdova Isabel, ni bila sposobna rešiti 25-milijonske države. Argentinci, ki se imajo bolj za Evropejce kot za Južnoameričane, so brili norce na račun svoje predsednice, vendar ni bilo nikomur do tega, da bi resno posegel vmes. Vsi politični tokovi so se bali spreminjati družbeno strukturo in demokratične institucije. Isabel pa se je obdala s skrivnostnimi šarlatani, med katerimi je bil baje poglavitna osebnost nekdanji Peronov vrtnar Lopez Rega. Ta je javno pripovedoval, kako mu je nadangel Gabriel nekega jutra na bregu jezera v predmestju Buenos Airesa zaupal silno pomembno vlogo. Kakšna naj bi bila ta vloga, pa ni razkril nikomur. Znano je samo to, da je kradel na debelo in da je najbrž bil on vodja skrajno desničarskih ubijalcev, ki so se posluževali šifre AAA. Julija 1974 je moral zapustiti državo v največji naglici.

Med političnimi strankami sta najpomembnejši Gibanje justicialistov, ki združuje delavstvo, in Državljanska radikalna zveza, ki ji pripada srednji sloj. Dve leti pa povzročajo nemire levičarski peronisti »montoneros« in Ljudska revolucionarna armada, ki deluje po kubanskem vzoru. Tristo skrajnežev se je konec decembra spopadlo z redno vojsko v predmestju Buenos Airesa, da bi zasegli vojaško skladišče.

Che Guevara, simbol svobode za napredka željne argentinske množice, in novi predsednik Argentine general Jorge Rafael Videla, ki naj bi pomiril državo.

Skupno je bilo nad sto mrtvih. Pri mestu La Plata je padlo letos v trirurnem boju kakšnih dvajset levičarjev. Devetdesettisoč vojakov kopenske armade je v nenehni obrambi. Padlo je že 150 častnikov. Še vedno divjajo ilegalni komandosi trojnega A. Ali bo Videla pomiril deželo? Zadal si je naloge, da bo napravil konec politični, gospodarski in socialni špekulaciji, toda programa še nima nihče. Ali mu bo pri tem pomagala CIA, ki rada podpira »napredne« tokove?

P. V.

Luigi Podda iz Sardinije

V našem glasilu »TV-15« št. 50 z dne 18. XII. 1975 in v št. 2 z dne 15. I. 1976 sta bila objavljena zapisa o italijanskem partizanu Luigiju Poddi iz Sardinije, ki se je petnajst mesecev boril na Primorskem kot partizan v jurišnem bataljonu in kasneje v Tržaški Garibaldinski brigadi. Kot je znano, se je ta brigada borila v sklopu 9. korpusa NOV in POJ. Po osvoboditvi se je Podda vrnil na Sardinijo in se znova oprijel kmetovanja. Pri delu je načrtoval, kako si bo uredil življenje v spremenjenih razmerah, ki jih je pričakoval kot borec. Verjel je, da bo tudi njegova Sardinija dobila nov obraz, da bo dovolj dela in zaslужka za vse. Kako se je bil zmotil v tem upanju! V njegovem kraju se ni prav nič spremenilo. Prebivalci so še naprej živeli v najbolj črni revščini. Spremenilo se je samo ime »podestà«, ki se je po osvoboditvi preimenoval v »sindaco«.

Prišlo pa je še huje. Nekdanji partizan je bil po krivici obdolžen, da se je udeležil roparskega napada, pri katerem so bili trije karabinjerji ubiti. Nič ni pomagalo, da je na sodišču 38 prič izjavilo, da je bil Podda tisti dan trideset kilometrov proč od kraja zločina. Bil je obsojen na dosmrtno ječo in zdaj teče že —

SESTINDVAJSETO LETO — odkar mu je sodišče zaradi krivega pričanja ene same osebe odvzelo svobodo. Nič niso pomagali prizivi in ponovne razprave; kazen in dosmrtna ječa sta mu ostala.

Nekdanji partizan Luigi Podda pa tudi v takih okoliščinah ni klonil. V zaporu se je izučil za krojača in se z vztrajnim učenjem naučil brati in pisati. Tako je začel premišljevat, da bi spravi na papir svoje spomine na mladost na Sardiniji, na čas, ki je moral služiti v italijanski vojski, na njegovo partizanstvo na Primorskem in na leta, ki jih preživljal v zaporu. Pri tem mu je veliko pomagal založnik Enzo Nizza, ki v Milanu vodi založbo »La Pietra«.

Luigi Podda, nekoč nepismen pastir, je tako v zaporu napisal knjigo »Dall'ergastolo« — Iz dosmrtno ječe. Prav te dni, točno 6. marca, mu je založnik prinesel v zapor v Porto Azzuro prve izvide knjige.

Verjetno so v zgodovini književnosti redki taki primeri kot je ta. Čeprav je sodišče pred šestindvajsetimi leti obsodilo nekdanjega partizana na »civilno smrt«, je obsojenec s to knjigo dokazal svojo duševno moč in odpornost. V knjigi je razkril vso krivico takratne justice, ki je delovala v ozračju fašizma, da bi zastrašili svobodoljubne Sardince. Partizan Luigi Podda je v več kot četrstoletnja trajajočem trpljenju izgubil zdravje, ni pa izgubil upanja, da bo nekega dne prišel znova na svobodo. Zanj so se že večkrat zavzeli Vsestranski združenje italijanskih partizanov ANPI in njegov predsednik

Arrigo Boldrini, senator Umberto Terracini — edini še živeči član, ki je leta 1921 v Livornu skupaj z Antonom Gramscijem in Palmirom Togliattijem ustanovil Komunistično partijo Italije. Za njegovo osvoboditev se zavzemajo tudi domačini iz njegovega rojstnega kraja in časnikarji raznih časopisov, med katerimi: »La Repubblica«, »Resistenza unita«, »Patria indipendente«, »Nuova Sardegna« in drugi. V »Primorskem dnevniku« z dne 7. I. 1976 je o nezasluženi in krivični obsodbi napisal dolg članek nekdanji pomočnik politkomisarja Tržaške brigade Vladimir Kenda.

V pismu z dne 19. marca 1976 mi tovariš Podda piše med drugim:

»Na vaše ljudstvo me še vedno veže živo spoštovanje in občudovanje. Še vedno se mi zelo toži po vaših krajih in ljudeh, ki bi jih zelo rad obiskal.«

V knjigi pa je zapisal tudi tale pomenljiv stavek:

»Ponavljam, da je najprimernejši način, kako se oddolžiti tistim, ki so prelili svojo kri v boju proti fašizmu, da se spominjamo njihovih bojev, imen in obrazov, da jih postavljamo za vzgled mladini tudi s tem, da se v šolah poučuje odpornišvo.«

To sem napisal z namenom, da bi se katera izmed naših založb odločila za prevod v slovenščino in izdajo te res zanimive knjige. Knjiga zasluži, da bi jo brali tudi naši ljudje, saj je zelo podobna knjigi »Mojih sedem sinov«.

ANDREJ PAGON-OGAREV

Delegatski sistem je pri nas zaživel v polni meri na vseh področjih družbenega življenja. Borci delegati so vključeni v vseh družbenopolitičnih skupnostih, kot je občinska skupščina, organizacija SZDL, krajevnih skupnosti in druge. Trenutno je največjo aktivnost mogoče čutiti v političnem zboru in zboru delegacij krajevnih skupnosti.

Pred vsako udeležbo delegatov v družbenopolitičnih skupnostih se le-ti sestanejo, se pogovorijo o problematiki, ki je predmet obravnave ter zavzamejo določena stališča in jih nato posredujejo skupščinam. Delegati so izredno dobro povezani s svojo bazo, kateri po vsakem zasedanju posredujejo sklepe in predloge.

S KATERIMI POSEBNOSTMI SE ZBZ NOV ZARADI SPECIFIČNOSTI SREČUJE PRI UVELJAVLJANJU DELEGATSKEGA SISTEMA?

Gradivo, ki ga delegati borci sprejema za omenjene seje, se nam zdi vedno preveč obširno in prevečkrat »zavito« v tuje izrazoslovje in s tem nerazumljivo. Zato predlagamo, naj bo v bodoče krajše in razumljivejše vsem. Tako bi delegati borci lažje obdelali gradivo in ga uspešneje prenesli bazi, saj je to poglaviti smoter delegatskega sistema.

KAJ MENITE O DOSEDANJEM DELOVANJU DELEGATSKEGA SISTEMA IN KAKŠNE SO VAŠE PRIPOMBE?

Borci delegati se v zadnjem času vse bolj zavzemajo za uspešno uresničitev vprašanj tudi izven same borčevske organizacije kot je to socialno varstvo, zdravstveno varstvo in stanovanjska problematika. Gre torej za širšo interesno usmerjenost delegatov borcev na vseh področjih družbenega življenja.

Delo delegatov pa je vedno povezano s sklepi in smernicami 10. kongresa ZKJ in 7. kongresa ZBZ NOV Jugoslavije.

Morda ni odveč, če na tem mestu, ko spoznavamo vlogo delegatskega sistema v naši družbi, omenimo poročilo tovariša Francija Kolarja z razgovora o delu, problemih in metodah dela delegatov RO ZBZ NOV Slovenije v RK SZDL, ki je bilo 10. 11. 1975. Po mnenju tov. Kolarja so delegati nasploh, tudi delegati ZBZ NOV, preveč zaposleni z upravnimi, organizacijskimi, finančnimi in drugimi tehničnimi vprašanji, da pa se premalo ukvarjajo z vsebino, to je z bistvom stvari. Tako je tudi na področju kulture v Ljubljani. Razveseljivo je sicer, da se je sorazmerno veliko borcev in aktivistov vključilo v razne kulturne dejavnosti, žal pa so tudi oni preobremenjeni z upravnimi in organizacijskimi zadevami.

A. S.

Kaj smo zanje storili

Nosilci partizanske spomenice 1941

To je znak državnega priznanja organizatorjem ljudskega upora in prvoborcem NOV za velike zasluge pri osvoboditvi naših narodov. Zaradi izredne pomembnosti njihovega prispevka v NOV jim je posebno skrb za izboljšanje njihovega položaja namenila tudi SR Slovenija.

Njihovo zdravstveno varstvo je na primer zagotovljeno v tolikšnem obsegu, kot pri vojaških invalidih. V to varstvo je vključena tudi pravica do zdravljenja v naravnih zdraviliščih, do nezmanjšane obsega dohodka za čas odsotnosti z dela, do polne pokojnine s pokojninskim dodatkom, do nezmanjšane prejemke, kadar so na zdravljenju v zdravstveni ustanovi, kot tudi do oprostitve vseh oblik participacije za zdravstvene storitve.

Velika družbena skrb za spomeničarje se kaže tudi v tem, da imajo zagotovljen mesečni denarni prejemek tudi v primeru, ko niso v rednem delovnem razmerju, niti ne opravljajo samostojne dejavnosti in ne prejemajo pokojnine. Zakonsko določilo zagotavlja varstvo tudi družinskim članom nosilcev spomenice. Le-tim se ob smrti spomeničarja določi družinska pokojnina.

V primerjavi s podatki v lanskoletni analizi o varstvu borcev NOV, drugih borcev in vojaških invalidov je mogoče ugotoviti, da se je minimalna pokojnina, glede na trenutno stanje, povečala za 810 din.

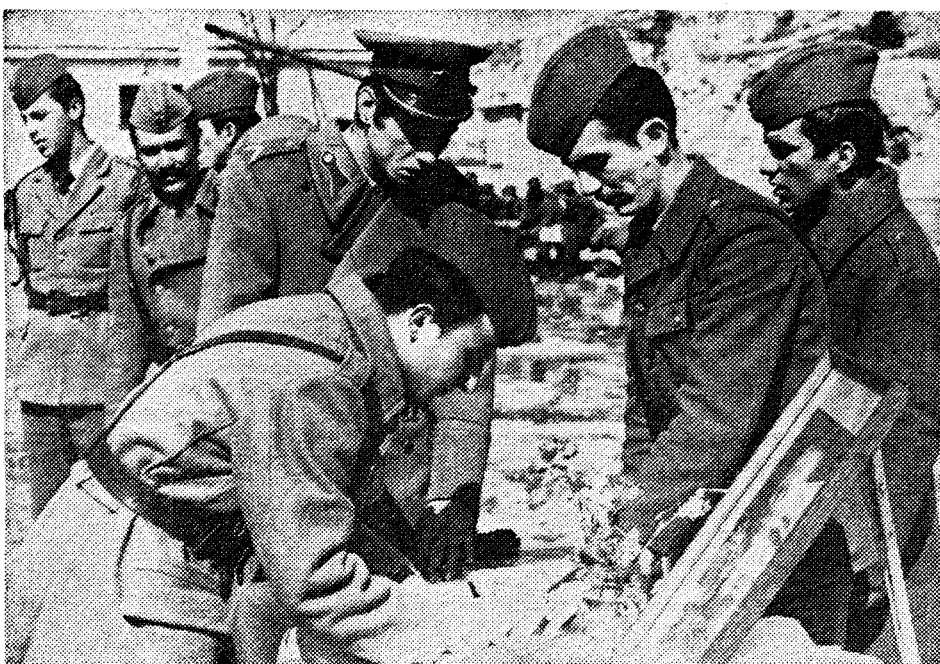
Borci španske narodnoosvobodilne in revolucionarne vojne v letih 1936—1939

Skrb za te borce v zadnjih letih nikakor ni zaostajala za skrbjo, ki je bila posvečena varstvu spomeničarjev. Tako so španski borci na podlagi zakona v vseh pravicah izenačeni z imetniki spomenice, prav tako pa tudi njihovi družinski člani. Iz določil zakona je razvidno, da so španski borci ti isti jugoslovanski državljani, ki so sodelovali v formacijah španske republikanske vojske v antifašistični, narodnoosvobodilni in revolucionarni vojni v letih med 1936 in 1939; Le ti pa so seveda morali nadaljevati revolucionarno delo v času od 6. 4. 1941 do 15. 5. 1945.

SODNA OBRAVNAVA PRELOŽENA

Dne 31. marca bi se morala v Novi Gorici začeti sodna obravnava zoper Franca Srebotnjaka, komandanta domobranske postojanke v Idriji med NOB. Tik pred razpravo pa je odločil zagovarjanje obtoženca odvetnik (Jože Stanovnik). Zaradi tega je obravnava zoper Franca Srebotnjaka odložena za mesec dni, da bo lahko obtoženec najel drugega branilca, sicer ga mu bo določilo sodišče.

JANEZ JERAM

V Postojni so 27. marca opravili slovesno zaprisego vojaki iz enote, ki nadaljuje tradicije Šercerjeve brigade. Na častni tribuni so bili zbrani poleg vojaških starešin tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij.

STEFAN BRATINA

Po kongresu

V prostorih Republiškega odbora ZBZ NOV Slovenije je bila dne 29. marca 18. seja komisije za socialna in zdravstvena vprašanja borcev. Člani komisije so razpravljali o predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah o osnovnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter o navodilu za postopek ugotavljanja časa udeležbe v NOV v pokojninski dobi na osnovi izjav prič. Nadalje so obravnavali nekatere predloge za uresničitev zaključkov 7. kongresa ZBZ NOV Jugoslavije o položaju borcev NOV v pokojninskem in invalidskem zavarovanju ter prispeli prošnji iz zamejstva v zvezi z zdravljenjem borcev NOV.

Sejo je vodil predsednik komisije tovariš Mirko Remec.

vprašanju, saj so nekateri menili, da čas na delu v omenjenih zadrugah ni specifičen problem borcev, pri čemer so izhajali iz strukture tedanjega članstva.

Nemalo besed je bilo izrečenih v zvezi s sproščanjem roka in s tem možnostmi za uveljavljanje dvojnega štetja let v pokojninsko dobo pri vseh tistih, ki tega še niso uveljavili, in tistih, ki so zadnji zakonski rok zamudili. Prevladovalo je enotno mnenje, da reševanje vlog, ki že prihajajo na občinske odbore ZBZ NOV, terja največjo organizacijsko učinkovitost dela. Pri vsem tem ne gre samo za formalnopravno izvedbo postopka za uveljavljanje dvojnega štetja, temveč tudi za samo upravičenost vlog prosilcev.

V tej skupini vprašanj so udeleženci obravnavali tudi ugodnejše reševanje višine pokojnine borcev, ki je odrejena na podlagi zagotovljene osnove.

Seckija španskih borcev za Slovenijo je v letu 1975 pri administrativni komisiji izvršnega sveta SRS zahtevala, da se tudi njihove pokojnine, tako kot spomeničarjem, povečajo. Vse kaže, da bo to vprašanje rešeno, saj je zahtevka že v postopku.

Ob pomembnosti dela španskih borcev v NOB Jugoslavije se je težko izogniti dejstvu, da so bili prav ti med prvimi organizatorji odpora v Jugoslaviji, saj so s svojimi izkušnjami uvažali partizanski način bojevanja.

Odlikovanci z redom narodnega heroja

Tudi njihove pravice je družba regulirala z zakonom, tako da jim je zdravstveno varstvo zagotovljeno kot vojaškim invalidom. Glede drugih pravic pa so izenačeni z nosilci spomenice 1941, s izjemo, da dobivajo letno za polovico nižje denarne prejemke kot nosilci spomenice. Odlikovanci z redom narodnega heroja pa imajo večje ugodnosti pri prevozih z javnimi prometnimi sredstvi.

Družinski člani padlih ali umrlih narodnih herojev imajo zagotovljeno zdravstveno varstvo v takšnem obsegu kot zavarovani delavci. Prav tako imajo tudi stalni mesečni prejemek v višini poprečnega mesečnega dohodka v Jugoslaviji iz prejšnjega leta ter letni denarni prejemek v višini 1.500 din.

Po veljavni zakonodaji o imetnikih partizanske spomenice 1941, narodnih herojih in o španskih borcih (zakoni iz leta 1972) vdove teh odlikovancev, ki se vnovič poročijo, izgubijo pravice do stalnega mesečnega prejemka. Ta sicer ni visok (85% poprečnega mesečnega osebnega dohodka v SFRJ v preteklem letu), je pa za vdovo edini dohodek, saj ga dobi le za delo nesposobna vdova in v primeru če ne izpolnjuje pogojev za pridobitev pokojnine.

Ker po obstoječih predpisih o pokojninskem zavarovanju ostane vdovi družinska pokojnina, tudi ko vnovič sklene zakonsko zvezo, nikakor ni razumljivo in logično, da za vdove najvišjih odlikovancev to ne velja. Mesečni denarni prejemek je namreč v bistvu nadomestilo za pokojnino. Ves trud SR Slovenije za rešitev tega problema je tako do danes ostal brez uspeha.

Odlikovanci z redom Karadjordjeve zvezde z meči, redom belega orla z meči in zlato medaljo Obilica

Pri navedenih odlikovancih gre za osnovne pravice odlikovanih borcev iz prejšnjih vojn, ki jih je podelila bivša Jugoslavija ter prevzela tudi SFRJ. Ker po vsebini tudi vprašanje teh odlikovancev ni sodilo v zakon o odlikovanjih, je bil v letu 1972 izdan poseben zvezni zakon o temeljnih pravicah odlikovancev z redom Karadjordjeve zvezde z meči, redom belega orla z meči in zlato medaljo Obilica.

Pri zdravstvenem varstvu je tudi za navedene odlikovance pomembno, da lahko uživajo zdravstveno varstvo v obsegu, kot ga določa zakon za vojaške invalide, če je obseg zdravstvenega zavarovanja, ki ga določi skupnost zdravstvenega zavarovanja, manjši.

V letu 1972 je bilo v SFRJ 293 odlikovancev z redom Karadjordjeve zvezde z meči ter 707 družinskih članov umrlih odlikovancev z redom belega orla z meči. Odlikovancev z zlato medaljo Obilica ni. V SR Sloveniji nismo zabeležili nobenega teh odlikovancev.

Borci za severno mejo 1918—1919 in slovenski vojaški prostovoljci 1912—1918

SR Slovenija je leta 1968 sprejela zakon o borcih za severno mejo v letih 1918—1919 (Ur. l. SRS št. 37/68). Zakon je urejal materialno in zdravstveno varstvo samo za borce za severno mejo. Leta 1971 pa je bil zakon dopolnjen tako, da je zajel tudi slovenske vojaške prostovoljce iz vojn 1912 do 1918.

Navedeni kategoriji borcev imata zagotovljeno zdravstveno varstvo, v kolikor tega nimata že po drugih predpisih. Ugodnosti so jim bile dane tudi pri prevozih na železnici, z ladjo ali avtobusom ter nadomestilu za letni dopust, ki se sproti usklajuje z gibanjem življenjskih stroškov.

Izmed vseh borcev je to najstarejša generacija, ki jo zaradi tega že pestijo najrazličnejše bolezni, tako da je umrljivost žal vsako leto zelo velika (več kot 300 letno).

Mnogi med njimi živijo v težkih socialno-ekonomskih razmerah, njihove pokojnine pa so na splošno zelo majhne.

Upoštevajoč slab materialni položaj teh borcev bo potrebno v krajšem času sprejeti ukrepe za izboljšanje sedanega stanja, pri tem pa imamo v mislih priznavalnino.

Gradivo je povzeto iz analiz o varstvu borcev NOV in drugih borcev in vojaških invalidov v letu 1975 in 1976.

BERITE V 7 D

Univerza — last svobodnega naroda
Prevara zaveznikov
Monty se je poslovil
Nesporazumi o sporazumih
Prosim, rešite rudnik!

**TUDI VI
DOPISUJTE
V NAŠ ČASNIK**

Zločin pod Mrzlico

Zgodilo se je 7. marca leta 1943. Po ozki dolini Rečice pelje od zdravilišča Laško do pod Mrzlice večinoma makadamska pot. Nekje na sredi hribov pod Mrzlico sta stali nekoč sredi gozdov in prav malo rodovitne zemlje dve kmetiji: Hribarjeva in Ramšakova. V glavnem so živeli od prodaje lesa.

Dokler niso sem prihrumeli okupatorji, so prebivalci uživali po raztresenih kmetijah mirno in skromno življenje. Hiša Hribarjevih je bila že od novembra leta 1941 zanesljivo zatočišče prvih partizanov. Bratovsko so si delili skromno hrano, vendar so se počutili kot doma.

V družini so bili oče Leopold, mati Marija in trije otroci: pogumna Mimika jih je imela petnajst, Slavica je bila nekaj starejša, sin Franci pa je dopolnil osemnajsto leto.

Usodna noč 7. marca je prinesla veliko tragedijo in zahtevala več življenj. Veličkova četa se je vračala z uspešne akcije v Letušu v Savinjski dolini. Gozdovi Gozdnika in Šmohorja naj bi jim dajali varno zavetje. Pod Mrzlico so prišli še za dne. Na tleh je bilo nekaj snega, zato raje niso nadaljevali poti v tabor na Gozdnik. Ustavili so se pri Hribarjevih. Med njimi Lojze Hafner-Veličko, Jernej Košir-Johan, njegov brat Jože Košir-Boris in vodnik Štefan Vase-Maks, po domače Škacinov iz Zabukovce.

Pri Hribarjevih je bil tisti večer tudi sosedov sin Franc Ramšak. Brezskrbno in veselo so se pogovarjali, Jernej Košir pa je bil na straži. Ob mraku ga je Veličko poklical v hišo, da jim kot že večkrat kaj zaigra na harmoniko. Brezskrbno so peli in plesali.

Ko se je stemnilo je začel domači pes močno lajati v smeri proti Mrzlici. Ker se le ni hotel umiriti, ga je Mimika na očetov ukaz snela z verige in ga pripeljala v hišo. Tu je še naprej renčal. Odpeljali so ga nazaj in se niso dosti spraševali, kaj pravzaprav to pomeni. Borec Ludvik Zupanc-Ivo je večkrat imel navado reči: kadar Hribarjev pes miruje, zagotovo ni sovraga blizu. Bil je imenitna straža. Čudno, da se niso ostali kaj dosti zmenili za njegov lajež.

Prav nasprotno. V hiši je zadonelo: »Za vasjo je čredo pasla«. Veličko in Maks sta se vlegla ob peči na klop in zadremala. Ostali so se mirno pogovarjali in posedli za mizo. Okrog desetih je pes nehal lajati. Jernej ga je hotel pogledat, pa se je premislil, boječ se, da ga ne razdraži še enkrat. Takoj nato je zagledal domači sin Franci neko glavo, ki je pogledala skozi nizko in nezagrnjeno okno. Bil je verman. Jernej za-

vpije — fantje obkoljeni smo! Eden od borcev je ustrelil proti oknu, drugi je v naglici mahnil po luči. V hišo so se vsuli številni rafali. Veličko, Jernej in Mimika so skočili v sosednjo sobo. Veličko je odprl okno, rafali in mrtev se je zgrudil. Jernej je zapil: Fantje, bombe!, zmedel Nemce, skočil skozi okno in se skozi dva obroča popeljal po bregu. Tretjega je dobesedno preskočil čez gozdni kolovoz in se tako rešil. Ostali so begali po sobi. Mimika in mama sta se skrili za tnalno v očetovi kovačnici, da bi ju varovala strellov. Oče je bil v dimniku in je brezupno klical hčerko gor k njemu pa ni šla.

Zunaj so Nemci nehali streljati in jih pozivali k vdaji. Vsa hiša je bila že v ognju. Pomagali so ji še Nemci, ki so prinašali gorečo slamo na vse strani ob lesene stene. Oče je bil še vedno v dimniku. Mimika je zaslila bratov glas, naj pride ven, kjer sta že on in Slavica. Mama je vstala in šla proti vratom. Zagrmeli so rafali in mati se je prerešetana zgrudila na hišnem pragu. Strelji so jo zadeli skozi dvojne vrat.

Nemci so spet začeli vabiti k predaji. Mimika je ležala na tleh, ščitilo jo je tnalno in zid. V hišo je padla bomba. Pritisk je vrgel Mimiko drugam, v obraz pa je bila vsa krvava. Zadeli so jo drobci eksplozije. Eno oko je posebno močno krvavelo. Bila je tudi vsa mokra od bližnje vode, ki je pljusnila po prostoru. V smrtni grozi pravzaprav ni vedela ali je mokra od vode ali od krvi.

Po bombi so utihnili vsi glasovi v hiši, kjer sta bila še Stacin in Jože Košir, oba mrtva. Mimika je vstala, odrinila mrtvo mamo od vrat in stopila pred hišo. Pograbili so jo štirje vermani in jo odpeljali

stran. Nato so pričeli streljati križem krašem, tako da so ranili celo svojega v ramo. Mimiko so zasliševali s puško na prsih. Oče je stopil iz hiše in dejal hčeri — nič ne bo hudega — ter se obrnil proti vratom. Zadržal je mitraljez. Tudi očeta ni bilo več. Mimiko so peljali k sestri in bratu. Vse tri so pretepali in zasliševali. Najbolj se je drl gestapovec Pirmanshek. Otroci se niso prav nič poniževali, po vseh grozotah jim smrt ni bila več skrivnost in bojazen.

Nemci so iz hleva izvlekli živino in ga zažgali. Privezan pes je bil ves ožgan in je kar naprej lajal. Ko je dogorela naveza, se je rešil. Zaklali so brejo svinjo in nedonošene pujske razmetali po dvorišču. Otroci so čakali na snegu kakšni dve uri. Odpeljali so jih deset metrov naprej. Odjeknili so strelji. Brat Franci je ležal na tleh, poleg pa sosedov Franc Ramšak.

Pirmanshek je ukazal, da naj dekleti pustijo živi, bosta še kaj lahko povedali. Zažgali so kozolec in ju odpeljali proti Šerganovi kmetiji, ki je bila prazna, ker so domači odšli. Z njima so gnali še Laznikovega fanta. Postavili so jih ob zid in zastražili. Nato se je pričela pojedina. Nemci so pekli in pili naropano blago. Nekdo je moral biti že prej na kmetiji, ker je bilo vse postano s slamo in pripravljeno za ležišča. Tu so sovražniki tudi obvezali svojega ranjenca. Ob štirih zjutraj so odpeljali obe sestri in mladega petnajstletnega fanta v Zabukovico. Laznikov fant je bil od nočnih grozot popolnoma strt. Vso pot je na glas jokal. Ranjenca je peljal v dolino kmet Petrovec.

Iz rudnika Zabukovca so ravno prihajali rudarji iz nočne izmene in videli kaj se dogaja. Pred kantino so sovražniki kazali otroke kot v gozdu ujete bandite. Mimiko so oblekli v suknjič ustreljenega Franca Ramška, sestri Slavici pa so dali na glavo njegov klobuk. Sramotili so ju, poniževali in vlekli za lase. Morali so grozno izgledati. Vsi preplašeni, krvavi, umazani in mokri ter do skrajnosti prezeblji.

Z marico so jih odpeljali v stari Pisker. Sestri so v zaporu ločili. Mimiko so dali v mladinsko celico, še prej pa jo vso preslikali. Slavico so v mesecu maju izpustili, ker je bila v visoki nosečnosti. Zatekla se je k Brecljevi družini v Zabukovici, kjer je rodila krepkega sina. Otroka je dala v skrbne roke in odšla v partizane.

Drugi dan so aretirali tudi Ramšakovo družino. Gospodar je imel več kot 70 let, imel je ženo Marijo in gluho nerozo. Kasneje so ujeli tudi oba sinova — Karla in Jožeta. Mama Marija je prišla v tisto celico, kjer je bila Mimika. Lahko ji je vse povedala.

Sinova sta slutila nesrečo in sta že zjutraj odšla od doma. Oglasila sta se pri kmetu Ivanu Fermetu in prosila gospodinjjo, da gre pogledat domov. Nemci pa so jo nadržali, kaj dela pri banditih. Sama sta nato prišla na večer pogledat, kaj se doma godi. Našla sta prazen in izropan dom. Naglo sta pobrala nekaj uporabnih stvari in jih odnesla v gozd. Čez dan sta se skrivala, na večer pa vracala v hišo. Tako sta našla strica Valentina Plavca iz Trnovega hriba. Presenetili so jih Nemci in pod stražo zaprli v izbo. Zjutraj so vse tri uklenjene

odpeljali v Zabukovco. Strica so spustili, brata pa odpeljali v celjske, nato v mariborske zapore.

Kasneje so ju skupaj s petnajstletnim Laznikovim fantom pripeljali kot talca v Zabukovco in jih z drugimi talci 29. maja leta 1943 ustrelili.

Ramšakova mati je umrla v Auschwitzu za tifusom novembra istega leta. Tudi oče se ni več vrnil.

Nemci so uničili še eno družino, njihov dom pa požgali v veliki novembrski hajki. Obe kmetiji — Hribarjevo in Ramšakovo — je preraslo grmovje. Danes skoraj ni več sledu o dveh tako zvezdanih domačijah.

Edino kar spominja nanju in na dogodke je obeležje, ki ga je postavila Zveza borcev iz Griz, v spomin enajstim ljudem, ki so tam obležali. Trupla so bila dolgo časa v opomin in svarilo prebivalcem Rečice, v dokaz, kakšnih grozot so zmogli Nemci.

Za konec pa še tole: menda so Nemci pripeljali Laznikovega fanta s seboj kot kažipota.

TONČKA K.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠANJEM

V zvezi s fotografijo, ki smo jo objavili v številki 5 dne 5. februarja letos, nam sporoča tovariš Andrej Pegan iz Koprive na Krasu naslednjo dopolnitev:

Prvi borec z leve je on sam (s šarcem), drugi je Drago Petelin iz Tomačevice (kurir), tretja je Bruna Zvabčeva (kurir), četrti je Slavko Krt iz Hruševce pri Štanjelu (komandir čete Južnoprimskega odreda, ki je padel v boju med Komnom in Branikom), peti pa je Joško Marc iz Kobjeglave 33 (zdaj pri milici v Postojni). Komandant Južnoprimskega odreda je bil Karel Nardin-Jakec z Vogrskega, njegov namestnik je bil Stjenka, komisar pa je bil Jože Bole iz Hruševce pri Štanjelu.

K fotografiji v številki 12 z dne 25. marca letos nam je poslal pojasnilo tovariš Ivo Marinc, Cesta na Ostrožno 85, Celje. Bil je član tehnike Sova pri propagandnem oddelku 4. operativne cone. Tehnika je bila v Mislinjskem grabnu, blizu naselja Komisija pod Roglo. Prvega tovariša z leve ne pozna. Drugi je kurir Jože, doma iz Senčarja pri Velenju in je že umrl. Tretji je verjetno kurir iz Tomšičeve brigade. Četrtil je Janez Vadlan iz Krašnje v Črnem grabnu. Poleti 1944 je bil ranjen v trebuh med napadom pri Mariborski koči. Zelo rad bi dobil njegov naslov. Peti od leve pa je dr. Ivan Stanovnik-Vanko, profesor na filozofski fakulteti.

Kdo so borec na sliki, ki jo objavljamo danes?

Mesto med borci

Ivan Kavčič-Nande se je vključil v protifašistično gibanje že pred vojno. Najprej se je udeleževal stavk, kasneje pa jih je organiziral tudi sam. Med NOB je imel odgovorne funkcije, nazadnje je postal namestnik političnega komisarja glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Ivan se je kot član glavnega poveljstva vedno družil z borci in jim razlagal, zakaj se je treba bojevati. Tudi sam je bil hraber. Zaradi takih lastnosti je bil zelo priljubljen.

V Ljubljani, za Bežigradom, nosita njegovo ime gradbeni šolski center in srednja Gradbena šola.

ANDREJ SELAN

IZ OBISKA LIVŠKIH VASI

DELO JE NJIHOVA SREČA

Vedno znova se vračaš stari partizan in iščeš steze, ki so postale poti, celo ceste prelite z asfaltom. Starejši kot si, bolj te vleče v gozdove, pod vrhove kot sta Kuk in Matajur. Grape, seniki, mrzli potoki in skupne hiš, spomini na dobre livške ljudi, to je bila moja mladost! Tako govoriš, ko se spet in spet vračaš, misleč da boš odkril, kar misel še ni potrdila. So živel tudi v tistih dneh drugačni ljudje? Hrasta poglej, Antona, ki z lopato sega v zemljo. Izvolili so ga za poslanca kočevskega zbora, že šestdeset let je veterinar in zobozdravnik. Petintrideset jih je bilo v hiši, ko je prišla divizija, petintrideset, ki so želeli, da bi se lotil njihovih zob. Od leta 1919 se ukvarja s to rečjo. Še iz Benečije so hodili na njegov »zobozdravniški« stol. Bil je aktivist in predsednik OF v Livških Ravnah pa predsednik nekdanjega okrajnega sodišča v Kobaridu . . .; bi rekel, da ima šestinsedemdeset let?

Kot hrast je, kakor drevo in kot spomin. Nič se ni spremenilo. Takšni ljudje umirajo kakor trave, kakor zima za pomladjo. Misliš, da bo potarnal, ko ga boš povprašal kako in kaj? Sleherni uspeh mu vlije novih moči — takšni so naši ljudje.

Livško sedlo in livške vasi. Mesec za mescem se vračaš v Golobe, Šturme in Livške Ravne pa v Avso in Perate, Jevšček in Livke. Kadar izveš, da je umrl ta ali oni, te novica vznemiri. Sesul se je kos tvojega sveta.

Letos je umrla najstarejša prebivalka Livških Raven, Amalija Faletič. Pet manj kakor sto let je imela. Med vojno je bila kakor trdnjava našega narodnoosvobodilnega boja. Nekaj časa je skrbel tudi za pet ameriških pilotov, ki so se rešili iz »leteče trdnjave«. Letalo je strmoglavilo pod Krnom. Letalce, ki so padli v tri metre globok sneg na Matajurju, so rešili partizani.

Leta 1969 je bilo, ko je eden izmed omenjenih pilotov obiskal Amalijo. S solznimi očmi se je spominjal njene pozornosti in kamnov njene domačije se je dotikal, kot bi bili sveti.

Se spominjaš Amalije Matelič iz Jevščka? Tudi ta je pred nekaj leti umrla. Bila je med prvimi aktivisti v teh krajih. Vrata njene hiše so bila partizanom odprta noč in dan. Tudi njeni sinovi in hčerke so bili v gozdovih. Arelacije so jih samo še prekalile. Očeta so Nemci okrutno pahnili po stopnicah. Zaradi posledic je kasneje umrl.

Kakšen dan; planine, kot bi jih držal na dlani. Veš, tudi takrat je bilo lepo. Dišalo je po cvetju . . . in potem so počili strelji!

SPREMENILO SE JE VSE RAZEN NEBA

Zaselku pravijo Golobi. Hiše so res kot gnezdo strnjjenih ptic. Nad njimi je Kuk in nebo, ki povezuje to in beneško stran. Petindvajsetega maja v letu 1944 je bilo. Tistega dne je bil na kobaridskem »splošni lov« na aktiviste NOB. Na vrsto so prišle tudi livške vasi. V Dreščekovi hiši so zatrepetala tla. Nemci in domobranci so aretirali Janeza, ženo pa v hiši, ki so jo pozneje zažgali, ustrelili. Janeza so odpeljali v Dachau, od koder se ni več vrnil.

Pravijo, da so bile livške vasi »zibelka« kobaridskega partizanstva. Začelo se je že leta 1942. Ta letnica je povezana z aktivističnim delom za NOB, ki se ga je lotil Tone Šturm iz zaselka Šturmi v Livku. Žal so Toneta že 15. avgusta 1942 aretirali in ga odpeljali v tržaške zapore. Pozneje so ga Italijani poslali v »posebni bataljon«. Tone je začel sodelovati z italijanskimi komunisti. S prvo prekomorsko brigado se je vrnil v Jugoslavijo, kjer je nadaljeval boj v partizanskih operativnih enotah.

Po aretaciji Toneta Šturma je prišel na to področje aktivist Peter Skala. Spomini, neskočno spominov, v katerih je tudi nekaj nedorečenega. Nekateri so srečni, ker lahko pozabljajo. Jožefa Hrast iz Livka ima nekaj manj kot devetdeset let, pa ne more pozabiti vsega strahu, ki ga je prestala v skrbi za svojih devet otrok — devet partizanov. Toda, če bi pozabila, bi bila morda njena starost prazna, mnogo bolj prazna, kot je sicer.

V Livku je bilo tistega popoldneva, kot bi se sonce uprlo samo v to vas. Tu in tam so pele motorne žage, na še nedograjenih hišah so cvilili »skripci«, psom pa se zaradi vročine še lajati ni ljubilo. Na »ganku« se je grela Medveševa mama, ki je imela med vojno trafiko. Koliko cigaret je šlo k partizanom, ve morda le njen sin Viktor, ki je dandanes cestar in družbenopolitični delavec v vasi.

Lepa je vas Livek, še lepša, odkar je vanjo speljana asfaltirana cesta iz Idrskega. Klanec je res hudo napet, prahu in lukenj pa ni več! Še mladi pravijo, da je v njihovi vasi lepše kot kje drugod; nič jim ne manjka — skoraj nič. Če bodo dobili še kakšen industrijski obrat . . .! Uredili so kanalizacijo, popravili šolo (v kateri sta le dva razreda in ena učiteljica!), pokopališče in gradijo in popravljajo.

»Kaj bi primerjali naše življe-

nje s tistim pred vojno.« pravi Opaldar, ko stojimo za gostilno, ki nosi dandanes ime »Matajur«. »Skoraj vse razen neba, Kuka in Matajurja se je spremenilo. Prva povojna leta je bilo res težko, a še vedno lažje kot pod 25-letno fašistično oblastjo. Samo otroke je treba pogledati pa se vidi naša sreča.«

In že spregovoriva o časih, ko so se tod ustavljali borci briško-beneškega odreda pa Gregorčičeva in Gradnikova brigada. Tudi Ivanu Hrastu, staremu Opaldarju in materi Mariji nameniva nekaj spominov. Prava partizanska družina je bila to, pravzaprav takšna, kot so bile vse livške družine. Njuna hčerka Stefka je bila usodnega 25. maja v letu 1944 tudi med aretiranimi in odpeljanimi. Devetnajst let je imela takrat. Sestra Marica je bila tri leta mlajša. Tistega dne je z njive opazila prihajajoče Nemce. Stekla je proti hiši, da bi opozorila na nevarnost. Med potjo jo je zadel kap in se je mrtva zgrudila na pot.

Kakšno čudna in danes vse težje razumljiva je bila naša mladost, pravi nekdanji partizan Hajduk, ko mu vaščani segajo v roko. Vse več jih je na trgu sredi vasi in sleherni prispeva utrinek na nepozabni čas.

O Jožefi Hrast smo že spregovorili, o njenem možu, očetu devetih partizanov pa smo slišali sredi vasi:

»... Menda je bilo 7. aprila leta 1945, ko je skupina Nemcev lezla v Livške Ravne. Vnel se je zadnji spopad na tem področju. V tistih trenutkih je stal pred hišo v Livku oče Hrast. Gledal je tja gor v breg, kjer je hudimano pokalo in je govoril: poglej, hudiča; trije sinovi se mi borijo proti Nemcem na Livških Ravnah . . .! Nič več ne bodo dninarji in hlapci, kot so bili pod fašistično Italijo. Obetajo se novi, pravičnejši časi.«

Začenja se makadam do kočke na Kuku in še naprej v Livške Ravne. Hajduk me seznaja s pokrajino daleč spodaj. Spet govori

o Livku, o dnevih in ljudeh, ki jih ni mogoče pozabiti.

SAMO MLADOSTI NAM MANJKA

Bilo je 15. oktobra 1944, ko je bil v livški osnovni šoli izvoljen prvi narodnoosvobodilni odbor za kobaridski okraj. Za varnost je tistega dne poskrbel Gregorčičeva brigada zasedani okrog Livka. Bilo je prav ob stoletnici rojstva Simona Gregorčiča. Eno slavlje večje od drugega in množica navdušenih ljudi in miting, da malo-kdaj tak. Glavni govor je imel Franc Črnugelj-Zorko, komisar Gregorčičeve brigade. Potem pa sredi noči vest, ki je ljudem privabila solze v oči: padel je mož, padel je junak, padel je sekretar komunistične partije za zahodno Primorsko, padel je tovariš Peter Skalar.

★

Samo gričevje, globeli in oddaljene vasi; nikjer meje, čeprav veš, da se le nekaj korakov dalj začenja Benečija. Livške Ravne so kakor gorski zvonik. Trinštirideset ljudi živi v njih, živi in vztraja. Za večino mladih je gorska vasica le previsoka in se spuščajo nižje. Pravijo, da stane tu gori gradbeni material toliko, kolikor v dolini moka. Pa vendar so dobile hiše v zadnjih letih nove oblike, tudi novo sroce, odkar imajo v vasi vodovod. Vaščani kar ne morejo prebraviti pomoči vojakov iz sosednje karavle. Delo pa žulji in družbena pomoč . . .; še malo več mladosti pa bi človek ne smel tarnati. Tisti, ki so ostali, se ne pritožujejo. V vasi so samo trije šoloobvezni otroci. Mladih družin skoraj ni več, prav gotovo pa ne takih, ki bi imele dvanaest otrok. Življenje je postalo eno samo načrtovanje; samo smrt se temu ne podredi. »Preveč je dela, da bi govorili o smrti.« pravi Zora Jelina, nekdanja aktivistka, ki ima dandanes nekaj malega več kot sedemdeset let. In nič drugače ne bi rekli pri Ferka-

zovih ali pri Zofki iz Spodnjih Livških Raven, družinah, ki so se prekalile med NOB. Tone Kika, ki bo čez štiri leta praznoval osemdeset let, pa se zdi kakor svojevrsten mladenič.

Življenje se je kljub vsemu spremenilo, čeprav človek včasih tega niti ne opazi. Zelo redka je družina, ki bi ne imela tega ali onega zaposlenega v industriji, trgovini, v Tolminu, Kobaridu, Bovcu, celo v Anahovem in Novi Gorici. Pod italijansko fašistično oblastjo je bila edina »industrija« opekarna pri Kobaridu, pa še ta je zaposlovala samo italijansko delovno silo — borih dvajset ali petindvajset ljudi.

Minili so časi, ko so naši ljudje odhajali celo po žeblje na ono stran, da so se Italijani imeli iz česa norčevati. Dandanes se domačini le redko odločijo za »italijanski nakup«. Vse več pa je tistih iz one strani, ki prihajajo k nam po nakupu od kvasa do oblek. Pa še nekaj velja poudariti: spet se prebujajo zavest beneških Slovencev. Ni jih malo, ki prihajajo v naše vasi samo zato, da bi slišali pravo slovensko govornico, naše pesmi, naše življenje, ki ga hočemo ohraniti tudi v tako oddaljenih vaseh, kot so livške.

V Jevšček, izrazito partizanski zaselek, je nekdanj vodila steza. Tokrat se je do hiš mogoče pripeljati z avtomobilom.

★

Ljudje prihajajo iz hiš, segajo ti v roko in te vabijo, da bi z njimi prigriznil in spil kozarec vina. Še vedno si njihov, kot si bil nekoč — v najtežjih časih. In oni so še vedno naši, čisto naši! Njihova sreča je delovni uspeh in prepričanje, da niso pozabljeni. Ne čutijo sonca, ki jim žge v hrbte, ko se sklanjajo nad brazde njiv, ne vetra, ki jim brije v obraz, ne preklinjajo nalivov, ki jim razdirajo poti. Zavedajo se, da je življenje boj, da je en sam delovni dan.

SILVO TERSEK

Prebivalci Adlešič so se predstavili občanom Stare Ljubljane s pesmijo, glasbo in plesom.

Tak je bil praznik Adlešičev, ki pa ni bil samo praznik.

Nad majhnim, zasilno improviziranim odrom male šolske dvoranice v Adlešičih je bil pritrjen lepak, na katerem je pisalo: »NIKOLI NE BOMO POZABILI 22. marca 1945!«

Morda me je prav ta napis vzbudil, da sem v zvezi z datumom, ki je bil napisan na lepaku, zbrala nekaj podatkov.

Bilo je na pragu svobode, 22. marca leta 1945, ko je zagorelo sedem Adleških vasi: Adlešiči, Gorenjci, Vrhovci, Mala Sela, Velika Sela, Purba, Podbrežje in nekoliko oddaljene Griblje. Tega dne so Nemci in ustaši pustošili po vseh adleških vaseh. Požigali so. Pobjajali živino. Pobjajali tudi ljudi. 167 gospodarskih poslopij in 43 stanovanjskih hiš je bilo tega dne v plamenih. Padlo je 18 žrtev.

Naj sem hotela ali ne; nekje v podzavesti se mi je prikazovala grozljiva podoba in morala sem misliti nanjo.

167 gospodarskih poslopij in 43 stanovanjskih hiš v plamenih!

Zazdelo se mi je, kot da slišim pritažene vzdihne, otroški jok, v katerega se meša pretresljivo mukanje krav, rezgetanje konj, kruljenje prašičev. Pomislila sem, ali niso celo ptice vrešče zbežale pred podivjano drhaljo.

Osemnajst žrtev!

Osemnajst mrtvih — tistega dne!

Suh podatek, ki je za dopisnika pogoj, čeprav je ta čestokrat krivičen; krivičen še posebej za tiste, ki jih nekdo opisuje; vedno je nepopoln, pomanjkljiv.

In v meni so spet vstajala vprašanja. So bili med tistimi osemnajstimi žrtvami otroci? Starčki? Bolniki, ki so bili priklenjeni na posteljo in nemočni, nesposobni, da bi se lahko branili? So bile med žrtvami matere, ki so hotele rešiti nedolžne otročiče in so same ostale med gorečimi zublji, sredi lastnega, nekdanjega toplega doma?

Osemnajst žrtev!

Osemnajst ljudi!

Koliko ljubezni do življenja, ljubezni do ljudi, koliko upov in načrtov je bilo skritih v teh osemnajstih ljudeh? In koliko groze, koliko nepopisnih muk je teh osemnajst ljudi, teh osemnajst žrtev, prestajalo v zadnjih trenutkih svojega življenja?

Osemnajst ljudi mrtvih!

Krvava številka enega samega dne Adlešičev!

Številka, ki niti ne pove vsega! Številka, ki pomeni komaj drobec tega, kar so prestali, žrtvovali in darovali za skupno stvar.

Spet suhe številke.

Adleške vasi so dale 450 aktivnih borcev; poleg številnih terenskih aktivistov, ki jih skorajda ni mogoče prešteti. Ali pa tudi lahko. Vsi vaščani, sleherna žena, sleherni otrok je stal na strani partizanskih čet, brigad in bataljonov.

96 borcev je padlo v boju za domovino.

193 žrtev je obležalo na tujih tleh koncentracijskih taborišč.

Nad 600 glav živine je romalo v gozdove, da je nasitilo borce.

In še in še! Kdo bi preštel vse žrtve, vse zasluge, ki jih imajo ti skromni in tihi ljudje iz Adleških vasi.

»Kljub številnim udarom okupatorja med našimi Adlešiči ni bilo izdajalca,« je ponosno dejal predsednik organizacije ZZB NOV Adlešiči, tov. Cvitkovič. »Tudi revščina v ljudeh ni omajala vere v dan, ko bo prišla svoboda. Brez pomislekov so dajali od sebe vse, kar so imeli. In več kot so imeli. Dajali so svoje žrtve, svoja življenja.«

Po proslavi, na tovariškem srečanju, ki je bilo v Adleški osnovni šoli, se je dvignil star šivolas možak. Preprost kmet, nekdanji partizan. Doma nekje iz hrvaškega Prilišča ali Vukove Gorice. Pogledal je po zbranih in spregovoril:

»Tovariši borci, ne dovolite, da bi umrla naša krvava junaška zgodovina...«

Govoril je preprosto, sproščeno, ljubeznivo. Govoril je, kot da bi iz njega govorilo srce in ne on sam:

»Ne dovolite, da bi ta naša junaška zgodovina z nami umrla. Poiščite ljudi, ki bodo sposobni, da bodo v napisani besedi ohranili ta naš herojski čas. Ta čas, ko so krvavele tudi adleške vasi.«

Sključen stavek s še vedno iskrenimi očmi je nizal trpljenje, ki ga je prestajalo ljudstvo v teh adleških vaseh. Opisoval je njihove žrtve, ki niso poznale meje.

»V trpljenju se je kovalo bratstvo med narodi, bratstvo med ljudmi. Tudi tu v adleških vaseh. Tu sem so prihajali tudi naši borci. Prihajali so preko Kolpe. Utrujeni. Izorpani. Lačni. Ljudje adleških vasi

V Adlešičih, v belokranjski vasi, ki jo le Kolpa deli s Hrvaško, so kot nekdanj v času NOB z velikim gostoljubjem sprejeli delegacijo pobratene KS Stara Ljubljana, kot tudi delegacijo prav tako pobratenih krajanov, ki so prišli iz drugega brega Kolpe, iz Prilišča-Vukove Gorice.

Slabo vreme je onemogočilo, da bi bila slovesnost na prostem in tako smo se dremali v majhni šolski dvoranici, ki je bila pretesna, da bi sprejela vse, ki so prišli na slavlje.

Proslava je bila nadvse pristrčna in je navdušila navzoče. Glasovi adleških kmečkih žena, z zgaranimi rokami in od sonca ožganimi lici, so doneli zmagoslavno. Ko pa je iz odra tiho zavel glas: »Takrat, ko je prvič ročice razprli...«, se je marsikomu orosilo oko.

Na kraju je predsednik KS Stara Ljubljana, tov. Rozman, pobratenim Adlešičem slovesno izročil borčevski prapor, na katerega so pripeli spominske trakove praporščaki organizacije ZZB NOV Adlešiči in predstavniki pobratenih krajev iz Prilišča-Vukove Gorice. Po proslavi je sledilo pristrčno tovariško srečanje.

UPI SO OSTALI

so jim dali vse, kar so imeli. Tudi zadnji kos kruha. Tu so se zdravili prvi ranjenci. Ne samo slovenski, tudi hrvaški.»

Sivolasi hrvaški kmet se je skoraj v zadregi nasmehnil skozi brezžobe čeljusti, a potem, ko je govoril o Bojancih, o dragocenih krvavih spomenikih iz časov NOB, ki zdaj propadajo, so se mu v vođeno modrih očeh zaiskrile solze.

»Bolnica, grobišče, vse kliče po obnovi,« je rekel.

In spet suh podatek.

Nad 400 mladih ljudi iz adleških vasi se je po vojni odselilo.

Zakaj?

Gospodarska zaostalost vasi jih je poglala v svet.

In vendar so ljudje adleških vasi že od prvega dne svobode sanjali, kako bodo obnovili gospodarstvo, kako bodo z manjšimi industrijami pomagali adleški kmečki mladini do boljšega kruha, katerega jim trda pečena zemlja ni mogla in jim nikdar ne bo mogla dati. Še posebna želja slehernega Adlešičana pa je bila in je še danes — postaviti kulturni dom, kjer bi se po napornem delu, sredi trdih leh, odpočili in razvedrili.

»Radi bi imeli svoj kulturni center, tu v Adlešičih. Od tu bi ponesli v svet svoje stare narodne belokranjske plesne. Tu bi oživeli lepo, še skoraj pozabljeno narodno pesem. Oživeli bi stare skladbe.«

Kulturni center, to so bile njihove davne želje, ki so zdaj bolj kot kdajkoli žive. »Morda, kdo ve,« tiho upajo Adlešičani, »bi modernizacija domačih vasi, razvita industrija in kulturni dom, spet zvalila v domače kraje vse tiste, ki so zavoljo sedanjosti zaostali odšli v svet.«

Besede niso zvenele kot očitek. Adlešičani ne znajo očitati. Tihi so in skromni. Pretih in preskromni. Celotno, kar so izpovedali, so izpovedali zato, ker so bili izznani. Njih je ena sama gostoljubnost in pristrčna toplota. Navadili so se trpeti molče, že v času vojne. Ali tudi zdaj skrivajo v sebi tiha, čeprav morda nehotena razočaranja, ob misli, da so pozabljeni? Se zato s tolikšno pristrčnostjo razveselijo srečanj s pobratenimi krajanji, ker tako za hip pozabijo, da so odrinjeni ob stran?

»Tu, na tej planjavi, bi hoteli imeti svoj kulturni dom,« mi je rekla kmečka žena,

srednjih let, doma nemara iz Adlešičev. »Veste, Adlešičani smo bili zmeraj zavzeti za kulturo. To je menda že v naši krvi.«

Ja, Adlešičani so že izbrali prostor, kjer naj bi stal njihov kulturni dom. Njihov kulturni center, kot so rekli.

Mnogo vprašanj je bilo načetih na nedeljskem tovariškem srečanju v Adlešičih. In koliko od teh bo rešenih?

»Razvijam borčevski prapor in ga v imenu občanov KS Stare Ljubljane dajem v last pobratenim adleškim krajanom. Ta prapor je priznanje za vaše delo v času NOB...« je dejal predsednik KS Stara Ljubljana, tov. Rozman.

In predsednik organizacije ZZB NOV Adlešiči, tov. Cvitkovič, je v svoji zahvali, ko je sprejemal borčevski prapor, med drugim dejal:

»Besednjak slovarja še ni zapisal besed, s katerimi bi mogli izraziti svojo zahvalo za to veličastno darilo. A naj se sliši ta zahvala tako glasna, kot se je slišal glas NA JURIS v borbi za sleherno ped zemlje.«

Zaprla sem oči in nisem vedela, zakaj so mi v oči silile solze. Morda zato, ker sem se spomnila na tisti dobri pristrčni čas aktivizma, ki ga v mestu že zdavnaj ni več.

Bilo je že pozno, ko so nas Adlešičani spremili do avtobusa. S pesmijo in godbo so nas spremili. Mahali smo jim v pozdrav, v nas pa je ostalo nekaj, kar nas je obvezovalo kot dolg.

Kulturni dom!

Modernizacija kmetijstva!

Razvoj industrijskih podjetij!

Obnova partizanskih grobišč!

Obnova pomembnih in dragocenih, a zdaj zanemarenih spomenikov iz obdobja NOB!

Zgodovinski zapisi dogodkov in krvavega boja!

Kdaj bo Adlešičanom ta dolg poravnal?

Kdaj?

»Hvala vam, dragi bratje Stare Ljubljane!« še zdaj slišim glas predsednika organizacije ZZB NOV Adlešiči, tov. Cvitkoviča.

Hvala vam, dragi bratje Adlešičani! Hvala vam za vašo čisto nepokvarjeno iskrenost in pristrčnost! Hvala vam! Iskrena hvala!

MARTA GROM

NJENA PARTIZANSKA DRUŽINA

Kaj lahko napišemo o Jožefi Ogorevc, materi šestih partizanov, ki je te dni praznovala svojo osemdesetletnico? Le kaj bi lahko rekli o tej tihi in skromni ženi, ki je celo svoje življenje živel in se razdajala za druge?

Rodila se je v Vuženici. Že kot otrok je spoznala, da so na svetu revni in bogati ljudje in da je med njimi velik prepad. Zelo zgodaj je odšla služiti v Avstrijo. Bila je na Dunaju, v Beljaku, Gradcu in drugod. Tam je tudi spoznala Ivana, svojega bodočega moža, ki je bil doma iz okolice Brežic. Šest otrok je privekalo na svet v njunem zakoncu: Jože, Ivan, Franc, Maks, Mici in Zofka. Družina se je stalno selila, ker je bil oče želez-

ničar. Samo Ivan je prišel do poklica, čeprav so si to vsi želeli. Izučil se je za mizarja. Najstarejši se je šel učiti za kovača, vendar uka ni uspel končati. Zaposliti se je moral pri železnici kot njegov oče. Mati Jožefa je živel sama za svoje otroke. Skrbelo jo je, kako nahraniti toliko lačnih ust. Njeno življenje je bil neprestan boj za obstanek. Živel so na Verdu nad Bistrom. Družina je bila revna, doma niso imeli skoraj ničesar, razen nekaj kokoši in kozov. Kljub temu pa so bili vsi napredno usmerjeni. Sin Ivan je 9. maja 1942 odšel med partizane. A ni bil dolgo sam. Lva meseca zatem je za njim prišla vsa družina. Odselili so se iz čuvajnice, v kateri so živeli, ker so partizani nameravali izvesti napad na vlak v Bistri. Tako so vsi Ogorevčevi prišli v Krimski

odred. Z njimi je bila tudi najmlajša Zofka, ki je imela komaj tri leta. V italijanski ofenzivi pa so mamo Jožefo, hčerko Mici in Zofko sovražniki zajeli. Mamo Jožefo so odpeljali v vrhniške zapore. Toda zaman so poizkušali izveči iz nje, kje so partizani. Ničesar ni izdala. Ko se je izvečilo iz zapore, je preko terenskih delavcev pošiljala svojim sinovom v partizanih pošto, hrano in cigarete; pa tudi obleko, če ji jo je uspelo zbrati. Njeni štirje sinovi in mož so se borili v Šerčerjevi brigadi. Jože in Ivan sta pozneje postala kurirja, mož ter sinova Maks in Franc pa so šli s 14. divizijo na Štajersko. Maks je bil tam ujet in ustreljen kot talec v mariborskih zaporih. Franc je padel pri Podturnu v Poljanah. Še danes ne vedo, kje je pokopan. Tudi na možev grob

Pred dnevi je praznovala osemdeset let. Slavja so se udeležili tudi trije nekdanji partizanski kurirji, ki jih je bila Ogorečeva mama še posebno vesela.

Foto: S. Teršek

mati Jožefa ne more iti, ker ne ve, kje je. Nekateri pravijo, da je Jože padel v Mislinjski grapi, drugi, da morda pri Brestanici ali v Brežicah. Mati Jožefa

ve samo to, da se njen mož ni vrnil iz gozdov.

Jožefa Ogorevc živi od spominov na svoje drage, spominov dolgih osemdeset let...

Aktualna tema – fotografije

Pretekli teden je bil eden lepših v našem uredništvu. Kajti zgodilo se je tisto, kar smo že dolgo želeli – namreč, da bi se naši bralci pričeli oglašati v vprašanji ali dodatnimi pripombami, ki jih ponuja tudi kulturna stran našega tednika. To ne pomeni le prijeten občutek, da bralci prebirate s primerno pozornostjo prav tako kulturno tematsko področje, ki prav zadnji čas pridobiva v našem sistemu vse večjo vlogo v širjenju estetske vzgoje in ustvarjalnega elana ter sodelovanja našega občana in delovnega človeka, ampak pomeni po drugi strani, in to je morda še pomembnejše, da bi skupaj lahko sprožili, in želeli je tudi rešili, kakšno kočljivo vprašanje ali ga vsaj postavili in zastavili na pravem mestu. Vaših reakcij pričakujemo in želimo še več, tokrat pa se obrnimo k tovarišu Tonetu Mlakarju, diplomiranemu inženirju arhitektu iz Škofje Loke, ki nam je poslal pismo z naslednjo vsebino:

»Oglasil sem se v zvezi z objavo fotografije žanjice v 12. številki vašega časopisa na 7. strani. Fotografija je brez komentarja in navedbe avtorja, kar sem po naključju jaz. Predstavlja Cerkljanski vrh s Kojco v ozadju. V neposredni bližini je bila nekaj časa koncem leta 1944 centralna vojaška tehnika 9. korpusa. Zanima me, zakaj avtorja niste omenili in kako vam je prišel original v roke. Čeprav je fotografija le moj hobi vam bom hvaležen, če mi obrazložite vaš pogled na to stvar. Lepo vas pozdravljam ... itd., itd.«

Tovariš Tone Mlakar je nanizal še celo vrsto zanimivih podatkov o svojem delu med NOB, da ga bomo enkrat v prihodnje prav gotovo prosili za krajši pogovor. Danes pa skušajmo, kolikor je v naši moči, odgovoriti na njegovo vprašanje v zvezi z avtorstvom medvojnih fotografij in morebitnim denarnim nagrajevanjem le-teh.

Gotovo ste naši bralci opazili članek Hitro slike za Rižarno, kjer smo obravnavali problem muzejev in omenili tudi slovenjegraško srečanje muzealcev. Prav na tem srečanju se je postavilo vprašanje, kako obravnavati fotografije, posnete med narodnoosvobodilnim bojem in kako jih nagrajevati. Čeprav se mnogo prizadetih in odgovornih neuradno nagiba k težnji, da so te slike pravzaprav neke vrste prispevek dotičnih oseb k boju za svobodo, nekateri so fotografirali, drugi streljali in tako naprej – se zdi, da to vprašanje verdarle ne bo tako enostavno rešiti. Prav s temi fotografijami in zahtevami posameznih fo-

tografov imajo težave ne samo jugoslovanski listi, ampak tudi knjižne izdaje pisarja o NOB ali v zvezi z njo, razni zborniki in podobno. V primeru pritožb jim ne ostane drugega kot prijazno opravičilo, v primeru hujših razburjenj se konča stvar celo na sodišču, kjer pa je potem vse prepuščeno roki pravnikov in advokatov, ki imajo, lahko priznamo, kar težak posel, glede dokazovanja avtorstva, ker vprašanja fotografij iz vojnega obdobja namreč v nekem širšem smislu in s pečatom zakona še niso rešena. Ob tolikšnih problemih, vprašanjih in pritožbah, ki se sedaj pojavljajo in povzročajo na nek način neenotno obravnavanje tega problema, se bo prav gotovo morala zbrati določena komisija in z zakonom urediti te stvari. Zaenkrat nečesa oprijemljivega še nihče nima v rokah in so te stvari vprašanje predvsem morebitnega dogovarjanja in dogovora. Toliko o tem.

Fotografija Toneta Mlakarja pa je bila objavljena v predzadnji, se pravi 12. številki, k članku »Kaj vse je lahko spomenik«. Izbrali smo jo predvsem zato, ker je odgovarjala eni od tez, ki smo jo omenili v članku, namreč, da spomenik ni le obeležje v obliki kipa in ki pravzaprav izhaja iz povojnega obdobja, ampak tudi vsako področje, kraj, mesto, kjer so se med vojno godile določene pomembne stvari, in morda je spominsko obeležje prav to. Posnetek smo našli v obsežnejši knjigi SLOVENIJA, na strani 208, ki je izšla pri Državni založbi Slovenije leta 1971, s podnaslovom Portret (Slovenije namreč) v podobi. Objavili smo tudi tekst, ki ga je najti v že omenjeni izdaji, dodatne informacije, ki jih nismo mogli slutiti, pa smo z veseljem objavili iz pisma tovariša Mlakarja. Tako s skupnimi močmi nabiramo informacije iz časa NOB in prav vsak stavek, ki je preverjen seveda, je dobrodošel. V svoji publikaciji se DZS ni odločila za sprotne podpise avtorjev in tekstovnih prispevkov, ampak jih je, prav gotovo zaradi utemeljenih vzrokov, navedla na predzadnji strani. Tam sta dve rubriki: Tekste so prispevali in Fotografije so prispevali z odgovarjajočimi priimki sodelujočih v abecednem zaporedju. Med to zadnjo rubriko je zaslediti tudi ime Toneta Mlakarja, vendar ne tako, da bi se vedelo, katero fotografijo je pravzaprav prispeval. Toliko v informacijo, nadaljnje odgovore pa boste gotovo lahko dobili, tovariš Mlakar kot tudi drugi zainteresirani, na pristojnih mestih.

NEVA MUŽIČ

Na vrhu Nanosa – Vojkov spomenik

Na vrhu Nanosa prav blizu Vojkove koče bo stal spomenik narodnemu heroju Janko Premrlu-Vojku. Da bo do dela potekala nemoteno in da bo vse na pravem mestu, za to skrbi posebni pripravljalni odbor, ki mu predseduje Elio Garzarolli iz Postojne. Odbor je skušal zajeti širše področje interesov in nasvetov, zato so v njem tudi predstavniki občinskih odborov ZB NOV iz Ajdovščine, Sežane, Ilirske Bistrice in Postojne. Narodni junak Vojko naj bi tu predstavljala junastvo našega naroda kot doprinski kip v nadnaravni velikosti. Izdelal ga bo kipar Marjan Keršič-Belač. Prvi odlitki bodo gotovi do 15. junija, svečano odkritje spomenika pa je planirano za 25. julij, se pravi prvo nedeljo po praznovanju vstaje slovenskega naroda.

Podstavek spomeniku naj bi bil v skladu z okolico, se pravi pokrajino na Nanosu in okoli njega. Svečanost pa ne bo namenjena le odkritju spomenika, ta dogodek bo pomenil tudi praznovanje 35-letnice ustanovitve 1. proletarske brigade, 25-letnico gradnje planinske koče na Nanosu, ki nosi ime Janka Premrla-Vojka in praznovanje dneva vstaje. Prav zato bodo v svečanosti sodelovali najširši krogi slovenskega ljudstva, poleg predstavnikov občinskih odborov ZB NOV bo pri delu najti tudi predstavnike mladine, društva upokojencev, planinskih zvez, predstavnikov SZDL in predstavnikov taborniških organizacij.

Prireditve sama naj bi izvenela kot planinsko-partizanski tabor na Nanosu in temu primeren bo tudi program, ki se bo pričel že na predve-

Janko Premrl-Vojko, portret v reprodukciji S. Bratine.

čer, 24. julija. Pripravljalni odbor računa na razumevanje in pomoč pri pripravi in še zlasti prodaji posebnih spominske značke pa tudi udeležbi svečanosti pri vseh organizacijah ZB NOV, ZRVS, ZSMS, taborniških, planinskih, delovnih in drugih družbenih in političnih organizacijah ali forumih. Tako bo odkritje spomenika res praznik vseh nas, tu in danes.

STEFAN BRATINA

En dva tri, brž h knjigi

Založba BOREC je pripravila za slovenski knjižni trg zelo prijetno presenečenje s knjigo VSTANITE SUŽNJI, zbirko revolucionarnih pesmi narodov vsega sveta. S to pesmarico je bila naposled izpolnjena vrzel v naši kulturni dejavnosti, kajti ni ga pevskega zbora in prosvetnega društva, ki takšnega dela ne bi nujno potreboval. Z velikim veseljem so jo sprejeli tudi naši zamejski rojaki.

Zbirko so uredili Milan Apih, Rafael Ajlec, Radovan Gobec in dr. Radoslav Hrovatin, ter zanj prejeli letošnjo Kajuhovo nagrado. Kot je rečeno v uvodu, je pesmarica namenjena predvsem Slovencem. Uredništvo si je prizadevalo zbrati vse slovenske revolucionarne pesmi, ki so nastale do leta 1945, zajeti čim širši izbor pesmi drugih jugoslovanskih narodov in seči po najbolj značilnih pesmih drugih narodov. Vse tuje pesmi so prevedene. V informacijo omenjamo, da so opremljene z notami in komentarji o nastanku. Razvrščene so po kronološkem redu. V prvem delu so zbrane najstarejše, v drugem antifašistične, v tretjem tiste, ki so nastale med drugo svetovno vojno in v četrtem pesmi, ki spremljajo boj narodov, ki so se pred nedavnim rešili izpod kolonialnega suženjstva. Na skoraj 600 straneh je prikazanih 313 pesmi.

Urejevalci pravijo, da je pesmarica kljub temu še nepopolna. Pri svojem pionirskem delu – saj so bili prvi, ki so se lotili tolikšnega gradiva – so izpustili marsikaj. Tako ni v zbirki pesmi, ki so jo prepevali člani Društva kmečkih fantov in deklet: Zemljica rodna, pa tudi ne Oblaki so rdeči, s katero so na shodih ljudske fronte opozarjali na bližajočo se vojno. Tudi iz sosednje Italije manjkata vsaj dve izmed najbolj popularnih partizanskih pesmi.

Sicer pa bo po tem dragocenem in bogato opremljenem delu, ki ima skoraj šeststo strani, rad segel vsakdo. Knjiga je natisnjena v velikem formatu in stane 263 dinarjev.

Pri isti založbi sta prav te dni izšli še dve knjigi. Franc Bekš z Drenovega griča pri Vrhniki v svojem delu PRVI BORCI podaja sliko o socialnih razmerah, v katerih so pred vojno živeli delavci na Vrhniki, Kamniku in Kragujevcu. Pri tem se spominja svojih tovarišev, ki so bili med prvimi žrtvami okupatorjevega nasilja. Njegov opis je neprisiljen in izraža toplino človeka, ki ni pozabil težkega življenja pro-

letarca. — Knjiga ima 137 strani in stane 98 dinarjev.

Delo PARTIZAN Franca Štreklja bo zanimivo za zelo širok krog bralcev. Na 260 straneh je opisal v sproščeni osebni obliki svoje spomine na odhod v partizane leta 1941, na tragedijo v Belški grapi, Dolomitsko republiko in ujetništvo. Avtor je samorastnik in prikazuje dogodke, kot jih je videl z lastnimi očmi. Posebno je zanimivo tudi to, da je bil po vrnitvi iz ujetništva spremljevalec Borisa Kidriča, v Kočevskem Rogu pa je bil navzoč pri nesreči, v kateri je izgubil življenje legendarni komandant Stane. — Cena knjige je 135 dinarjev.

POLDE VRBOVSEK

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

VOLTERA

V polnočni senci kot pošast,
stoji na skali grad:
nad mestecem drži oblast,
stopnic več stotin zad.

Kako smo trudni stopali
po teh stopnicah v vice,
so nekateri stekali
in kleli te stopnice.

Nad vhodom pa napis blešči:
»Lasciate ogni speranza!
To upanje naj vsak pusti
na vrhu tega klanca.

Ogromna stolpa kot sražarja,
nas v ta vhod podijo,
karabinjer na zvon udarja
in reče nam: L'addio!

Nazobčana grmada zidov,
ta dom je res strašen;
odpro se vrata v svet prividov —
hodnik globok, teman.

Udarci, kletve padajo,
če vsi ne pohitimo,

občutki grenki zbadajo
nas vso voltersko zimo.

Hodnik ogromen samih vrat,
desetkrat sto, še mnogo več;
začutim smrt na vratu zad,
ni volja močna več.

Za prvo noč v številko sedem
zaprli nas so ti hudiči;
obupan se na tla sesedem,
kot da sem med mrtiči.

Cez dan nam vse poberejo,
izgine vse v zidove,
pretepajo, se derejo,
te stiskajo v okove.

A drugo noč prisujejo
nas nage po hodniku
še usta preizkujejo
prav vsakemu jetniku.

Bojijo se, da kak papir
bi s svinčnikom tu skril,
a tretji dan nas na večer
v samice so pahnili.

Ostrigli nas so, pisane
smo čunje nataknil,
ponižali so nas na pse,
smo le številke bili...

FILIP RIHAR
(se nadaljuje)

BELEŽKE

KULTURA V MEDIJAH

Sredi maja bo v Mostarju posvetovanje o vlogi in mestu javnih sredstev s področja kulturne problematike. Na dan izide v naši državi več kot 20 časnikov, ki posvečajo kar precej prostora tudi vprašanju kulture, njeni vlogi v naši družbi, njenemu mestu in predvsem njenemu domu med občani in delovnimi ljudmi. Posvetovanje, ki bo na najvišjem nivoju, naj bi prineslo vsebinsko oblikovanje skupnega pogleda na stanje in celovitost odnosov, morda bi definiralo tudi konkretnije naloge tovrstnega združenega dela v naši družbi.

O vlogi, nalogah in mestu kulturnih rubrik in širših tedenskih dodatkih v tisku in še zlasti na radiu in televiziji, bo uvodoma spregovoril Duško Popovski, član IK predsedstva CK ZK Makedonije. Izmenjavo mnenj organizira sekcija pri ZK za izobraževanje, znanost in kulturo. Posvetovanja se ne bodo udeležili le novinarji in organizatorji, ampak tudi predstavniki SZDL, ZK, sindikata, zbornic, umetniških združenj in zvez. Pričakujejo konkretne in uspešne rezultate.

nm

V sredo, 24. marca se je zasedanje po enodnevni prekinitvi nadaljevalo. Predsednik porotnega sodnega zbora dr. Maltese je najprej zaslišal štiri zastopnike prizadetih strank — Pierino in Luciana Frausin, Lidio Ferfoljo in Giovannia Postogno, nato po dveinpolurnem posvetu z odlokom formalno zaključil izvajanje dokazov in z ne- logično ter neprepričljivo utemeljitvijo odklonil vse preostale, med postopkom predložene zahteve zastopnikov prizadetih strank in javnega tožilca, naj bi zaslišali še dodatne priče.

Ko je bil ta odlok prebran, je predsednik sodišča dr. Maltese spret prekinil razpravo do ponedeljka, 29. marca, ko bodo lahko začeli zastopniki prizadetih strank, javni tožilec in drugi z zaključnimi posegi — predvsem ocenjevanjem izvedenih dokazov.

Glede pravne zastopnice Erminije Schellandrove, ki je bila zaslišana kot »priča« — kolaboracionistka, smo že pisali v 12. številki našega lista, vendar tudi tokrat ne moremo mimo ugotovitve, da so bile njene izjave skoraj »za las« podobne trditvam kolaboracionistov Luciana Hesseja in Avguste Reissove.

Vsi trije so poskušali svoje vloge v nemškem upravnem aparatu kar najbolj zmanjšati, da bi bila s tem zmanjšana tudi njihova krivda, hkrati pa so se skrbno izmikali, da bi povedali kaj več kot tisto, kar jim je bilo očitno, da je sodišču in pravnim zastopnikom prizadetih strank znano. Prav tako so skrbno pazili na to, da ne bi z nepreudarnimi izjavami škodovali ne le sebi, pač pa so se še bolj skrbno izogibali, da bi povedali kaj takšnega, kar bi dodatno obremenjevalo obtožence ali druge kolaboracioniste. V nekaterih primerih pa so zanikali tudi tako očitna dejstva, kot je bil obstoj in morilsko delovanje Rižarne ali njenega krematorija. Vendar jih to ni obvarovalo, da ne bi prišli v medsebojna nasprotja. Tako je npr. A. Reissova izjavila, da je Shellandrova večkrat prihajala v Rižarno. Schellandrova pa je, seznanjena s to izjavo, odvrnila, da Reissova laže, ker da v Rižarni ni nikoli bila in da sploh ni vedela za delovanje krematorijske peči.

Čeprav so nam motivi prič — kolaboracionistov očitni — saj te spadajo zaradi njihovega medvojnega delovanja in povojne prizanesljivosti italijanskega vodstva napram njim prej med obtožence kot pa med priče — nam podobnost izjav teh »prič« — dalje bolj potrjuje domnevo, da neka sila iz mrčnega ozadja vodi in usklaja njihove izjave; razmišlja in preudarja o tem, kaj je dopustno in česa ne smejo povedati na sodišču idr.

Prihodnje(a) sojenje(a) bo(do) vsekakor potrdilo(a) ali ovrglo(a) to domnevo. Spoznanje, da smo se v tem zmotili bi bilo vsekakor vzpodbudnejše in prijetnejše kot potrjena domneva.

FORMALNI ZAKLJUČEK

Za potek razprave v šestem tednu (ob začetku se je računalo, da bo trajala najdalj tri tedne) sta bili značilni še dve pomembni dejstvi in sicer: sodišču poslana pisma italijanskih esesovcev iz rižarnskega stražarskega bataljona, v katerih ti trdijo, da so bili prisiljeni v te enote, in osvetlitev trpke, lahko bi celo rekli tragične usode družin predvojnih revolucionarjev z mlj-skega območja, in to: Nataleja (Boža) Kolariča, poklicnega revolucionarja, organizatorja kmečkih demonstracij v Dekanih in Kopru leta 1932 in medvojnega vodja italijanskih bojnih skupin GAP na tržaškem območju, aretiranega maja 1944 in pozneje ubitega v Rižarni.

— Luigija Frausina, člana centralnega komiteja predvojne Komunistične partije Italije, ki so ga Collottijevi agenti, kot smo že pisali, ujeli na mljškem območju 9. maja 1944, nato pa so ga esesovci ubili v Rižarni. Po vojni je bil Luigi Frausin odlikovan z zlato medaljo za zasluge v odporiškem gibanju. Razen očeta Luigija je bil ubit v Dachau sin Mario, v Rižarni pa so ubili tudi nečaka Giorgia Frausina, medtem ko je drugi njegov nečak Giorgio Demarchi padel kot partizan.

Kolaričevo aretacijo in njegovo izginotje v Rižarni je sodišču nazorno opisal njegov predvojni sodelavec in sedanjí tajnik združenja bivših političnih preganjancev (ANED) Giovanni Postogna. Tragiko družine Frausin pa sta sodišču predstavila Frausina vдова Pierina in njegov nečak Luciano Frausin.

Vsekakor je bil ključni in najpomemb-

TRŽAŠKI PROCES

NEPREPRIČLJIVO ZAKLJUČNO DOKAZOVANJE

V ponedeljek, 22. marca se je po enotedenski prekinitvi spet zbral porotni sodni zbor in zaslišal kot priče tri prizadete stranke — Aleksandra Antoniča, Emo Marušič in Stanislavo Furlan-Saničev. Potem je predsednik dr. Domenico Maltese prebral zapisnik o zaslišanju »priče« — kolaboracionistke Erminije Schellandrove in nekatera pisma, med temi je bilo najpomembnejše tisto, ki ga je naslovila goriška ljudska pesnica Ljuba Šorli-Bratuševa svojemu pravnemu zastopniku odvetniku Dragu Štoki. V njem je na izredno pretresljiv način — kot ga zmore le žrtev, ki je na lastnem telesu prestala fašistično gorje — opisala strahovito trpinčenje, ki ga je prestala aprila 1943 v Collottijevih mučilnicah v »Villi Triste« v ulici Bellosguardo v Trstu.

PRIMORSKI DNEVNIK

Stran 8

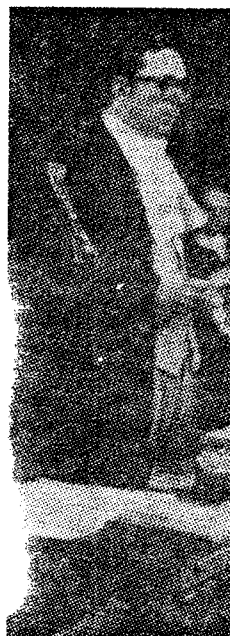
30. marca 1971

Odv. Angel Kukanja

Odv. Emanuele Flora

Prof. Claudio Schwarzenberg

ŽRTVE RIŽARNE KLIČEJO PO PRAVIČNI RAZSODBO

nejši dogodek na razpravi v preteklem tednu formalni zaključek dokazovalnega postopka, ki ga je porotni sodni zbor sklenil z odlokom, s katerim je zavrnil zahteve zastopnikov prizadetih strank in javnega tožilca po dodatnih izvajanjih dokazov kot nepomembne in nepotrebne. Potem pa odločil še, naj se razprava nadaljuje v ponedeljek, 29. marca z zaključnimi posegi.

Res je, da so bili v več kot petletni predhodni preiskavi in pettedenski razpravi pred sodiščem zbrani ter kritično preverjeni mnogi, sedaj dosegljivi dokazi o zločinskem delovanju Einsatzkommand Reinhard — zlasti njegovega oddelka R 1 v tržaški Rižarni. Zato je bilo treba utemeljeno pričakovati, da bo sodišče težilo za tem, da ta del razprave čimprej zaključi. In to je tudi storilo, čeprav bi bila najverjetneje realnejša rešitev — razširitev kroga obtožencev.

Vendar je v odloku o zaključitvi dokazovalnega postopka, če ga ocenjujemo po besedilu, objavljenem v Primorskem dnevniku 25. marca, nelogična in neprepričljiva utemeljitev, po kateri so zbrano gradivo

in dosedanja pričevanja povsem zadostna za kompleksno objektivno cenitev zločinskega delovanja Einsatzkommand Reinhard tako v Rižarni kot na vsem operativnem območju Adriatišches Kunstenlanda.

Ce bi morda vendarle — seveda ne brez pomislekov in pridržkov — sprejeli tezo sodišča, da je zločinsko delovanje Einsatzkommand Reinhard v Rižarni pravno, ne pa tudi zgodovinsko dovolj raziskano in dokazano, ji nikakor ne bi mogli pritrditi za delovanje tega odreda tudi ob cesti Reka—Trst, na Krasu in v Istri, saj se je sodišče zlasti v primerih, ko ni šlo za zločine, začelo nekje na tem območju in nadaljevalo v Rižarni, kolikor je le moglo, dosledno izogibalo njihovemu temeljitejšemu raziskovanju in pojasnjevanju. Delovanje Einsatzkommand Reinhard pa je neločljivo organizacijsko in funkcionalno vzročno povezano tako v oblikah ropanja, požiganja, odganjanja žrtev v uničevalna taborišča in na prisilno delo ter pobijanje le-teh po brkinskih, čičarijskih, kastavskih, kraških in drugih vaseh kot v Rižarni. Zato je zapostavlja-

nje raziskovanja zločinov, storjenih izven Rižarne, enako škodljivo tako za ugotavljanje zgodovinske resnice kot za objektivno ocenjevanje dokazov, iz katerih je mogoče sklepati na obseg in stopnjo krivde posameznih zločincev in skupine kot celote. Temeljitejše pojasnjevanje celega kompleksa zločinske dejavnosti Einsatzkommand Reinhard — samo v celotnosti je ta razumljiva — ne bi mogli šteti in tudi ne bi šteli za vmešavanje v jugoslovanske pravosodne pristojnosti, saj je sodišče tudi sicer obravnavalo aretacije Židov, partizanov in političnih nasprotnikov nacizma, aretiranih na ozemlju, ki je sedaj pod jugoslovansko jurisdikcijo, ker se temu nikakor ni moglo izogniti, saj je bilo med razpravo šestokrat potrjeno, da je bila večina žrtev Slovencev in Hrvatov.

ITALIJANSKI ESESOVCI

Med obravnavo pa je ostala neizkoriščena še ena velika in zelo pomembna skupina dokaznih virov — italijanski esesovci, ki jih je bilo v šestih četah vsaj okoli petsto, vendar so najdeni seznamni le za 122 članov. Nekateri izmed teh so se celo pisмено javili sodišču in izrazili pripravljenost, da pričajo o dogodkih v Rižarni, če bi jih sodišče pozvalo. Pričanje vsaj nekaterih italijanskih esesovcev pa bi bilo še posebej pomembno zato, ker ni bil med obravnavo neposredno zaslišan noben član esesovskega stražarskega moštva, pač pa so bile tem prebrane le izjave nekaterih nemških esesovcev. Znano pa je, da so po Brkinih, Čičariji in Istri ropali in pobijali tako italijanski kot nemški in drugi esesovci.

Prav zato je toliko manj opravičljiva, še manj pa prepričljiva trditev v utemeljitvi sodnega zbora, »da niso dopustna pričevanja pripadnikov italijanskih esesovskih enot iz Rižarne, ker bi morali pričati pod prisego...«, da so bili prisiljeni opravljati to esesovsko službo (vprašanje je, ali je to res in če je, zakaj niso pobegnili, saj je bilo za to nešteto možnosti, op. pisca), torej bi morali govoriti obvezno o dejstvu, o katerem imajo pravico govoriti svobodno in brez vsakršne obveznosti.

Ta utemeljitev ni le protislovna, nelogična in neprepričljiva, pač pa daje bivšim esesovcem ne le pravni privilegij, da jim ni treba niti pričati, kaj šele odgovarjati za storjene zločine, temveč tudi izključneje, če jo dosledno in za vse enako uporabimo, pravico sodišča, da poziva na pričanje druge kolaboracioniste, italijanske državljane.

Zato menimo, da je treba iskati vzroke za takšno odločitev sodišča v poskusu, kako se izogniti za italijansko reakcijo neprijetnim ugotovitvam, da so imeli sorazmerno veliko vlogo v delovanju Einsatzkommand Reinhard prav italijanski kolaboracionisti. Z izpustitvijo takšne ugotovitve pa bi laže odpadla razgaljenje in ostra obsodba italijanskega kolaboracionizma nasploh in kolaboracionistov kot tiste sile, ki je z nad dvajsetletnim bojem proti Slovincem, Hrvatom in naprednim Italijanom ustvarila ogromen policijski aparat in njegove pristaje usposobila, da so vstopili k nacistom v službo in jim omogočila, da so ustvarili malodane sredi mesta uničevalno taborišče s pošastnimi morilskimi zmogljivostmi in v njem pobili okoli 5000 ljudi.

MAKS ZADNIK

PAPIRNIC KOLIČEVO

pošta Domžale

Izdelujemo raznovrstne papirje, navadne in specialne lepenke, več vrst sestavljenih kartonov, zlasti s premazom oplemenitenih kartone za grafično embalažo

**Cenjenim kupcem
priporočamo nakup naših izdelkov**

KEMIČNA INDUSTRIJA DOMŽALE,
LJUBLJANSKA 114

BARVE
LAKI
EMAJLI
KITI

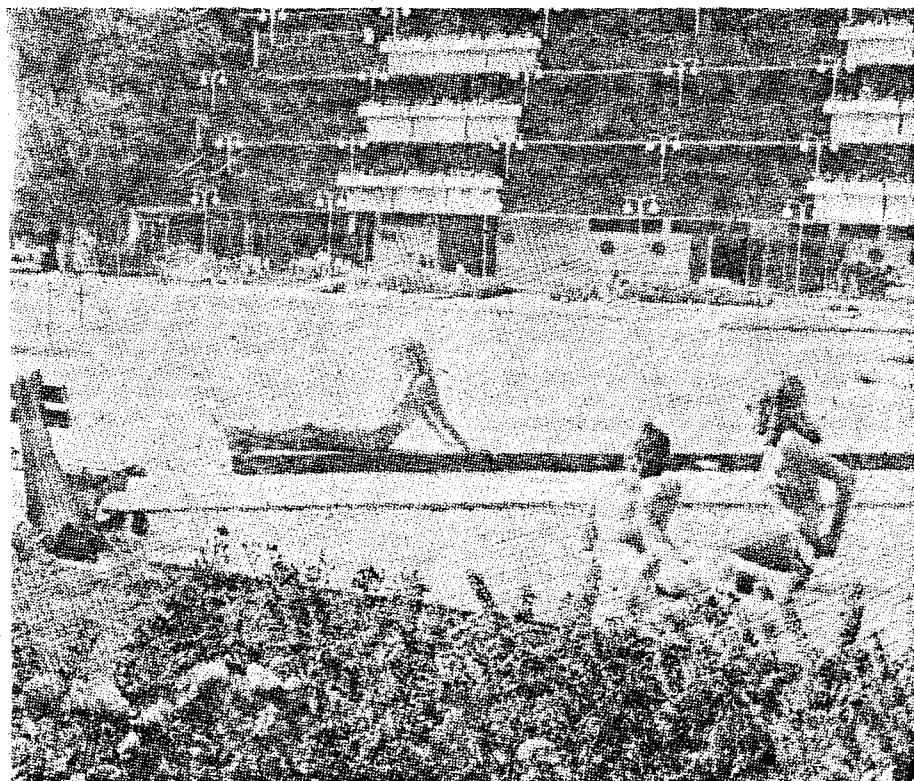
ŠKROBI
DEKSTRINI
LEPILA
UMETNE SMOLE

zahtevajte cenik in prospekt

ŠČE DOLENJSKE IN
ZDRAVILISKE TOPLICE
ŠMARJEŠKE
se priporoča z vsemi
zdraviliškimi in gostinskimi
storitvami skozi vse leto

športni bazen Šmarješke toplice

OPEKARNIŠKO PODJETJE

89250 GORNJA RADGONA, Ljutomerška 8

TEL.: 069 74-232, 74-233; direktor 74-294 — BRZOJAVNI NASLOV: »OPEKARNA« RADGONA — ŽIRO RACUN: SDK G. RADGONA 51910-601-10397

izdeluje: opeko za zid, za stropne
in peralit za obloge

TEHTNICA

tovarna tehtnic
ŽELEZNIKI

Izdeluje:

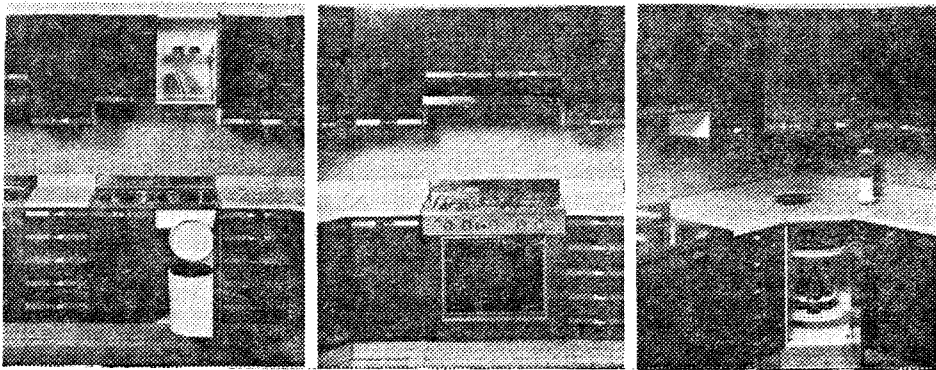
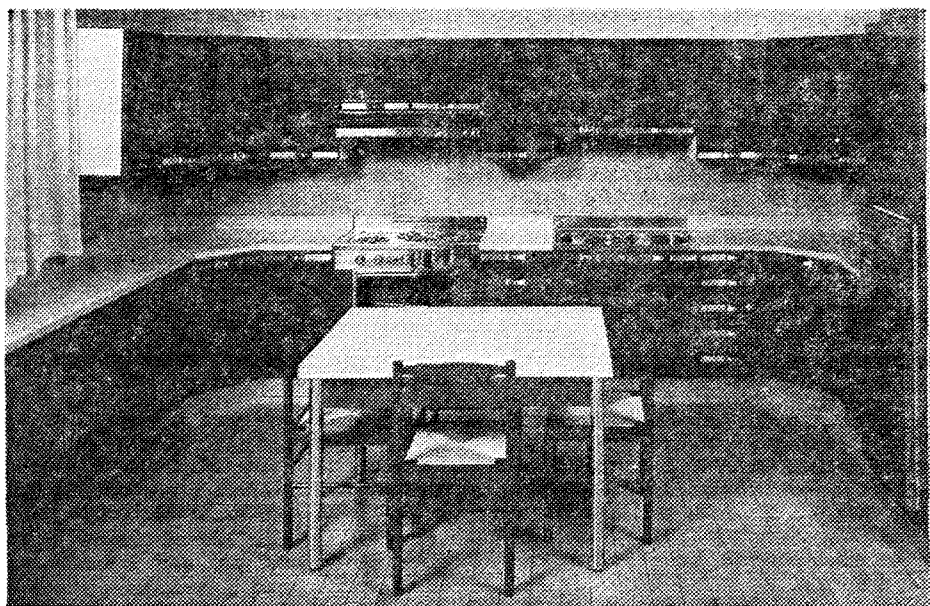
laboratorijske centrifuge in mešalce, precizne analitske tehtnice, ter opravlja servisna popravila navedenih izdelkov.

mira

stavbno in pohištveno
mizarstvo, radovljica, ljubljanska 13, telefoni 75 036
(064), žiro račun pri SDK
radovljica 51540-601-12232

Izdelujemo stavbno
in pohištveno mizarstvo.

Za cenjena naročila
se priporočamo.

KUHINJA LUCIJA NOVA SREČA ZA SKUPNO ŽIVLJENJE

Naša kuhinja ustvarja udobnost, svetlobo in toplino — nov ambient za nov način življenja. Zato je kuhinja, ki si jo najbolj želite.

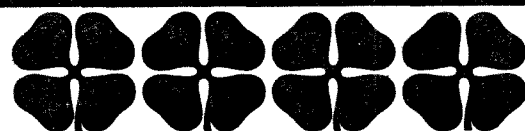

TOVARNA POHIŠTVA

AJDOVŠČINA — JUGOSLAVIJA — TELEFON 065-73010/73011 — TELEX: 34340

paloma®

papirnat brisače

sladkogorska
sladki vrh

Za delo z mladimi — čimveč aktivov

Kakor smo zapisali že v dveh prejšnjih številkah, je konec zime tisto obdobje vsako leto, ko rezervni starešine preštevajo svoje uspehe in tudi pomanjkljivosti v minulemu letu. Tudi zdaj jih preštevajo; nastajajo analize, ki bodo s svojimi kazalci in številkami najboljše vodilo, kako je treba in kako se ne sme delati v prihodnje, skozi kakšne oblike delo še izboljšati. Ko bomo tokrat govorili o obrambni vzgoji mladine, o vključevanju mladih v obrambne priprave, pa ne smemo pozabiti, da za ne majhne uspehe na tem področju nimajo zasluge samo rezervni vojaški starešine, temveč v enaki ali še večji meri predvsem zveza socialistične mladine, socialistična zveza delovnega ljudstva, zveza komunistov, sindikati, pa upravni organi za ljudsko obrambo, štabi teritorialne obrambe in odbori za ljudsko obrambo... Ne gre torej za prizadevanja enega samega dejavnika, saj bi bili rezultati potem skromni, marveč za prizadevanja vseh družbenopolitičnih in družbenih organizacij, da predvsem mladi rod kar najboljše usposobi za obrambo domovine.

Odkar sta jeseni 1974 republiška konferenca ZSMS in republiški odbor ZRVŠ Slovenije sklenila dogovor o temeljitem stalnem načrtovanju obrambnih priprav za mlade, smo v našem listu že nekajkrat v taki ali drugačni obliki pisali o pripravah mladine na področju splošne ljudske obrambe, tudi o delu rezervnih vojaških starešin kot mentorjev. Manj pa smo ob vsem tem poudarjali, da sta se ustrezni komisiji obeh organizacij na republiški ravni dogovorili, da s skupnimi akcijami še posebej označijo in proslavijo 30. obletnico zmage nad fašizmom, ki smo jo praznovali lani. Bistvo dogovora je bilo, naj bi konkretne akcije potekale v bazi — v krajevni skupnosti torej, saj je na tej ravni največ možnosti za sodelovanje obeh organizacij in za vključevanje slehernega mladince v obrambne priprave — v šolah, delovnih organizacijah, na vasi, v vojašnicah...

Kje naj se torej vse skupaj začne. Prav gotovo v šolah, kjer je sodelovanje obeh organizacij v dolgoletni praksi dobilo že zelo dovršene oblike in kjer je tudi razumljivo, da se mlad človek v vzgojno-izobraževalnem procesu prvič sreča tudi z obrambno vzgojo in obrambnimi pripravami. V velikiem številu šol, osnovnih, še sploh pa srednjih, imajo aktivne rezervne vojaške starešine — če je rezervnih starešin premalo za aktiv, pa s šolo sodeluje celotna osnovna organizacija ZRVŠ iz tiste krajevne skupnosti; v takih okoliščinah šola ni težko organizirati raznih pohodov, na katerih se obujanje tradicij narodnoosvobodilnega boja prepleta z učenjem temeljnih vojaških spretnosti, pa strelskih vaj in tekmovanj, filmskih predstav z obrambno-vzgojnimi filmi, slikovnih razstav in prikazov orožja ter vojaške opreme JLA in teritorialnih enot. Vrste se obiski učencev v vojaških šolah, seminarji in pogovori z učenci o NOB in sodobnih oborožitvenih silah SFRJ. Rezervni starešine — borci NOV imajo pri tem glavno besedo, ki lahko mladim vlije neomajno zaupanje v našo moč; že samo primerjava med ognjeno močjo partizanske enote — in take enote so nam v okviru NOV in POJ izbojevale zmago — ter ustrezno enoto JLA ali teritorialne obrambe lahko kar najbolj realistično prika-

že, kako močni smo danes.

Drugače pa je poleg teh oblik delovanja rezervnih vojaških starešin, ki tečejo v okviru obšolskih dejavnosti, še vrsta akcij, ki jih ima zapisane ZRVŠ v okviru rednega in dopolnilnega programa. Prilagojene so tako, da se vanje lahko neposredno vključuje mladina obeh spolov. Take so bile lani informacije o aktualnih družbenopolitičnih dogajanjih, predavanja o družbeni samozasčiti, strelska urjenja in tekmovanja, v zadnjem času pa tudi taktično-orientacijske vaje in drugo splošno vojaško urjenje. Tudi pri teh akcijah se pozna, da je reorganiziranje zveze rezervnih vojaških starešin prineslo velike rezultate; odkar je organizacija dobila veliko število aktivov, tudi po šolah, je število tovrstnih akcij skoraj vzporedno zelo naraslo.

Vsekakor je največ vredna ugotovitev, da ne gre samo za število akcij, torej kvantiteto, marveč tudi za dvig kakovosti. Pozna se jim, da so se pri njih angažirali pedagogi, in to ne samo kot za postransko stvar, temveč resno, kot za element vzgoje, enako pomemben kakor drugi elementi vzgoje in pouka. Akcije so priredili starostni stopnji mladih; najprej so obravnavali posamezne elemente, kot so urjenje s topografsko karto, kompasom, v streljanju — šele potem pa so organizirali vaje z več elementi, na primer orientacijske vaje, v katere so vnesli še prvine iz rednega šolskega programa, ki ga zajema predmet obrambne vzgoje.

Poseben prispevek k obrambni vzgoji pomenijo na šolah obrambni dnevi. Primer takega dne iz Novega mesta je številnim šolam rabil za vzor, sleherna pa je krenila nekoliko drugačno pot, prilagojeno njenim okoliščinam. Koncept obrambnega dne se je nenehno razvijal, zanesljivo pa lahko zapišemo, da je dosegel morda svojo najpopolnejšo obliko v obrambnem dnevu oziroma obrambni vzgoji, kakršno so vpeljali te mesece v gimnaziji v Šentvidu pri Ljubljani; toda to je že dejavnost letošnjega leta in o tem kdaj drugič. Povem naj le na kratko, da so elemente obrambne vzgoje vnesli v prav sleherni predmet, ki ga poučujejo na gimnaziji, da so v tem okviru učence zaposlili s skoraj seminarskimi de-

Obrambna vzgoja mladih v šolah — tudi izven rednega pouka s tega področja — je ena najpomembnejših dejavnosti, kjer rezervni vojaški starešine iz šolskega aktiv ZRVŠ ali osnovne organizacije iz krajevne skupnosti lahko največ pomagajo.

li, vse pridobljeno znanje, ki daleč presega zgolj predmet »obramba in zaščita«, pa bodo konec aprila preverili na obrambnem dnevu. Ta bo ogleden za učitelje obrambe in zaščite iz vse Slovenije in naj bi v taki ali vsaj podobni obliki prodrli po vsej Sloveniji. Vendar pa bo o tem moral zadnjo besedo reči Zavod za šolstvo SRS in upajmo, da jo bo izrekel tako, da bo resnično v prispevek, korist obrambni vzgoji.

Za minulo leto je bilo značilno tudi to, da so se starejši mladinci prek ZSM udeleževali skoraj vseh orientacijsko-taktičnih pohodov rezervnih vojaških starešin, vendar ne samo kot »tekači na srednje proge«, torej udeleženci na kondicijskem delu pohoda, marveč tudi kot tekmovalci v splošnem vojaškem znanju, razen v elementih, ki zahtevajo poglobljeno znanje. Namesto teh so na tovrstnih vajah za mladince pripravili vprašanja iz poznavanja zgodovine NOB, ter tudi tako še enkrat poskrbeli za obujanje tradicij narodnoosvobodilnega boja. Ob tem pa se je rodila tudi zamisel, da bi letošnje republiško orientacijsko-taktično tekmovanje organizirali skupaj za ZRVŠ in ZSMS.

Kdor je lani pozorno spremljal naš časnik, pa tudi dnevno časopisje, je gotovo zasledil pogostnost raznih partizanskih pohodov po vsej naši republiki in veliko udeležbo na njih. Ko so mladi s starejšimi korakali po stezah borcev NOV in POS ter na pohodih tovaršstva in spominovanju obujali dogodka iz NOB, so bili ob njih v prvi vrsti člani organizacij ZZB NOV, ZRVŠ in ZSMS. Noge mladih so znova stopile po marsikateri stezi, ki jo je že trideset let zaraščala podrast. V pripravah na pohode so mladi temeljito preučili zgodovinski pomen krajev in dogodkov, ki naj bi jih spoznali, v pogovorih z borci in prebivalci pa so odkrili še veliko nezapisanega, neznanega, in to so potem v šolah obdelali v nalogah in spisih. Neposredni stiki z ljudmi na podeželju pa so jim razkrili, kako globoko so se vrasle korenine splošne ljudske obrambe. In tako danes ni območja v Sloveniji, kjer ne bi obudili kakšne legendarne poti: znani so pohodi IX. korpusa, Po bloških smučinah, Po poteh mislinjske doline, Po poti XIV. SUD, Po poteh partizanske Ljubla-

ne, Po stezah partizanske Jelovice itd... V okviru te prireditve je še posebej pomemben pohod Po poteh heroja Kebeta, namenjen mladini in rezervnim starešinam. Letos pa je na žalost na njem nastopilo samo 25 ekip!

Ko nekako ob koncu skušamo ugotavljati tudi pomanjkljivosti, nam pri republiškem odboru ZRVŠ Slovenije kaj hitro in samokritično postrežejo tudi s temi: gre za obrambno vzgojo delavske in kmečke mladine. Že za leto 1974 so ugotavljali, da je bilo tej posvečeno premalo skrbi, za lasko leto pa na žalost ne morejo ugotoviti skoraj nikakršnega izboljšanja. Res je, da so aktivni ZRVŠ v ozidih in krajevnih skupnostih in osnovne organizacije zadrženi, da skupaj z organizacijami ZSMS organizirajo najbolj ustrezne oblike obrambne vzgoje mladih v svojem okolju, pa se tu še enkrat kažejo težave zaradi tega, ker je aktivov še vse premalo, večina pa jih je ustanovile njih šole na novo in so komaj začeli delati. Več kot vzorno imajo tovrstno vzgojo urejeno v Centru strokovnih šol v Ljubljani, ki ima v svojih šolah prav dijake iz vrst delavske in kmečke mladine.

In v prihodnosti? Vsekakor bodo morali okrepiti in še popestriti opisane dejavnosti, odpraviti pomanjkljivosti... Ena od oblik vzgoje na obrambnem področju, ki jo bo treba še bolj izkoristiti v prihodnosti, so tudi obrambni dnevi in obrambne dejavnosti na mladinskih delovnih akcijah, kakršne so bile lani v širšem obsegu na Kozjanskem, v Halozah, Suhi Krajin in na Brkinih, manjše pa skoraj v vseh občinah. Možnosti za obrambno vzgojo na takšnih akcijah so izredne — mladi žive v naravi, v napol vojaških razmerah, delajo na manj razvitih, vendar strateško izredno pomembnih območjih, ob vsem tem pa se kuje tudi sodelovanje med študentsko, delavsko, dijaško in kmečko mladino.

Sicer je pa tako kakor vselej — vse be sede nam ne povedo toliko kot številk. In te nam pravijo, da je bilo lani 933 skupnih aktiv ZRVŠ in ZSMS, na njih pa skoraj 23.000 rezervnih starešin, dobrih 96.000 mladincev in mladink ter dobrih 97.000 drugih prebivalcev.

MIROSLAV ULČAR

DOLOMITI 18. in 19. marca 1943

V Belški grapi je 19. marca 1943 v boju s premočnim sovražnikom izkrmavel prvi bataljon Dolomitskega odreda, v Lenartovi domačiji na Belem pa je ugasnilo življenje mlade narodne heroine Lizike Jančar-Majde.

Devetnajsti marec 1976 je bil hladen dan. Narava je bila pobeljena s snegom, za obronki Goljeka in Grmade je bilo videti ostanke snežnih plazov. Vetrovi so označevali, da prihaja v deželo pomlad. Tako kot vsako leto sem tudi tokrat stal na rjavi skali pod ostenjem Grmade in motril naravo, ko sem zagledal na robu Velike re-

bri trop gamsov, ki so mulili travo. Srnjak je bokal za robom Špiglja, od Gontarja sem je mirno plaval sršenar. Bilo je mirno in hladno. Belška grapa, ki jo je motil le žuboreč potoček, je bila vsa bela. Kot vsako leto sem se tudi letos v spominu vračal trinitrideset let nazaj. Vračal sem se v tisti lep sončni dan, ki je bil tako krvav.

Bilo je 19. marca 1943. Tistega dne je sonce obsijalo str-

Piše: ZDRAVKO VIDRIH

mine in globeli te čudovite grape. Obsijalo je na smrt utrjene borce 1. bataljona, ki so se navsezgodaj zatekli v to nevarno zavetje. Nekateri so sonce videli zadnjič. V grapi in okrog nje je postajalo vse živo. Slemenena od Katarine prek Grmade do Setnice so zasedli nemški vojaki, ker je tam potekala nemško-italijanska okupacijska meja, katere ostanke so še danes vidni.

Belška grapa leži med ju-

gozahodnim podnožjem Goljeka in med jugovzhodnim podnožjem Grmade. Vzhodno nad grapo so travnata pobočja in njive. Na robu leži vasica Belo, na zahodni strani, na vrhu slemenena, pa je vasica Ravniki. Južno poteka cesta Ljubljana—Polhov Gradec. Vasica Belica, ki predstavlja vhod v to grapo, je bila tisto jutro kot na dlani; bila je vsa gola in brez zelenja in noben človeški gib ni mogel ostati skrit.

V Polhograjskih dolomitih, na samem robu Ljubljane, je bilo že od jeseni 1942 osrednje politično in vojaško vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja Slovenije. Tu so bili centralni komite KPS, izvršilni odbor Osvobodilne fronte in glavni štab partizanske vojske. Osrednje vodstvo, ki se je zaradi znane Roške ofenzive najprej umaknilo na Podlipoglav, je našlo na tem območju močan in dobro oborožen Dolomitski odred. Od tu je bilo mnogo lažje vzdrževati stike z gibanjem na Primorskem, Gorenjskem in Štajerskem ter v Ljubljani.

Sovražnik, ki je najbrž zašlutil, da je vodstvo odpora tu, je večkrat poskušal s ofenzivnimi sunki prečistiti zaledje, vendar brez uspeha. Nazadnje je to poskušal v dnevi od 9. do 12. marca, ko je z močnimi silami napadel osvobodeno ozemlje. Sovražnikova namera ni ostala skrita partizanom. Kljub porazu sovražnik ni miroval. Za vsako ceno je hotel uničiti vodstvo in gibanje samo. Zato je začel pripravljati nov napad, po moči mnogo hujši od vseh dotedanjih. Z napadom je začel 18. marca. Z ljubljanskega gradu so se oglasili topovi, katerih granate so treskale po Toškem čelu in Velikem hribu. Ze zgodaj zjutraj je sovražnik sklenil obroč okrog osvobodjenega ozemlja. Isti dan, ko se je šele zdanilo, sta 1. in 2. četa 1. bataljona MVAC (protikomunistična prostovoljska milica) zasedla vas Ravniki in Setnico ter vrh Belške grape, 3. in 4. četa pa spodnjo desno stran grape od Ravnika do Belice.

Obroč so sklenili štirje bataljoni alpskih lovcev, že

omenjeni 1. bataljon ter pripadniki garnizij in vaških straž iz Dobrove, Vrhnike, Polhovega gradca in Horjula ter enote 51. polka planinskih lovcev. Skupaj je bilo več kot 3000 Italijanov in 1000 belogardistov. Nemci so istočasno močno okrepili mejo od Toškega čela do Setnice, da bi preprečili umik partizanov na gorenjsko stran.

Kot navaja Rudolf Hribar-nik-Svarun v knjigi Dolomiti v NOV, so se v tem področju znašli vsi dolomitski partizani, vse zaledne enote in ustanove osrednjega vodstva, osrednje vodstvo samo, precej terenskih delavcev, vse partizanske družine, ki so se umaknile na osvobodeno ozemlje, ter nekaj deset novih mobilizirancev z Gorenjske, ki so čakali na zvezo za odhod v brigade na Dolenjsko. Tam je bilo tudi večje število aktivistov OF, ki so se v največji tajnosti začeli zbirati za konferenco aktivistov Slovenije.

(se nadaljuje)

„Kako sem postal oficir JLA...“

Po zakonu o popolniti vrst JLA in sprejemanju v aktivno službo je bila pred nekaj leti sprejeta odločba, da je v aktivno službo moč sprejemati tudi rezervne vojaške starešine s pogodbo za določen čas. V želji, da bi se pogovorili z enim izmed takih starešin, ki so prišli v JLA službovat pogodbeno, smo poiskali svojega sogovornika v vojašnici »Proletarske brigade« v Ilirski Bistrici — podporočnika **PREDRAGA PETROVIČA**.

In četudi naš obisk na koncu ni bil zaman, smo se precej namučili, preden smo lahko prišli do podporočnika in mu zastavili svoja vprašanja. Na obisk smo prišli namreč med poukom, ko je bil tovariš Petrovič v predavalnici in vodil šolsko uro. Med daljšim odmorom pa smo le lahko sedli k pogovoru.

Podporočnik Petrovič se je rodil pred 27 leti v Zeljevu v Srbiji in tam tudi končal osnovno šolo.

— Kdaj se je v vas prebudila želja, da bi postali oficir JLA?

»Veste, rojen sem v kraju, kjer sem imel veliko stikov z vojniki in starešinami, s katerimi sem se pogostoma pogovarjal o njihovem poklicu in o življenju v armadi sploh. Po takih pogovorih sem vse pogosteje razmišljal, kako bi se tudi jaz nekega dne, po končani osnovni šoli, prijavil na razpis za vpis v kako od vojaških šol. Ko sem tako delal načrte, so zanje kajpak kmalu izvedeli tudi moji starši — in nič nista imela oče in mati proti, da se prijavim za vpis v podoficirsko šolo. Razpis so objavili, še preden je bilo moje šolanje v osmem razredu osnovne šole pri koncu; nič nisem čakal, prijavil sem se, toda na žalost — mojo prošnjo so zavrnili, ker je bilo število iskanih kandidatov že popolneno.«

— Očitno vam to ni vzele poguma?...

»Za nekaj časa mi ga je vendarle. Osnovne šole je bilo konec, moral sem misliti na kak drug poklic; vpisal sem se, kakor smo se dogovorili z očetom in materjo — na srednjo ekonomsko šolo in jo čez štiri leta tudi uspešno končal. Tedaj sem od odgovornih ljudi v občini zahteval, naj me pošljejo služiti vojaščino v šolo za

Podporočnik Predrag Petrovič, oficir po pogodbi

rezervne oficirje; skrivaj sem namreč upal, da mi bo morda le kako uspelo uresničiti svoj življenjski cilj. In ko sem se res znašel v šoli za rezervne oficirje, je želja v meni, da bi nekega dne postal aktivni oficir naše armade ter s tem tudi vzgojitelj mladih generacij, še bolj narasla. Po tej šoli sem se takoj pozanimal, kako bi lahko postal oficir — toda vselej sem dobival nedoločene odgovore, tako da sem si moral začasno poiskati drugo službo.«

— Kakšno zaposlitev pa ste si našli?

»Želja po uniformi je še vedno tlela v meni, zato sem se odločil, da si poiščem zaposlitev v službi javne varnosti. V tem poklicu sem preživel skoraj tri leta in v sebi še vedno nosil željo, da nekega le-

pega dne vendarle postanem aktivni oficir JLA. In ko sem opravljal svoj še zdaleč ne lahek posel, sem si nabiral novo znanje in življenjske izkušnje. Tako sem slednjič dočkal tudi razpis, ki je odprl vrata tudi meni — razpis o sprejemu rezervnih starešin v aktivno službo po pogodbi.«

— Ko ste prebrali razpis, ste morda takoj spoznali, da je zdaj možnost, da se vam želja iz otroških let popolnoma izpolni?

»Niti malo se nisem obotavljal; izkoristil sem prvi prosti čas, zbral dokumentacijo ter se takoj prijavil na razpis, zraven pa potem še naprej vsak dan hodil v službo in čakal na poziv, ki je prispel na moj naslov že čez slabih dvajset dni. Poklicali so nas in nam pojasnili, kakšno bo življenje in delo v armadi; zame je bilo prav vse sprejemljivo!«

— Kdaj ste stopili z JLA v redno delovno razmerje in kakšne občutke ste takrat imeli?

»Ko sem — zdaj bo tega dve leti in pol — stopil v aktivno službo v armado, smo to v družini prav sloveso proslavili, saj se mi je končno izpolnila želja — pa ne le moja, tudi želja mojih staršev. Postal sem aktivni oficir JLA.«

— In kako so vas sprejeli v enoti?

»Za garnizijo, v katero sem bil dodeljen, sem od prijateljev izvedel, da je v Sloveniji, v Ilirski Bistrici. Ob prihodu so me kot mladega starešino tovariši iz enote sprejeli več kot pristrčno, tako da sem se že takoj počutil, ko da sem z njimi že

leta. Takoj so mi dali enoto vojakov, ki sem jih začel vzgajati in skrbeti zanje.«

— Kako pa ste se znašli na novi dolžnosti?

»Odkrito rečeno, sprva mi ni bilo ravno lahko, saj sem moral spoznati ljudi, vendar so mi tudi tu veliko pomagali drugi starešine, tako da sem se končno kar hitro ujel v tempo življenja in dela v enoti. Prve težave pa so bile razumljive, saj je vsak začetek težak...«

— Kako se torej zdaj, po dveh letih in pol, počutite na delu, ki ste si ga tako želeli?

»Ne morem se pritoževati; več kot zadovoljen sem.«

— Pogodba z JLA se vam bo kmalu iztekla. Nameravate še naprej ostati v armadi?

»O tem, ali naj še ostanem v armadi, sploh ne razmišljam, marveč samo čakam tisti dan, ko bo pogodba potekla, da bom lahko takoj podpisal novo. Če pa je možno in če to zakon dovoljuje, bi najraje podpisal kar do konca delovne dobe, do pokojnine.«

— In kaj ob koncu pogovora priporočate mladim, ki žele nositi sivo olivno uniformo in postati oficirji?

»Vsem, ki jih zanima odhod v vojaške šole ali prijavitve na razpise, da bi postali aktivni starešine, priporočam samo to, naj ne razmišljajo preveč. V armadi bodo lahko kot starešine uresničili vse svoje življenjske cilje in upe.«

TEKST IN FOTO:
PETAR NIKOLIČ

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZASČITA

KAKO SE TRUDIJO NOVOGORIŠKI TABORNIKI

Lepi uspehi z malo denarja

Zadnje dni marca je bila konferenca Zveze tabornikov občine Nova Gorica, ki je imela kar bogat dnevni red — po poročilih predsednika in načelnika novogoriške taborniške organizacije so sprejeli še samoupravni sporazum o ustanovitvi Zveze tabornikov občine, pravila Zveze in program dela za letos. Hkrati pa so soglasno ugotovili, da je tabornišvo na novogoriškem doseglo lepe uspehe, čeprav ima za svojo dejavnost na voljo zelo malo denarja.

V Zvezo tabornikov občine Nova Gorica je vključeno devet odredov — Bistra Soča v Kanalu, Drzni Rustjan v Renčah, Goriški slavček v Braniku, Odporne želve v Desklah, Peter Skala v Plavah, Rdeča vrtnica v Solkanu, Rumeni sokoli v Sempetru, Soški mejaši v Novi Gorici in Zahodna straža v Mirnu, ki združujejo nad tisoč tabornic in tabornikov. Člani teh odredov so sodelovali na raznih tekmovanjih in drugih akcijah, kot so pohod v Dražgošah, Po stezah partizanske Jelovice, skupščina Zveze tabornikov Slovenije v Kočevju, tečaj tabornikov, republiški mnogoboj, pohod ob žici okupirane Ljubljane, letni tabor, gozdna šola, Milanovičev memorial, slovenski taborni mnogoboj v Novem mestu, tekmovanje za značko Zivka Lovšeta, šesti zlet jugoslovanskih tabornikov, zaključno tekmovanje za značko Zivka Lovšeta, seminar v orientaciji v Novi Gorici, pohod Po smučinah IX. korpusa, Titova štafeta, področni kviz, področni mnogoboj na Vojskem, tečaj za voznike, Po poteh goriške fronte, srečanje klubovcev v Idriji, propagandni tabori, pobratenje odredov in srečanja.

Poleg lepih uspehov, ki so jih dosegli v okviru novogoriške občine in ožje domovine nekateri odredi več, drugi manj, je še posebej pomembno to, da so se taborniki teh odredov z namenom širiti bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti, utrjevati in nadalje razvijati revolucionarne

tradicije in socialistične samoupravne odnose, učiti se taborniških spretnosti in izvajati skupne akcije odreda pobratili z odredi Slavko Stančič, Sesvetski Kraljevac in Strajko Mitrovič v Tuzli, Sava Munčan v Vršcu, Fruškogorski partizan v Beočinu, Stevica Jovanović v Pančevu, Mijo Kerošević-Guja v Banovcih, Josip Jovanović v Dobruju, Davorin Trstenjak v Hrvatski Kostanjevici, Krste Jon v Strugi v Makedoniji, Zarko Zrenjanin-Uča v Beli Crkvi. Dobro sodelujejo tudi z odredom rodu Modrega vala iz Trsta.

S pridom k novemu človeku — to je taborniško geslo, ki veliko pomeni. Človek se v zelenju sprosti, si okrepi duha in telo. Taborniki to dobro vedo, zato izkoristijo vsak prosti trenutek za to vrsto rekreacije. V gozdu si pridobijo razne spretnosti, kot so opazovanje, iznajdljivost, samostojnost, sa-

moiniciativnost, se duševno in telesno urejuješ.

Skozi taborniške vrste je šlo že ogromno ljudi, ki so se naučili živeti in delati v naravi, pod šotorskim platnom. V sili bodo taborniki prvi, ki bodo priskočili na pomoč bližnjemu, kajti spoštovati in pomagati, to je geslo taborniških vrst.

Za opremo, s katero taborniki razpolagajo, pa ugotovimo, da je zelo uboga. Letne dotacije so zelo revne, tako da z njimi le komaj krijejo celotne aktivnosti. Za nabavo nove opreme ostane zelo malo ali pa nič. Včasih se je dobilo kaj od delovnih organizacij, danes pa so tudi tam odpovedali. Dajejo določen odstotek od osebnega dohodka v skupni sklad in to je vse. Ni sredstev, ni denarja — to je slišati od povsod.

Lani so vsi odredi in občinska Zveza tabornikov novogoriške občine dobili dotacije

v višini 55 tisoč dinarjev. Če to razdelimo na devet odredov, eno samostojno četo in občinsko Zvezo, kako naj s tem organizirajo celotno dejavnost v odredu s 50 do 150 člani, izlete, pohode, tekmovanja, taborjenja, usposabljanje kadrov, obnovo in kompletiranje stare opreme, nabavo nove...? Mar tako, da gredo novogoriški taborniki tekmovat na Vojskem, v orientacijskem pohodu prejšnjega leta pa so jih odslovili, ker niso imeli busol?

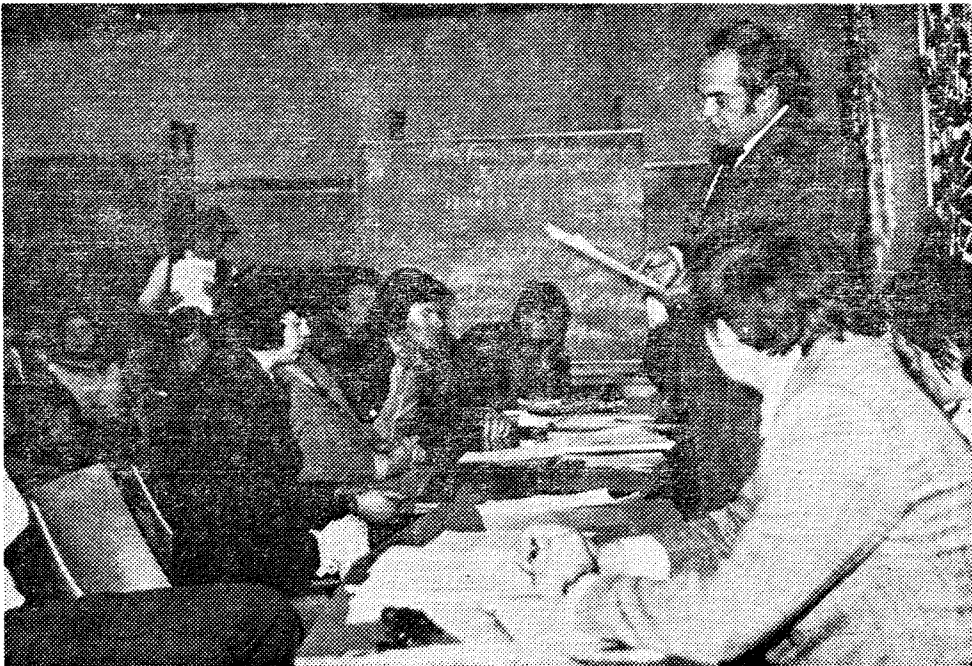
Na skupščini je bilo ugotovljeno, da so premalo naredili na področju ustanavljanja novih odredov in ustanavljanja aktivov ZK v odredih. Še vedno nimajo svojih enot v Sempasu, Cepovanu, Dornberku in drugje. To bo treba v prihodnje nujno popraviti, saj celo učenci sami zahtevajo ustanovitev odredov.

Sodelovanje med taborniško organizacijo, ki je kolektivni član ZSMS občine Nova Gorica in občinsko konferenco ZSM v občini še vedno ni tako, kot naj bi bilo. Tudi sodelovanje tabornikov z drugimi družbeno-političnimi organizacijami, razen z ZRVS, je še vedno zelo šibko. O njem skoraj ni moč govoriti v mestih, nekoliko bolj razgibano pa je na podeželju.

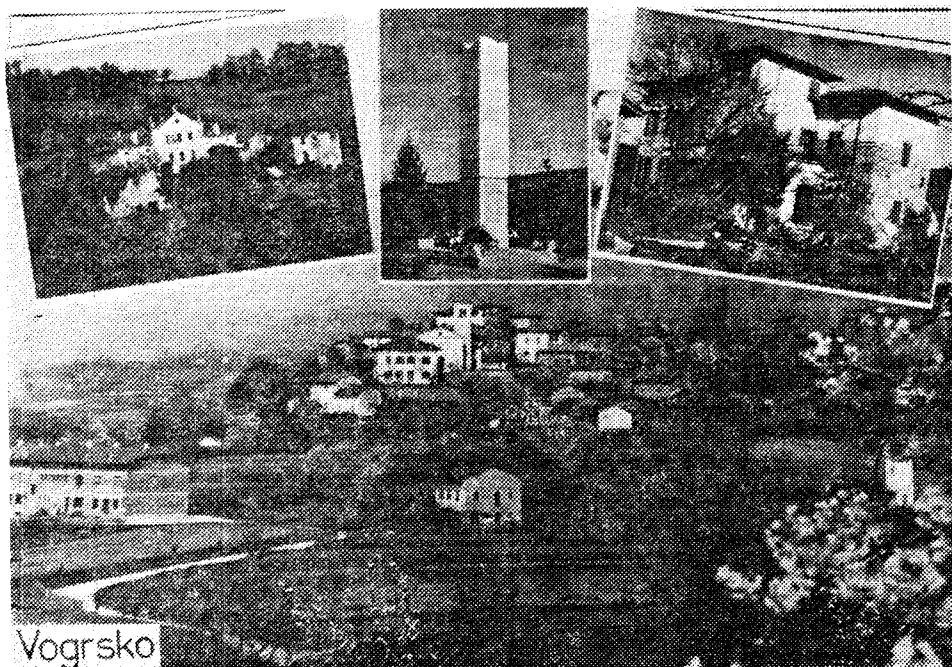
Za dosežene uspehe v mandatnem obdobju je bil odred Soških mejašev odlikovan z Zlatim javorjevim listom, najvišjim priznanjem Zveze tabornikov Jugoslavije. Lani je bil že četrthi imenovan za partizanski odred kot eden izmed desetih najboljših v Zvezi tabornikov Slovenije. Na občinski konferenci so ga imenovali za najboljšega v občini Nova Gorica in mu dodelili posebno priznanje.

Za dolgoletno in uspešno delo v občinski Zvezi tabornikov so dodelili tudi posebno priznanje Janko Kofolu, ki je bil več let predsednik Zveze. Poleg tega so na predlog taborniških odredov za prizadevno in uspešno delo dodelili 32 priznanj najbolj zaslužnim tabornicam in tabornikom. Na koncu so izvolili novo vodstvo. Funkcijo predsednika Zveze tabornikov občine Nova Gorica je konferenca tokrat zaupala Mirku Grulcu.

M. G.

DOPISNIKI NAM POROČAJO

Vogrsko

VOGRSKO

PRIPRAVE ZA SLAVJE NA DAN BORCA

Vogrsko, slikovita vasica, ki so jo v davni zgradili na enem izmed mnogih spodnjepavskih gričev, hrani mnogo spominov iz bližnje in daljne preteklosti. Vaščani so še posebno ponosni na narodnoosvobodilni boj. Na spomeniku ob ostankih srednjeveškega gradu sredi lepo vzdrževanega parka je vklesanih nad sedemdeset imen tovarišev, ki so padli v boju za svobodo.

Na letošnji dan borca bodo v neposredni bližini spomenika postavili bronasto ploščo z napisom, ki bo pojasnjeval, da je bila na tem mestu 12. septembra 1943 ustanovljena Goriška brigada. Z Vogrskega so borci odhajali na goriško bojišče. Na pročelje osnovne šole pa bodo vzdicali marmornato ploščo, s katere bodo poznejši rodovi razbrali, da je bil 16. septembra 1943 tam izvoljen prvi krajevni narodnoosvobodilni odbor. Na praznik bodo razvili novi prapor borčevske organizacije. Založba Borec, ki je prevzela patronat nad praporom, bo ob isti priložnosti pripravila razstavo del s tematiko narodnoosvobodilnega boja in partizanskega tiska, po vsej verjetnosti pa bo poskrbela tudi za literarni večer. Na slavlje bodo povabili borce, prosvetne delavce in politične predstavnike iz sosednjih zamejskih občin ter iz Slovenske Benečije.

Krajani ob tem izražajo skromno željo, da bi pristojni občinski organi poskrbeli za ureditev ceste mimo Okroglice in one, ki vodi v znani partizanski zaselek Bezovljak.

P. V.

VOJNIK

CESTA DO PARTIZANSKE DOMAČIJE

Člani ZB NOV Vojnik so 28. marca obravnavali delo v minulem obdobju in se dogovorili o tem, kar jih še čaka. Od 174

OBCINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

● SREDISCE PRI ORMOZU

Dne 11. aprila 1943 so bili ustreljeni prvi talci iz tega kraja.

● TREBELNO

Dne 12. aprila 1942 se je vnela večja bitka partizanov z italijansko vojsko v Zgornjem Zabukovju.

● MAKOLE-PEČKE

Dne 12. aprila 1942 je bilo v Sagadinovi hiši v Pečkah sežganih sedem borcev.

● IVANJKOVCI

Dne 13. aprila 1943 se je v Veličinah vnel boj med partizani in Nemci.

članov se jih je konference udeležilo 87. Kot gostje so bili navzoči predsednik ZZZB NOV Celje Peter Šprajc in predstavniki družbenopolitičnih organizacij iz Vojnika. V pozdravnih nagovorih so se pohvalno izrazili o delu organizacije, saj je povezana vsestransko in kar 23 članov je delegatov v krajevni skupnosti in občinski skupščini.

Spomnili so se tudi umrlih članov in lani preminulega predsednika, narodnega heroja Franca Rojskega. V razpravi so potem omenili, da je borčevska zakonodaja glede statusa borcev pred 9. 9. 1943 do štajercev krivična. Italijanska kapitulacija ni imela nobenega direktnega vpliva na zmanjšanje sovražnikovega pritiska na povečanje možnosti za odhod v partizane. Mnogo fantov je bilo zato mobiliziranih s silo v nemško vojsko, iz katere so pobegnili šele leta 1944. V programu imajo sodelovanje pri graditvi mrliške vežice, pri gradnji stanovanjskega bloka za upokojece, graditvi zdravstvenega doma in v akciji očistimo svojo okolico. Prav tako bodo sodelovali pri izvedbi referendumov o samoprispevku za asfaltiranje krajevnih cest. V aprilu bodo uredili cesto do Dobrotinškove domačije, ki je dala NOB kar šest svojih članov. Na tej domačiji je 29. oktobra 1941 počival tudi 1. štajerski bataljon pod vodstvom komandanta Staneta.

Ob zaključku so sprejeli protestno resolucijo v zvezi s preštrevanjem naše manjšine na Koroškem in Gradiščanskem, ravnatelj osnovne šole Bratov Dobrotinškov pa je zavrnil še film o Titu in praznovanju 30-letnice osvoboditve.

IVAN SEŠEL

LJUBLJANA

CANKARJEVCI SO ZBOROVALI

Dne 26. marca, ob 33. obletnici zmagovite borbe Cankarjeve in Gubčeve brigade v Jelenovem žlebu, je bilo v DOMU JLA tovariško srečanje borcev obeh brigad.

Da so taka srečanja med borci zelo zaželena in priljubljena, je dokaz tudi to, da je udeležencev tega tradicionalnega srečanja vsako leto več in da prihajajo nanj tudi tovariši iz oddaljenih krajev in njihovi svojci.

Cankarjevci pa so imeli pred srečanjem tudi občni zbor. V minulem razdobju je bilo narejenega mnogo. V tem času je izšla knjiga o Cankarjevi brigadi. Poživila se je akcija za izgradnjo spominskega doma na Javorovici, ki naj za vselej ohrani spomin na žrtve IV. bataljona brigade. Brigada se je organizirano udeleževala spominskih svečanosti. Borci so na mnogih šolah in taborih pripovedovali mladini o svoji in brigadni poti.

Razgovor je bil zelo tehten in je pokazal na marsikateri problem, ki mu je posvetiti večjo pozornost.

Veliko je bilo govora, kako naj se brigada vključi v proslavo stoletnice rojstva Ivana Cankarja.

Diskusija pa je tudi druge točke programa konkretno podprla in bo novemu odboru v veliko pomoč.

Naš dolg do zgodovine samo z izdajo knjige še ni poravnana in je treba zgodovin-

ska dejstva v knjigi poglobiti z opisi doživljanja. Knjiga, naša zgodovina, bo ogromno pridobila, ko ji bodo izpovedi borcev pridale še človeško, osebno dimenzijo.

Na sestanku pa so se borci spomnili tudi svojih preminulih tovarišev in težke nesreče, ki je prizadela njihovo domičilno občino Črnomelj.

CERKNICA

MOČNA ANGAŽIRANOST V SLO

ZZB NOV Cerknica je po 7. kongresu organizacije močno povečala dejavnost na področju SLO in družbene samozaščite. Aktivno se je vključila v priprave za ljudski odpor, posebno pa v okviru krajevnih skupnosti. Zdaj so pripravili tudi osnutek družbenega dogovora o družbeni samozaščiti v občini. Dali so ga v javno razpravo po vseh krajevnih skupnostih, hkrati pa so priredili 28 predavanj po terenu in 3 v delovnih organizacijah, kjer so obravnavali pomen družbene samozaščite. Predavanj se je udeležilo preko 6000 občanov. Pri tem so aktivno sodelovali člani ZZZB NOV. Posebna predavanja so priredili tudi za rezervne starešine. V SLO in DSZ sodeluje četrtina članstva ZZZB NOV.

Borci so tesno povezani tudi z mladino in Muzejem ljudske revolucije v Ložu. Letos bodo že četrty zaporedno priredili pohod mladih po poteh partizanskih enot, ki se ga udeležuje po 200 mladincev in mladink. Borci vedno in povsod nastopajo javno, konstruktivno in energično opravijo z vsemi, ki poskušajo izkriviti linijo ZKJ.

SVETISLAV NIKOLIČ

ŠEMPETER PRI GORICI

AKTIVI ZB V OZD SE DOBRO UVELJAVLJAJO

V delovni organizaciji ISKRA Šempeter imajo organiziranih 6 aktivov ZB, ki povezuje preko 120 borcev NOV. Ti so povezani v konferenco aktivov ZB. Aktiv ZB imajo v Tolminu in Bovecu.

Na nedavni konferenci ZB so člani zelo živo in zavzeto razpravljali o družbeno politični vlogi te organizacije, o uveljavljanju nove ustave, aktov samoupravljanja, o zdravstvenem stanju borcev, stanovanjskih problemih in podobno.

V preteklem letu so poslali na sistematični zdravstveni pregled kar 65 borcev NOV, 21 pa so nudili klimatska zdravljenja na račun OZD. Zavzeli so se za dopolnitev predloga o samoupravnem sporazumu o medsebojnih razmerjih glede pravic do odsotnosti z dela s povračilom OD udeležencev NOB in internirancev. Po tem predlogu bi imeli to pravico tisti borci, ki imajo 30 dni letnega dopusta. Prav tako so se zavzemali za popolnejšo uveljavitev prepisa, da borce NOV ter internirance pet let pred upokojitvijo ni mogoče premestiti na manj vredno delovno mesto z manjšimi mesečnimi osebnimi dohodki.

Razprava pa je nakazala še vrsto nalog, predvsem uresničitev akcijskega programa, politike gospodarske stabilizacije, uresničevanje ustave, sklepov X. kongresa ZKJ, VIII. kongresa ZZZB Jugoslavije ter drugih priporočil. Govorili so tudi o družbeni samozaščiti, kot posebni borčevski nalogi. Družbena samozaščita naj postane sestavni del samoupravnih pravic in obveznosti vsakega delovnega človeka, vsake organizacije združenega dela in vsakega občana.

L. KOTAR

LJUBLJANA

STRELSTVU MESTO, KI MU PRIPADA

V Ljubljani je bila 17. skupščina Strelske zveze Slovenije. Prišlo je 46 delegatov in precej predstavnikov družbenopolitičnih organizacij. Navzočih je bilo tudi nekaj najboljših strelcev.

Sprejeli so nova pravila in podpisali samoupravni sporazum o ustanovitvi zveze. Razprava je obravnavala tudi vrednotenje strelskega športa v naši družbi. Kaže se potreba, da ta panoga dobi vidnejše mesto, saj je izredno velikega pomena za SLO. Družba bi zato morala poskrbeti za večje dotacije. Potrebni so novi strelski objekti. Republiški štab SLO se zavzema za pomoč v tem smislu in pomagala bo tudi JLA.

E. PROGAR

IZ NAŠIH KRAJEV

JESENICE — Prebivalci Hrušice bodo odkrili spominsko obeležje, ki ga pripravljajo ob karavanskem predoru. Posvečeno bo prvim žrtvam nacističnih napadalcev. Dne 8. aprila 1941 je enota pripadnikov starojugoslovanske vojske zaminirala vhod v predor. Istega dne zvečer pa je vdrla čez Rožco okoli sto mladih avstrijskih nacistov, ki so napadli čuvajnico in ubili dva stražarja. Ista skupina je ubila tudi rezervnega oficirja Jožeta Vrhunca z Bleda, ki je nesel navodila na svoje poveljstvo. — Spominsko obeležje postavlja združenje borcev NOV Hrušica.

A. L.

★

PODNART — Strelska družina Stane Zagar iz Podnarta je 26. marca priredila strelsko tekmovanje za društveno zlato puščico. Tekmovali so v streljanju z zračno puško. Med 27 člani je osvojil prvo mesto, tj. zlato puščico, Franci Primc, drugo Stane Bešter in tretje Zdenka Jeglič.

CIRIL ROZMAN

★

SLOVENSKA BISTRICA — Pred nedavnim so se v Slovenski Bistrici zbrale partizanske matere, aktivistke in borke. Na srečanje jih je prišlo nekaj nad petdeset. V pogovoru so obudile spomine na nešteta doživljanja. Razveseljivo je to, da ZZZB NOV Slovenska Bistrica v sodelovanju z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami enkrat letno povabi zasluzne tovarišice.

F. HOVNIK

★

NOVO MESTO — Zborovali so borci člani ZB NOV Levi breg. V programu za letošnje se nameravajo posebej posvetiti ureditvi zdravstvenih uslug za borce. Pogovorili so se tudi o civilnih pogrebi, o gradnji novega doma v Ločni, finančni pomoči organizaciji in o prireditvah, s katerimi bodo slavili zgodovinske jubileje. Večjo skrb bodo posvetili tudi širjenju partizanskega tiska.

MARJAN TRATAR

★

POSTOJNA — Na razširjeni seji IO občinske Strelske zveze v Postojni so razpravljali tudi o pomanjkanju strokovnih kadrov. Zdaj imajo 26 strokovnih delavcev. Inštruktorjem in trenerjem so poverili zadolžitve, da pripravljajo ekipe pionirjev in mladincev. V aprilu bodo avtomatizirali zračno strelišče za domom JLA. Z veseljem ugotavljajo, da do sedanje delo ni bilo zaman, saj so postojnski strelci med najboljšimi.

E. P.

Mladi strelci iz Postojne in Pivke. Na sliki je tudi njihov trener tovariš Dekanj.

★

KOROSKA BELA — ZRVS Javornik-Koroška Bela so imeli 11. marca občni zbor. Zadovoljni so z opravljenim delom, saj so posvetili vso skrb splošni vojaški in družbenopolitični vzgoji svojih članov. Priredili so tudi kombiniran orientacijski pohod. Pravi pa, da bodo več skrbi morali posvetiti strelstvu in drugim športnim panogam. V njihovi osnovni organizaciji je nad 150 članov. Zaradi tega se bodo delili in ustanovili aktivne osnovne organizacije na Blejski Dobravi. Zaslužnim članom so podelili plakete. Z zborovanja so poslali protestno resolucijo, v kateri zahtevajo kaznovanje morilcev konzula Zdovca.

JOZE URH

CERKNO

ODSLEJ BO POSKRBLJENO ZA OBISKOVALCE

Med obiskovalci Cerkna in partizanske bolnice Franje je vsako leto več skupin, ki jih organizirajo ZB NOV. Vedno pa je bil v Cerknem problem prehrane in vodstva. Obiskovalci Cerkna niso vedeli, na koga naj se obračajo za informacije. Največ so jim posredovali na osnovni šoli — spomenik NOB, to pa je oviralo redni pouk v šoli.

Končno so v Cerknem organizirali Turistično društvo, ki je pričelo urejati problem prehrane in vodičev. Organizacija je že stekla. Od 1. maja bo v obratu družbene prehrane mogoče dobiti prehrano tudi za večje skupine. Seveda se morajo vnaprej javiti na Turistično društvo Cerkno. Za večje skupine bo na željo pripravljen tudi partizanski golač na parkirišču pred bolnišnico.

Od junija dalje pa bo pred bolnišnico Franjo obratoval tudi gostinski lokal, kjer bo mogoče poleg pijače dobiti tudi hladne jedi, spominke, brošure itd. Tako bo v Cerknem rešen dolgoletni problem, kako informirati obiskovalce in jim postreči s hrano.

ŠKOFJA LOKA

USPEŠNA SKUPŠČINA REZERVNIH STAREŠIN

V Škofji Loki je bila 9. marca redna skupščina občinskega odbora ZRVS, kate-re so se udeležili delegati 15 osnovnih organizacij in predstavniki drugih družbenopolitičnih organizacij. Slavnostno vzdušje so popestrile delegacije pionirjev, tabornikov in vojakov.

Z delom v dvehletnem obdobju so zadovoljni. Manjše organizacije po terenu, ki so jih uvedli leta 1974, uspešneje opravljajo svoje naloge in tesneje sodelujejo s področnimi družbenopolitičnimi organizacijami.

V razpravi so se pomenili o prihodnjem delu. Poglobiti bo treba idejnopolitično vzgojo RVS in utrjevati povezanost z drugimi organizacijami in društvi. Prizadevati si bodo morali, da bi čim več rezervnih starešin bilo sprejetih v ZK. Še več zavzetosti bo potrebno pri individualnem vojaškem izpopolnjevanju in več pomoči bo treba nuditi aktivom RVS po šolah, KS in OZD. Stalna naloga rezervnih starešin naj bo tudi pridobivanje naročnikov za revijo Naša obramba in tehnik TV-15. Predsednik radio-kluba je priporočil krepitev dejavnosti radioamaterjev v Škofji Loki pripravljajo akcijo za uvedbo samoprispel-pa za graditev objektov družbenega pomena in rezervni starešine bodo sodelovali v kampanji za uspešen izid referendum.

Med krajšo slovesnostjo so podelili tudi priznanja najbolj zaslužnim starešinam ter osnovnim organizacijam. Podlubenik in Stara Loka. Izvolili so delegacijo, ki je odnesla venec k spominski plošči padlim borcem pri domu ZB NOV. Pred zaključkom skupščine so poslali pozdravno pismo predsedniku Titu, sprejeli pa so tudi resolucijo, v kateri protestirajo proti uvedbi štetja naše manjšine v Avstriji in proti dejavnosti emigrantov v Nemčiji, ki so umorili konzula Zdovca.

FRANC GALIČIČ

PESNICA

SLOVESNOST V SLOVENSKIH GORICAH

Borci in aktivisti Lackovega odreda, aktivisti mariborskega okrožja, družbenopolitične organizacije in občani desetih obmejnih krajevnih skupnostih občine Maribor so se dogovorili, da bodo letošnje obletnice dneva vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti ter obletnico OF proslavili še prav slovesno. Ob tej priložnosti nameravajo odkriti spomenik MARJANU BANTANU-STOJANU, padlemu sekretarju okrožnega komiteja SKOJ Maribor kot simbol vsem mladim, ki so padli kot borci, aktivisti ali talci. To bo tudi občinska proslava ob dnevu borca.

Ker gre za proslavo širših razmerij, so ustanovili koordinacijski odbor, ki ga sestavljajo predstavniki krajevnih skupnosti Pesnica, Pernica, Kungota, Jarenina, Jakobski dol, Ceršak, Sladki vrh, Sentilj, Svečina in Velka.

V kulturnem programu bo iz tega območja sodelovalo 7 društev, 7 dramskih skupin, 4 moški in 7 mladinskih pevskih zborov ter godba na pihala. Ob tej priložnosti bodo pripravili tudi vojaške vaje; nosilci bodo RVS, sodelovali bodo graničarji in številni mladinci. Med izvajanjem vaje bodo tudi vključili civilno zaščito krajevnih skupnosti.

Da bi čimboljše predstavili kraje teh desetih krajevnih skupnostih, zlasti v času okupacije, bodo borci po krajevnih združenjih borcev prispevali svoje spomine. Te naj bi objavljali v glasilu Lackovega odreda in aktivistov ODMEV PARTIZANA OB SEVERNI MEJI in v drugih javnih občilih.

Posamezne kraje naj bi predstavili tudi po RTV. Na svečanosti bo tudi 35 španskih borcev.

Spomenik naj bi veljal okoli 10 milijonov starih dinarjev. Idejni osnutek zanj je izdelal arhitekt Lovše. Za vzpodbudo pri zbiranju denarja velja povedati, da je krajevna skupnost Jarenina sklenila prispevati milijon starih dinarjev.

DRAGO MILAVEC

ŠENTJUR PRI CELJU

BORCI SO DELAVNI TUDI V TEH KRAJIH

Dne 21. marca so se borci NOV sestali na letni konferenci. Množična udeležba je bila razveseljiv dokaz povezave med člani in vodstvom organizacije. Slavnostno vzdušje je ustvaril ob začetku zborovanja pevski zbor skladateljcev Ipavcev.

Predsednik je seznanil navzoče z delom, ki je bilo opravljeno v minulem letu.

V Mozirju enote teritorialne obrambe, oddelek za narodno obrambo pri skupščini občine in ZRVS tesno sodelujejo. Posebno marljivi so radioamaterji, ki so si s skromnimi sredstvi uredili učilnico in operativni prostor. Njihov pozivni znak YU 3 DSW sega do amaterjev po vsem svetu. Besedilo in foto: JOŽE MIKLAVC

Mnogo je bilo storjenega za zdravstveno in socialno varstvo borcev, toda več bi bilo še treba storiti na področju priznavanja. Marljivo so sodelovali z najmlajšimi. Ob pomoči krajevnih skupnosti so obnovili grob borca za severno mejo, šentjurskega rojaka Frana Malgaja. Obiskali so več šol in pripovedovali pionirjem o svojih spominih iz NOB. Aktivni so tudi pri SLO. Zdaj se pripravljajo na obnovo partizanske bolnišnice Zima, ki leži v bližini avtomobilske ceste pri Cerovcu. Odprli jo bodo konec junija.

Ob zaključku konference so izrazili svojo solidarnost s koroškimi Slovenci in sprejeli so protestno resolucijo v zvezi z umorom konzula Zdovca.

DRAGICA RAUTER

IDRIJA

TEKMOVANJE ZA POKAL TISKARNE SLOVENIJA

Med najpomembnejšimi pomniki NOB so v idrijski občini tiskarna Slovenija, bolnišnica Franja, taborišče Vojkove čete v

Idrijski Beli in bolnišnica Pavla. Stošest-najst spominskih plošč, grobnic in spomenikov je na območju te občine. Zanje skrbijo predvsem borci, ki pa so zelo aktivni tudi na drugih področjih. Trudijo se, da bi vključili čim več mladine v to dejavnost in v prirejanje proslav. Letos so že priredili pohod k spominski plošči Janka Premrla-Vojka v Idrijsko Belo. Po 16 SNOUB Vojka, ki ima domicil v Idriji, se imenuje tudi mladinska enota. Glavna letošnja prireditev pa je bila 7. marca: veleslalom za pokal Partizanske tiskarne Slovenija na Vojkarski planoti, ki ga je priredila komisija za razvijanje revolucionarnih tradicij in SLO pri ZSMS Idrija. Tekmovalcev je bilo za cel avtobus. Na veliko zadovoljstvo vseh je zmagala ekipa mladih Vojskarjev. Prebivalci Vojškega so tekmovalce sprejeli gostoljubno kot so imeli navado tudi med vojno.

IGOR BONČINA

KAMNIK

ČLANI ZRVS VEDNO PRIPRAVLJENI ZA AKCIJE

Občinski odbor ZRVS in ZZB Kamnik sta dne 19. marca povabila na tovariško srečanje rezervne starešine, udeležence NOV. V kamniški občini živi po podatkih okoli 196 starešin, ki so si pridobili čin med vojno in v prvih letih po osvoboditvi. Organizatorja sta bila prijetno presenečena ob veliki udeležbi. Povabilu se je odzvalo 145 članov, drugi pa so se upravičili zaradi bolezni ali nujne zadržanosti. Namen tega srečanja je bil seznaniti starešine in borce o politični ter gospodarski situaciji v občini in državi. Pozvani so tudi bili, naj se vsak, kjer dela in živi še bolj aktivno vključi v odbore za splošni ljudski odpor ter družbeno samozasčito. Srečanja se je udeležil predsednik skupščine občine in funkcionarji

ŽALEC

TEKMOVANJE KEGLJAČEV INVALIDOV

Ze tretje leto zapored je društvo Invalid Zalec priredilo v počastitev mednarodnega dneva invalidov množično tekmovanje v kegljanju, v borbenih partijah po 6 tekmovalcev. Tekmovanje je bilo v Zalcu na štiri-steznem avtomatskem kegljišču »Hmeljark«. Prijavilo se je 36 kegljaških ekip. Sodelovala so tudi nekatera društva v streljanju in v šahu. Pokrovitelj tega zares množičnega tekmovanja je bila Temeljna telesno-kulturna skupnost Zalec.

Rezultati: kegljanje — Celje 575, Trbovlje 562, Ljubljana 512, Hrastnik 511, Nova Gorica 493 podrtih kegljev. Šah: Celje 64,5, MTT Maribor 62,5, Polzela 40, Zalec 39,5. Streljanje z zračno puško: Velenje 681, Zalec 668, Celje 636, Sentjur pri Celju 589 krogov itd.

Društvo Invalid v Zalcu je zelo aktivno. Sodeluje s 180 člani, ljubitelji narave, tudi v akciji trim za »Zlati čevlček« v Savinjski transverzali. Dolgoletni predsednik Franc Lužnik in njegovi sodelavci zaslužijo javno pohvalo, saj je organizacija tega društva na višku. Vredni so posnemanja.

VINKO BOVCON

STARI TRG PRI LOŽU

BORCI LOŠKE DOLINE O SVOJEM DELU

Borci v Starem trgu pri Ložu so 28. marca ocenili svoje dosedanje delo in se pogovorili o nalogah, ki jih še čakajo. Vseh jih je 470 in njihova starostna struktura je dokaj visoka. V veliki večini so vključeni v priprave za splošni ljudski odpor. Zelo aktivno sodelujejo v odborih in komisijah za LO in v štabu civilne zaščite. Toda premalo je še bilo storjenega na področju družbene samozasčite. Steher-ni član ZZB NOV naj bi sodeloval pri tej in pomagal odpravljati škodljive ali negativne pojave. Borci oskrbujejo številne spomenike in obeležja. Tako bodo v letošnjem letu popravili osrednji spomenik na Ulaki, ki je posvečen 500 padlim borcem in žrtvam fašizma. Toda borci ne bodo mogli v nedogled skrbeti za omenjene spomenike, ki so namenjeni predvsem poznejšim rodovom. Spomenik na Ulaki bi moral prevzeti Republiški zavod za spomeniško varstvo, druge pa naj bi varovali kulturna skupnost Cerknica in domača krajevna skupnost. Muzej v Ložu je velikega pomena za vso Notranjsko, saj je v njem zbrano mnogo gradiva iz občin Vrhnika, Logatec in Cerknica. Zgradbo je potrebno obnoviti, zagotoviti finančna sredstva in razširiti razstavne prostore. Prav tako bi bilo potrebno nastaviti strokovnjaka, ki bi skrbel za stalno urejanje zbirk.

V letošnjem letu nameravajo prirediti slovesno odkritje spomenika in obnovo snežniških bolnišnic, hkrati pa prirediti tudi nekakšen letalski miting na nekdanjem partizanskem letališču Nadleško polje, s katerega so vozili v Bari ranjence. Slavje naj bi bilo 15. septembra.

Borci bodo še nadalje obiskovali mladino po šolah in ji pripovedovali o doživljenjih med NOB. Udeleževali se bodo tudi pohodov.

Dobrišen del razprave so posvetili širjenju tednika TV-15 in vzpostavljanju dopisniške mreže. Časopis prejema le 180 izmed 470 borcev, vendar pa je treba pripomniti, da zdaj premalo piše o življenju v Loški dolini.

SLAVKO BERGLEZ

LJUBLJANA-POLJANE

DOBRO ZASTAVILI IN DOBRO OPRAVILI

Na nedavni letni konferenci ZB NOV »24 talcev« v Ljubljani na Poljanah so obravnavali svoje delo v minulem obdobju. Opravili so ga dobro. Zasluga pripada v prvi vrsti posameznim odborom in številnim komisijam, v katerih je 83 odbornikov. Naj povemo še to, da šteje ta ZB NOV blizu 800 članov.

Na letni konferenci so obravnavali načrte za delo vseh komisij v letošnjem letu. Vsa organizacija se bo aktivno vključila v splošno praznovanje Ivana Cankarja, v okviru 35.letnice vstaje slovenskega naroda pa bodo slavili tudi 70-letnico poljanske gimnazije. H gradivu za posebni almanah, ki bo obravnaval predvojno, medvojno in povojno delovanje te kulturne ustanove bodo borci pridali še gradivo o življenju in delu aktivistov in borcev iz tega mestnega predela.

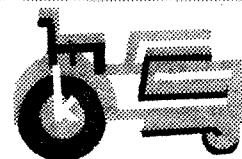
JS

A. KONDA

GORENJSKI SEJEM — KRANJ

XV. JUBILEJNI MEDNARODNI KMETIJSKI IN GOZDARSKI SEJEM OD 9. DO 18. APRILA 1976

PROIZVODNO TRANSPORTNO PODJETJE
AVTORADGONA
GORNJA RADGONA

TELEFONI:
hišna centrala (069) 74-311, direktor 74-004, komerciala 74-007,
tozd transport 74-006, tozd proizvodnja 74-311, tozd avtoservisi 74-020,
marketing maribor (062) 26-363, 26-343, 26-353, 26-373
TELEX: YUAR 35 236
Tek. rač. št. 51910-601-10467
Telegram: AVTORADGONA GORNJA RADGONA
Poštni predal 53

Proizvodnja specialnih avtokaroserij in bivalnih kontejnerjev,
transport, servisi TAM, FAP, FIAT, OM, MERCEDES, TOMOS in
remont motornih vozil

LJUBLJANA
n. sub. o.

TOZD Litija — LITIJA

priporoča obisk 17 trgo-
vin v Litiji in okolici,
kjer nudimo cenjenim
kupcem vse vrste trgov-
skega blaga.

Za cenjeno naklonjenost
se priporočamo.

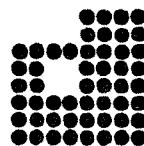
Tovarna celuloze
in papirja

DJURO SALAJ

n. sol. o.

TOZD »Papirkonfekcija«
Krško

izdeluje papirno konfek-
cijo — kartonaža — ti-
skarna

DELO

CASOPISNO IN GRAFICNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publika-
cije, razglednice, prospekte in reklam-
ne tiskovine.*

Izdeluje enobarvne in večbarvne kli-
šeje v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani
obrat za večbarvni tisk, lakirnica in
plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik
»DELO«.

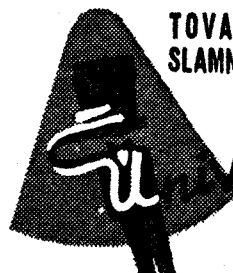
Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI
RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP,
revijo JANA, ZABAVNIK

SLOVENIJALES

LESNO KEMICNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

TOVARNA KLOBUKOV
SLAMNIKOV IN KONFEKCIJE

Universe
formale

izdelujemo:

volnene tulce, športne in druge kape,
slamnike vseh vrst.

Otroško, žensko in moško modno
konfekcijo.

Vsi naši izdelki so izdelani vedno v moder-
nih barvah, dezenih, ter po najnovejših kro-
jih in modelih.

kaj privablja goste v zdravilišče

Radenci radenci

Mineralna voda tri srca, sodobna diagno-
stika in moderno urejena terapija s pokri-
tim bazenom ter teamom zdravnikov—
specialistov nudijo uspešno preventivo in
zdravljenje. V treh dneh bivanja v Raden-
cih lahko opravite kompletni specialistič-
ni pregled, kar v današnjem hitrem tem-
pu življenja veliko pomeni, saj postavlja-
mo preventivno zdravljenje danes na prvo
mesto, da preprečimo bolezni modernega
časa.

ELEKTRONABAVA

specializirano trgovsko, izvozno-uvozno podjetje
z elektrotehničnim materialom,

LJUBLJANA — Titova 40, p. o.

PREDSTAVNISTVA: Beograd, Cačak, Novi Sad, Zagreb, Rijeka

nudi pod ugodnimi pogoji elektrotehnični material in opremo vseh jugoslo-
vanskih proizvajalcev.

Izvaža in uvaža ves elektrotehnični material in opremo ter opremo za indu-
strijo.

Zastopa tuje firme: CATU-Bagneux, SCHRACK-WIEN, DRIESCHER-Moosbur.

Vsak torek — LOTO

Vsak četrtek — LOTERIJA

Vsako nedeljo — ŠPORTNA NAPOVED

Vsak dan — EKSPRESNA LOTERIJA

**LOTERIJSKEGA
ZAVODA
SLOVENIJE**

OZD „PREVOZ“
Brežice

UPRAVA BREŽICE: ČRNČI 31 — TELEFONI: CENTRALA 72-044, 72-045, 72-116,
72-236, DIREKTOR 72-103, PROMETNA SLUŽBA 72-233 — TELEGRAM: PREVOZ
BREŽICE — ŽIRO RACUN PRI SDK BREŽICE, ŠTEVILKA 51620 901-10308

POSLOVALNICE: Ljubljana, Proletarska 3, tel. 323-571, 323-572, Beograd, Đure
Đakovića 23, tel. 662-757, 664-969, Zagreb, Tvrdkova 8, tel. 413-285, 410-929,
Sevnica, Planinska 8, tel. 74-192.

Opravlja vse prevozne storitve zanesljivo in po konkurenčnih
cenah.

SE PRIPOROČAMO

Invalid Janez Bolha z Iga pri Ljubljani

Janez z Iga

Nekega jesenskega dne 1974. leta sta me obiskala dva moška in ko sta se predstavila, sem zvedel, da sta Bolhova z Iga, oče in sin. Mlajši se je usedel, starejši pa je rekel, da bo kar stoje povedal o namenu obiska.

»Prosim, usedite se,« sem ga še enkrat vljudno prosil, ker mi je bilo nerodno stoje se pogovarjati v stanovanju.

Še dvakrat ali trikrat sem ponovil prošnjo, gost je odklonil, jaz pa sem nehote pomislil, da ima mogoče kakšne ture na zadnjici, pa zato ne more sedeti.

»Veste, jaz že 34 let ne morem sedeti,« se je opravičil.

Začuden sem ga pogledal.

»Kako? Tudi doma ne sedite?«

»Ne, ne morem.«

»Kako ste prišli sem? Z avtobusom ali osebnim avtomobilom?«

»Sin me je pripeljal.«

»Kako pa v avtomobilu sedite?«

»Ne sedim, ampak ležim. Sedež poleg soferja smo preuredili v poševo ležišče.«

Beseda je dala besedo in kmalu smo prijetno kramljali. Enainšestdesletni Janez Bolha z Iga pa je pripovedoval:

»V stari Jugoslaviji je bilo težko dobiti delo. Bili smo brez denarja in lačni. Ker sem imel veliko veselje za delo s konji, sem se vpisal v vojaško konjiško šolo, ki je bila v Zemunu. Postal sem aktiven konjiški podoficer jugoslovanske vojske. Služil sem v Čakovcu in nato v Varaždinu, kjer sem bil dodeljen protitankovski bateriji, ki so jo vlekli konji. Pred napadom Nemčije na Jugoslavijo je bila naša baterija premeščena na albansko mejo. Kot je znano, je bila tedaj Albanija zasedena od Italijanov, ki so se že vojskovali z Grki. No, hrabri Grki so Italijane potisnili precej daleč v notranjost Albanije.

Dne 6. aprila 1941. leta sem kot narednik vodil protitankovsko topniško baterijo proti albanski meji. V dolgi koloni so bile tudi druge enote. Nenadoma so priletela nemška letala in nas napadla. Blizu mene je padla bomba, ubila konja, jaz pa sem padel pod konja. Sunelek eksplozije me je tako silovito tresel na tla, pa še teža konja, da se mi je zlomila golenica. Leto dni sem bil v bolnišnici v Podgori, potem pa sem se vrnil domov. Od tistega dne ne morem več sedeti. Delam stoje, sicer pa ležim. Med okupacijo je vsa naša družina sodelovala v osvobodilni vojni. Tudi jaz sem delal za partizane in sem tako kot moja mama član zveze borcev NOV.

No, da vam povem, zakaj sem prišel. Tisti zloglasni krvnik Frakelj je svojim pajdašem ukazal ubiti mojo sestro Ivanko. Ubili so jo za pokopališčem na Igu.»

Janez mi je posredoval presenetljive podatke o domobranski obveščevalni službi, ki jo je organiziral domačin, duhovnik.

JOZE VIDIC

IMELI SMO LJUDI

Magda Prosenc

Na pokopališču v Zagorju ob Savi so se 12. marca za vedno poslovili od Magde Prosenc iz Kisovca. Rodila se je pred 49 leti. V NOV je vstopila kot borka Zasavskega odreda v juliju 1944. Pozneje je postala ekonom SCVPB. Prejela je dvojne odlikovanj. Tudi po osvoboditvi je aktivno sodelovala v družbenopolitičnih organizacijah.

Karolina Zbačnik

V Ločni pri Novem mestu so 5. marca pospremili na zadnji poti partizansko mater Karolino Zbačnik. Doma je bila iz Ribnice na Dolenjskem. V bojne vrste XIV. divizije so odšli kar štirje člani njene družine. Mož Nace se je bojeval v Serčerjevi brigadi in ob njem tudi sinova Sandi ter Igor, ki sta padla, hči Zofka pa se je udeležila pohoda na Štajersko. Njena gostilna v Ribnici je bila pred vojno vselej na razpolago za sestanke naprednih ljudi. Beži izdajalci so Karolino odgnali v celovške zapore, prav tako pa so zaprli mladoletnega sina Tona in hčer Dragico.

Ludvik Rupnik

V ankaranski bolnišnici je 12. februarja preminil Ludvik Rupnik iz Lucije pri Portorožu. Rodil se je leta 1915 v Idriji. Dne 22. septembra 1943 je postal borec Gregorčičeve brigade, pozneje pa obveščevalec 9. korpusa. Konec vojne je dočkal kot poročnik in je bil odlikovan z OZN 3. stopnje. Tudi po osvoboditvi je aktivno in marljivo sodeloval pri graditvi socialistične domovine.

Alojz Kobe

V Črnomlju je bil 9. marca pokopan borec Gubčeve brigade Alojz Kobe. Doma je bil iz Perudine, kjer se je rodil pred 48 leti. Bil je invalid.

Avgust Istenič

V Mednem pri Ljubljani je 26. februarja umrl Avgust Istenič. Rodil se je leta 1925. Komaj osemnajstleten je postal borec Prešernove brigade. Prejel je dvojne odlikovanj. Pokopali so ga v Preski.

Vinko Snoj

Na Stožicah v Ljubljani je 15. februarja preminil Vinko Snoj. Bil je ena prvih žrtev fašističnih divjakov v Ljubljani. Jeseni leta 1941 so ga mučili skoraj do smrti. Še ko so mu dovolili, da

ga s poškodovano hrbtenico in ohromelimi nogami odpeljejo domov, je vodil iz postelje mladinski odbor. Kot 100-odstotni invalid je po osvoboditvi organiziral prosvetno dejavnost na Stožicah. Njegovi harmonikarski zbori v okrilju DPD Svobode in tabornikov so zasloveli po Jugoslaviji.

Albert Ivančič

V Ilirski Bistrici so 5. marca pokopali Alberta Ivančiča. Rodil se je v brkinskih Celjeh leta 1912. Po prejemu poziva za vpoklic v italijansko vojsko se ni odzval in je tako že leta 1942 začel delati za OF. Italijanska politična policija ga je ujela in zaprla v tržaški Coroneo. Od tam je po kapitulaciji pobegnil, se vključil v Tomšičevo brigado in s 14. divizijo je odšel na Štajersko. Tam je bil ranjen. Prejel je dvojne odlikovanj in bil je 70-odstotni invalid.

Ludvik Uršič

Na pobreškem pokopališču v Mariboru so se za vedno poslovili od Ludvika Uršiča-Marka. Rodil se je leta 1917 v Gornji Dobravi pri Škofji Loki. Leta 1942 je postal obveščevalec. Pozneje je bil vodnik v Planinčevi četli, Gorenjskem odredu in kot obveščevalni oficir v 9. korpusu. Do zadnjega je ostal aktiven družbenopolitični delavec.

Balaša Baltazar

Pred nedavnim so v Mariboru pospremili na zadnji poti Balaša Baltazarja-Mitjo. Rodil se je pred 57 leti na Gylu na Madžarskem in kot petletna sirota je prišel v Maribor. Z OF je začel sodelovati leta 1942. Leta 1944 je odšel v partizane na Pohorje. Bil je v Lackovem bataljonu in nato kurir na postaji 1/13 pri Pesku na Pohorju. Mnogo zaslug ima za razvoj obrtništva. Aktivno je sodeloval v raznih organizacijah.

Antonija Pavšič

Na lokovškem pokopališču (Nova Gorica) so 17. marca pokopali v starosti 90 let Antonijo Pavšič. Že leta 1942 je sprejela prve partizanske borce, ki so odtlej imeli v njeni hiši vselej varno zatočišče. Partizana sta bila tudi njena sinova Jože in Marko, sodelovale pa so tudi vse njene sestre.

Jožefa Cencelj

V Spitališču so februarja pokopali Jožefa Cencelj iz Zgornjega Okroga. Bila je zavedna Slovenka in se je vključila

v osvobodilno gibanje že leta 1942. Ves čas vojne je požrtovalno pomagala partizanom.

Marija Kranjc

Konec marca so v Domžalah pokopali dolgoletno odbornico invalidske organizacije v Kamniku Marijo Kranjc. Stara je bila 86 let. Kljub starosti je marljivo sodelovala tudi v Društvu upokojencev.

Ignac Koruza

V Dragomerju pri Vrhniki je decembra preminil Ignac Koruza. Rodil se je v Gabrjah pri Gorici leta 1907. V NOB je začel aktivno sodelovati že leta 1941. Bil je borec 38. divizije. Pokopali so ga na Zalalah.

Ivanka Poljanec

15. marca t.l. je bila na ljubljanskih Zalalah pokopana 77-letna Ivanka Poljanec iz Savskega naselja, sicer dolenjska rojkinja iz okolice Ribnice. Trdo življenje kmečkega, po poroki pa železničarskega proletariata jo je v času okupacije privedla z vso družino v vrste narodnoosvobodilnega gibanja. Italijanski in belogardistični zapori jo niso strli. Po zlomu Italije in po rešitvi iz taborišča je do konca vojne nadaljevala z delom na terenu. Čeprav jo je vest o smrti moža v enem od uničevalnih nemških taborišč hudo prizadela, je tudi po zmagi sodelovala pri izgradnji domovine.

Ivo Vetrih

V Batujah na Vipavskem so 8. februarja pospremili na zadnji poti Ivana Vetriha, rojenega leta 1914. Bil je borec Prekomorske brigade, komandir čete, letalec in član Partizanskega pevskega zbora Srečko Kosovel. Prejel je več odlikovanj. Bil je tudi član ZKS.

Anton Gatej

Dne 3. februarja je preminil Anton Gatej iz Cerkna. Rodil se je leta 1901. V NOB se je aktivno vključil septembra 1943. Delal je v raznih ustanovah Komande mesta Cerkno. Po vojni je sodeloval pri obnovi.

Feliks Tavčar

Dne 8. julija lani je v Vodica preminil Feliks Tavčar. Rodil se je v Mengeški Loki leta 1895. Kmalu po okupaciji se je kot napreden občan povezal z NOB. V njegovi hiši je bil ustanovljen odbor OF za Vodice. Deloval je do osvoboditve.

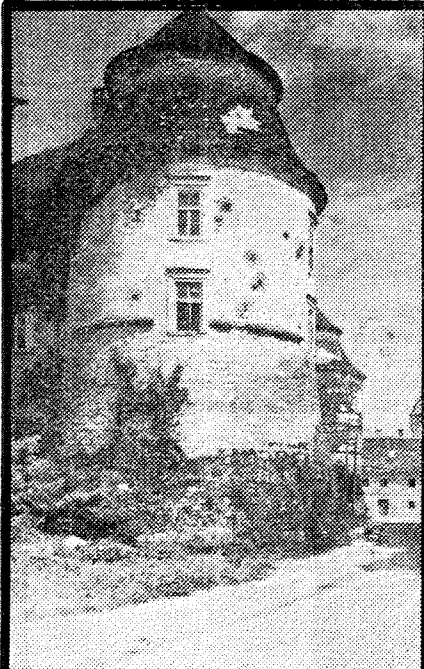
Jožefa Dolenc

V Dragomerju pri Vrhniki je februarja preminila Jožefa Dolenc. Rodila se je leta 1921. S starši, sestrami in bratoma je aktivno sodelovala v NOB.

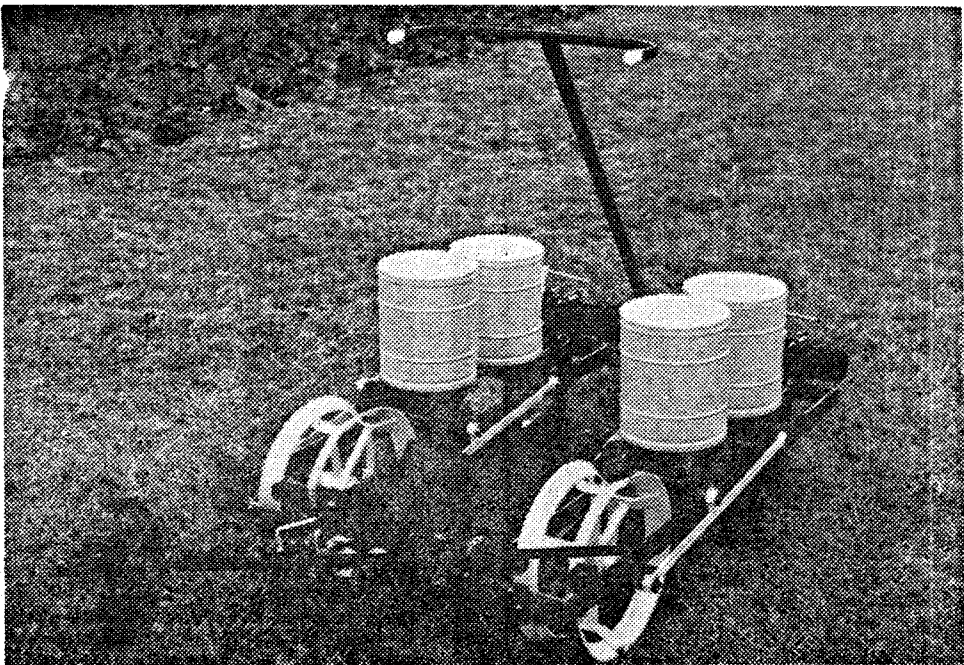
Pepca Grlica

Preminila je Pepca Grlica iz Krtine pri Domžalah. Pokopali so jo sredj marca. V NOB se je vključila že v letu 1941. Z živžem, oblačili in drugim je oskrbovala borce Radomeljske čete in njena hiša je bila vedno zatočišče za partizane. Vztrajala je do osvoboditve, toda njena mati je umrla v taborišču, sestra pa zaradi posledic internacije. Tudi po vojni je marljivo sodelovala v družbenopolitičnih organizacijah.

KRIŽANKA

SESTAVIL:	NAJEMNINA	MESTO NA	VLADAVINA	VODIČ	SREDNJI
KOPRIVSEK	STANOVANJA	MADAGAS-	IMAMA	KAMEL	
		KARJU			
REKA V					
PODZEMLJU					
KONEC					
DOLINE					
SKAKALNIC					
POKRAJINA					BAKHOVA
V VIETNAMU					PALICA
NAMETEN					
PESEK					
LETOPIŠ					
ORAČ					
IRIDIJ			RISTO		
SORBOINICA			SAVIN		
			SUKANET		
TV-15	DEŽELA V	ORODJE ZA	RUSKI		TUJE
	ARABII	ČRTANJE	PISATELJ		M.IME
					MESTO V
RAZLIČNI			GORA PRI		ERITREJI
ČRKI			TRIGLAVU		
			NADGLA-		
			VIŠČE		
STRUPENA				ZNAČAJ	
SNOV				JOŽE	
				KOSEC	
PREPROSTA					
MEHA				GL.MESTO	RADO
			ITALIJE	MURNIK	EBAN
MONGOLSKI					
VLADARJI			NAVLAKA		
			EDO		
			MIHEVC		
TUJE				NAŠA	
Z.IME				REKA	
PLEMENSKI					
ZNAK				MEDENA	
				ROSA	

SADILNIK KORUZE

Sadilnik je namenjen za setev koruze.

Namenjen je za traktorje od 18 do 25 KS, ki imajo tritočkovni sistem hidravlike.

Sadilnik sestoji iz treh delov: priključka, sadilnih enot in zarisovalca (markerja).

Rezervoar za doziranje semena je na srednjem delu baterije. Za rezervoarjem za doziranje semena je rezervoar za dodeljevanje umetnega gnojila.

Če želimo, da ena enota ne sadi, čeprav je v delovnem položaju, je potrebno rezervoarja dvigniti toliko, da zobniki niso v prijemu, kar nam omogoča poseben sistem s prestavitvijo lukenj z ročico.

Vsa drsna mesta na sadilcu so izvedena z drsnimi elementi, ki ne zahtevajo nobenega mazanja.

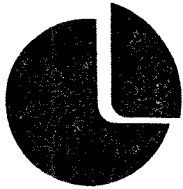
TEHNIČNI PODATKI

Število vrst	Dvoredni	Štiriredni
Razdalja med vrstami	60—90 mm	
Razmak v vrsti s ploščo s 16 vrstami	20—21 cm	
Razdalja v vrsti s ploščo z 18 vrstami	18 cm	
Globina vlaganja semena	6—12 cm	
Prostornina rezervoarja za seme	13 l	
Prostornina rezervoarja za umetno gnojilo	15 l	
Maksimalna delovna hitrost	5 km/h	
Teža	215 kg	430 kg
Delovna storilnost na 10 ur	4—5 ha	8—10 ha

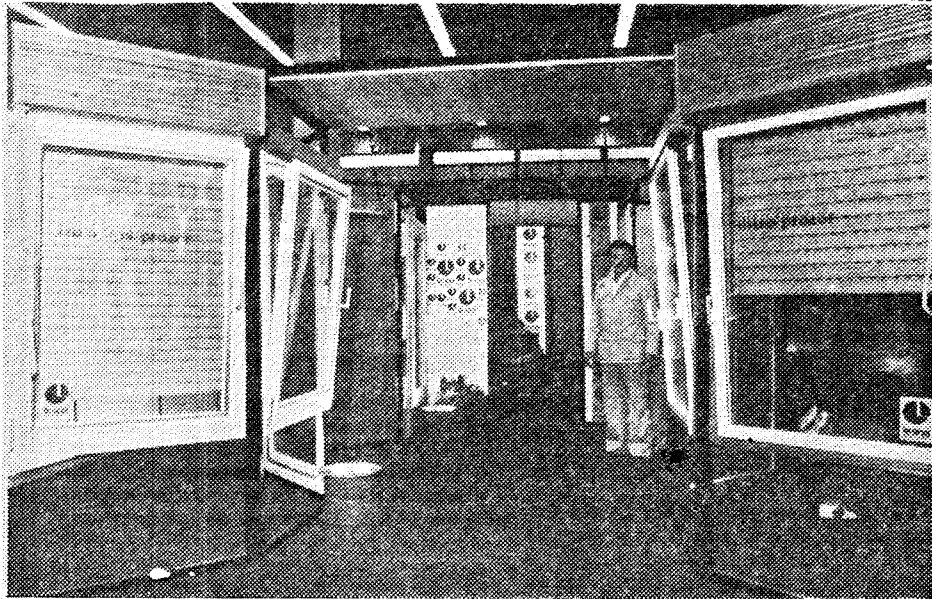

kovinska
in elektroindustrija
MURSKA SOBOTA

Ivo Lola-Ribar ul. —
Telefon (069) 21-750 — Telex 35210

lesna
gozdarstvo in lesna
industrija o. sol. o.
slovenj gradec

Vam nudi iz svojega dopolnjenega in tradicionalno kvalitetnega programa naslednje izdelke in storitve:

- Zagran les iglavcev, ladijski pod, masivne obloge, razni tehnični les ter drogove za vode.
- SUMO-suhomontažna furnirana vrata, primerna za vgraditev v vse notranje prostore: stanovanja, poslovne prostore, hotele, šole itd.
- Vgraditev je enostavna. Površina vrat je trajna, estetska in primerna kombinacija z ostalo opremo.
- Krilo in podboj sta furnirana s plemenitimi furnirji: hrast, anigre in mahagoni.
- INTRO okna s podbojem iz mahagonijevega lesa ter s plastičnim krilom, ki je zastekleno s termoizolacijsko šipo. Okno je izdelano po licenci zahodnonemške firme ROTO in ga po sebi priporočamo zaradi odlične toplotne in zvočne izolacije.
- IZOLIR okna so v celoti izdelana iz žaganega lesa smreke, jelke (krilo in podboj), ter prav tako zasteklena z izolacijsko šipo. Izdelujemo jih v beli izvedbi (pleskana) ter v naravni izvedbi (sandalins).
- Furnirane zidne in stropne obloge so izdelane iz iverne plošče, furnirane s plemenitimi furnirji: hrast, jesen, brest, macesen, anigre, sapeli in koto. So robno ali nerobno furnirane, s furniranim ali nefurniranim porosom, ter površinsko obdelane s trajnim nitro lakom. V dopolnilnem programu imamo strukturirane — lužene obloge, izdelane iz furnirane iverne plošče. Lužene so v različnih barvnih odtenkih. Primerne so za oblaganje sten in stropov v najrazličnejših prostorih, ki jim dajejo prijetno domačnost. Montaža je enostavna.
- Oplemenitene iverne plošče so površinsko obdelane z melaminsko dekor folijo različnih barv in lesnih desenov. Primerne so za izdelavo kuhinjske in ostale stanovanjske opreme, posebno v šolah, vzgojno varstvenih ustanovah, bolnicah, poslovnih prostorih in v drugih javnih zgradbah.
- Zimske in letne turistične storitve na zapadnem Pohorju, Slovenj Gradcu, Misiški, Črni, Dravogradu, Ravnah in Vuhredu. Smučišča so urejena za začetnike in zahtevne tekmovalce.

Naše kvalitetne izdelke lahko kupite po konkurenčnih cenah v prodajalnah Slovenijalesa, Lesnine in v vseh večjih trgovinah z gradbenim materialom.

Do uspeha s skupnimi močmi

V četrtek, 18. marca smo imeli v Ljubljani zadnje letošnje srečanje z dopisniki in sodelavci našega časnika. Zbralo se nas je mnogo manj kot je bilo pričakovati, pogovor pa je bil kljub temu zanimiv in koristen. Po letu dni smo lahko pregledali sklepe lanskega srečanja, ocenili naše uspehe in opozorili na napake. Slednje je bilo mogoče najti tako v našem uredništvu kot na posameznih občinskih odborih ZZB NOV. Le-ti so se še vedno premalo potrudili, da bi zagotovili dopisnike z njihovega področja. Precej krajev je, ki so na straneh našega časnika zelo skromno zastopani. Letos smo vsi skupaj še odločneje sklenili, da bomo pomanjkljivosti odpravili.

Tovariš Franc Jerina, predsednik ZZB NOV Logatec je iskreno pohvalil uspehe in prizadevanje našega uredništva. Omenil je, da občani logaške občine iz tedna v teden nestrpno čakajo na TV-15. Ko je podrobno ocenil posamezne rubrike je predlagal, da bi naše uredništvo v bližnji prihodnosti sklicalo vse predstavnike občinskih odborov ZZB NOV Slovenije. Na sestanku naj bi se dogovorili o obliki sodelovanja in pomoči v zvezi z našim časnikom, o finančnem vprašanju in odločni akciji za povečanje števila naročnikov. Seveda bi morali takrat spregovoriti tudi o dopisniški mreži.

Tovariš Jerina ni bil edini, ki je poudaril nujnost obiskov naših nekdanjih partizanskih vasi. Precej besed je namenil vprašanjem organiziranosti mladine. V Logatecu imajo na tem področju precejšnje uspehe. Samo v novo ustanovljeno glasbeno šolo so uspeli vključiti približno tristo mladih. Nič več ne posedajo po gostilnah, nič več nima »glavne« besede cerkev. To je sedaj naša, res naša mladina, je zaključil tovariš Jerina. Temu pa moramo dodati, da so se v prizadevanja za vključevanje mladih v družbenopolitično in kulturno življenje v veliki meri vključili tudi člani borčevske organizacije.

☆

Tovariš Alojz Konda nas je opozoril, da je tudi iz Tuhijske doline veliko premalo napisanega. Sam je iz Kamnika in ker je urednik tovarniškega glasila pozna probleme, ki tarejo skoraj sleherno uredništvo. Potrdil je kvaliteto naših prizadevanj in dodal pripombo. Meni, da bi morali v rubriki, ki je namenjena organizaciji članov ZRVS pogostejše opisovati delo osnovnih organizacij, težave in uspehe. Zdi se mu, da za strokovne članke na straneh našega časnika ni najbolj primeren prostor. Mimogrede je predlagal tudi to, da bi se lahko večših ta ali oni novinar udeležil tudi seje občinskih odborov borčevske organizacije.

Tovariš Anton Prosenc iz Hrastnika je seznanil prisotne, da so bile na njihovem področju pred nedavnim končane letne konference borčevske organizacije. Veliko je bilo govorenega tudi o TV-15. Poudarjeno je bilo, da bi veljalo več pisati o spremembah borčevske zakonodaje, predpisih in vprašanih zdravljenj borcev in vojaških invalidov.

Ugotovili so tudi, da več kot trideset odstotkov članov organizacije ni med naročniki našega časnika. S tem v zvezi so se že lotili organizirane akcije. Sleherni član organizacije mora biti naročnik na TV-15, je njihovo vodilo.

Seveda na področju Zasavja niso zadovoljni z dopisniško mrežo. Dogovorili pa so se, da bo sleherno združenje borcev določilo dopisnika, kar nas v uredništvu še posebno veseli.

Tovariš Vilko Kolar iz Šiške v Ljubljani je dejal, da so si vsi enotnega mnenja: nova oblika in vsebina TV-15 je zelo opazna in dobro sprejeta med bralci. Že prve strani vzbudijo zanimanje za vsebino, ki je pestra. Meni, da je vsebinsko naš časnik od zadnjega sestanka zelo napredoval.

Podprl je besede Silva Terška, glavnega in odgovornega urednika, da mora biti v TV-15 prostor tudi za pisanje o dandanašnjih borbah, borbah za nove samoupravne socialistične odnose, za novi čas. Tovariš Kolar je poudaril ugotovitev, da je v občini Ljubljana-Šiška (eni največjih v naši republiki) TV premalo razširjen. S tem v zvezi so Združenja borcev brez dvoma premalo naredila. Že med pobiranjem članarine bi se morali lotiti odločne akcije za pridobivanje novih naročnikov. Treba bo streti okostenelost nekaterih odborov ZZB NOV in združenj borcev, ki se težko prilagajajo današnjemu stanju — revolucionarnemu in hi-

tro spremenljivemu, je govoril tovariš Kolar.

Ni mogel skriti začudenja nad akcijo v zvezi s tisoč slovenskimi šolami, od katerih je naročilo TV-15 le šestinideset šol. Opozoril je na moralno odgovornost prosvetnih delavcev v osnovnih in srednjih šolah in na to, da bi bil naš časnik prva stopnja za uvajanje k pouku marksizma. Ob koncu je tovariš Kolar spodbudno ocenil naše pisanje s področja kulture in dodal, da bi morali odgovorni v republiki nameniti borčevskemu tisku več pozornosti in pomoči.

☆

Tovariš Zdravko Vidrih iz Ljubljane se je pridružil mnenju tistih, ki pravijo, da se je TV-15 v zadnjem obdobju pomladil, da je že na oko privlačen in da vse bolj zanima tudi tiste, ki niso člani organizacije ZZB NOV. Časnik se je resnično podal tja, kjer nastajajo v življenju problemi, kjer ostajajo posledice nerazvitosti. Časnik je s svojimi akcijami v obliki ustnega časopisa (delovnega pogovora) na takšnih nerazvitih področjih načel žgočo problematiko z odgovornimi krajevnimi in občinskimi predstavniki. Drugo vprašanje je, koliko so opozorila koristila, koliko so se pozneje uresničila.

Na območju Polhograjskih Dolomitov, kjer je uredništvo TV-15 pripravilo prvi ustni časopis, se po letu dni v bistvu ni dosti spremenilo. Tovariš Vidrih je imel v mislih predvsem skrb za hribovskega kmeta, izenačevanje le-tega s pravicami delavca v združenem delu, izenačevanje žena in mater na deželi in v mestih...! Statistika dokazuje, da dandanes že več kot polovica žena upravlja s kmetijo. Moški so pomrli ali odšli v industrijo. Postavlja se vprašanje, kako mater — kmetico resnično izenačiti z delavko v proizvodnji (problemi otroškega varstva, otroškega dodatka, poročniškega dopusta...!). Postavlja se vprašanje kako doseči, da bo sin hribovskega kmeta hotel ostati na kmetiji. Gre za vprašanja okrog ugodnosti pri najemanju kreditov za mehanizacijo, umetna gnojila in vlaganje v kmetijske objekte, oproščanje davkov, pomoč pri plačevanju prispevkov za zdravstveno in starostno varstvo. Ob vseh teh vprašanjih je po mnenju tovariša Vidriha mnogo več resolucij kot uresničenega.

Tovariš Vidrih je še omenil pomemben prispevek TV-15 pri beleženju velikih in majhnih zgodovinskih dogodkov iz naše polpretekle zgodovine in našega revolucionarnega delovanja pred vojno. Tisto, kar ni zapisano, gre prej ali slej v pozabo. Sploh ni čudno, da recimo mladi o prvi svetovni vojni tako malo vedo.

☆

Tovariš Jože Princ iz Kočevja je načel vprašanje dopisnikov, ki so razočarani, kadar se jim ta ali oni prispevek ne objavi. S tem v zvezi je dobil izčrpen odgovor.

Tovariš Franc Bittner iz Postojne je predlagal, da bi v naš časnik vpeljali ugan-karski kotichek samo iz področja NOV. Seveda je omenil, da je njihovo področje eno tistih, kjer dopisništvo ni najuspešnejše. Podobno ugotovitev smo zasledili tudi v pripovedovanju Janeza Strleta iz Vrhnike. Naš sodelavec Peter Šabar iz Kočevja se je še posebno zavzel za nujnost razširitve števila naročnikov med občani. O tem je govoril tudi Rudi Matko iz Trbovelj.

Seveda je nemogoče v nekaj besedah strniti celo vrsto misli in predlogov, ki so zabeležene na takšnem srečanju. Ostaja le to, da o ugotovitvah vsi skupaj razmišljamo in še predvsem, da odpravimo pomanjkljivosti pri skupnem poslanstvu, ki ga nosi borčevsko glasilo kot je TV-15. Uspešnejše sodelovanje med občinskimi odbori, dopisniki in uredništvom bo brez dvoma rodilo nove uspehe.

S. T.

Zbralo se nas je manj kot smo pričakovali, pogovor pa je bil kljub temu uspešen.

PREBERITE

OBVESTILO NEKDANJIM INTERNIRANCI V STARI GRADIŠKI

Republiški odbor ZZB NOV Hrvatske prireja 24. 4. 1976 ob 10. uri proslavo v počastitev 35. obletnice vstaje Jugoslavije, ki bo v nekdanjem taborišču v Stari Gradiški. Pridružimo se vabilu in naprošamo vse, ki se nameravajo udeležiti proslave, da to pisмено ali telefonično sporočijo do 10. aprila 1976 na Republiški odbor ZZB NOV Slovenije, Ljubljana, Vrtača 11.

Komisija za bivše politične zapornike, internirance in izgnance pri RO ZZB NOV SLOVENIJE

KURIRJI IN VEZISTI

KI SE BODO UDELEŽILI TRADICIONALNEGA POHODA »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE« DNE 8. MAJA V LJUBLJANI, NAJ SE PRIJAVIJO NAJKASNEJE DO 20. TEGA MESECA SVOJIM PODODBOROM ALI ODBORU KURIRJEV IN VEZISTOV NOV LJUBLJANA, CIGALETOVA 15.

SPOROČITE PODATKE

Združenje borcev NOV »24 talcev« Ljubljana, Poljane, Zarnikova 3, prosimo vse aktiviste in borce NOB, ki so

delali na območju Zrinskega in Poljan, da pisмено sporoče svoje podatke na gornji naslov zaradi izdelave almanaha. Sporočijo naj tudi novi naslov in naslove še živčih sodelavcev.

IO ZB NOV »24 talcev« Ljubljana Poljane

IZLET V JASENOVAC

Združenje borcev NOV Ljubljana Zgornja Šiška organizira za svoje članstvo, dne 29. in 30. maja 1976 dvodnevni izlet v Jasenovac, Kozaro in Jajce z avtobusi turistične agencije VIATOR Ljubljana.

1. dan: 29. maja 1976 bo odhod ob 6. uri izpred zdravstvenega doma na Derčevi. Vozili se bomo mimo Zagreba, Novske v Jasenovac. Tam si bomo ogledali muzej, spomenik in grobišče žrtve med vojno najstrašnejšega taborišča na Hrvatskem. Vožnjo bomo nadaljevali skozi legendarno Knežpolje do Mrakovice, kjer si bomo ogledali spomenik. V Banjaluki bomo večerjali in prenočili.

2. dan: 30. maja 1976 po zajtrku vožnja v Jajce. Ogled mestnih znamenitosti: muzej 2. zasedanja AVNOJ. Sledil bo povratek v Banjaluko, kjer bo kosilo. Po kosilu se bomo vrnili v Ljubljano.

Cena izleta je 580 din na osebo. Vračunana je vožnja in pension (večerja, prenočišče, zajtrk in kosilo). Zaradi pravočasnega rezerviranja avtobusov, prenočišč in prehrane bomo prijave in vplačila sprejemali v ponedeljek 12. in torek 13. aprila 1976 med 16. in 19. uro v naši pisarni na Šišenski 34.

Ne zamudite priložnosti!

Odbor za organizacijo izleta

PRAVNA POSVETOVALNICA

DODATNO UVELJAVLJANJE POSEBNE DOBE

P. I., Kranj

Vprašanje: Med vojno ste bili v severni Afriki, v posebnem bataljonu italijanske vojske, to je v bataljonu speciale. Nato ste bili v ujetništvu, 4. 5. 1944 pa ste vstopili med partizane. Čas sodelovanja v NOV imate tudi priznan v dvojnem štetju. V zadnjem času pa ste brali o priznanju posebne dobe tistim, ki so bili v posebnih bataljoni, zato vas zanima, ali lahko tudi vi dodatno uveljavljate posebno dobo.

Odgovor: Možno je dodatno uveljavljanje posebne dobe in sicer z obnovo postopka. Dokazati pa boste morali aktivno in organizirano delo za NOV, ko ste bili v bataljonu speciale in v ujetništvu.

NIZKO NADOMESTILO OSEBNEGA DOHODKA

K. J., Moravče

Vprašanje: V letu 1974 ste skupaj s terenskim dodatkom in nekaj nadurami zaslužili v vaši delovni organiza-

ciji 40.720,00 din. Ta vsota da mesečno povprečje 3390,00 din, na podlagi katerega se vam odmerja nadomestilo osebnega dohodka zaradi bolezni. V bolnišnici ste bili zadnjih 5 mesecev lanskega leta in boste ostali predvidoma do marca. Ves ta čas pa vam izplačujejo nadomestilo v višini med 2500,00 in 26000,00 dinarji, čeprav ste borec NOV pred 9. 9. 1943 in vam gre 100 odstotno nadomestilo. Zanima vas, ali vam je bilo nadomestilo pravilno izplačano in kolikšno je najmanjše nadomestilo za borce NOV.

Odgovor: Težko je kar takole na daljavo brez potrebnih podatkov ugotavljati in primerjati višino nadomestila osebnega dohodka ob začasnih zadržanosti od dela zaradi bolezni. Borcem NOV s priznanim dvojnimi štetjem je res zagotovljeno nadomestilo v višini 100 odstotkov od osnove, nadomestilo pa ne more biti manjše od najmanjšega osebnega dohodka, ki ga določa zakon. V vašem primeru gre očitno za nesporazum, kaj vse se šteje v osnovo, to je mesečno povprečje OD iz leta 1974. Vi ste očitno vse, kar ste zaslužili v tem letu, delili z 12, pri tem pa ste prezrli, da ste upoštevali tudi terenski dodatek, nadure in morda še kaj, kaj v osnovo ne spada. Svetujemo vam, da se obrnete na računovodstvo v vaši delovni organizaciji, da vam bodo lahko natančneje osebno pojasnili, kako je z vašim nadomestilom.

Pred nami so trije razpisi, ki nam ji je poslala republiška konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije: razpis za tekmovalne vodilce 22. decembra, razpis za pohod »po poteh heroja Kebeta« in razpis za akcijo »avnoj 76«.

Besedila, ki jih ne moremo in ne smemo odpraviti s kratko objavo.

Čeprav so imenovane akcije že ocenili z najvišjo oceno, saj jih spremljamo dolgo vrsto let, je v njih, v naše zadovoljstvo in v našo radost, vselej znova in znova zaslediti bogatitev vsebine, pa so tako že dolgo tega prerasle vzdevek »praznovanje zaradi praznovanja« ter postale sestavni del vsakdanjega življenja oziroma družbene dejavnosti mladega človeka v vseh organizacijah in v vseh sredinah.

In tako jih bomo, prepričani smo, z nič manjšo pozornostjo in z nič manj odmerjenim prostorom spremljali v našem časniku tudi vnaprej.

Uvodno mesto prepustimo tekmovalju za »vodilce 22. decembra«, ki bo sklenjeno v decembru, teče pa že od enaintridesetega novembra lani.

Gre za uresničevanje zamisli splošne ljudske obrambe in s tem v zvezi tudi dokumenta »Idejnopolične osnove usposabljanja mladih za aktivnejšo udeležbo mladih v ljudski obrambi« predsedstva CK ZKJ in predsedstva SFRJ, ki govori o stalnem spremljanju vloge jugoslovanske ljudske armade, teritorialne obrambe, zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojske, zveze rezervnih vojaških starešin in zveze socialistične mladine pri osveščanju, usposabljanju in vključevanju mladih v vse oblike priprav na splošni ljudski odpor.

Od tod izvirajo tudi skupna in načrta prizadevanja ZSM Slovenije, JLA, in ZZB NOV Slovenije, ki imajo že dolgoletno tradicijo, v zadnjih letih pa so se tem prizadevanjem pridružili tudi štabi in vodstva enot teritorialne obrambe ter organizacije ZRVS Slovenije.

In tako bomo ob koncu tekmovanja za »vodilce 22. decembra« lahko čestitali: najboljši občinski organiza-

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

V OGLEDALU NASEGA CASA

Zvesto po poteh naše revolucije

To pa so akcije, s katerimi mladina na najlepši način izraža in potrjuje svojo pripadnost samoupravnemu socializmu, se vanj tudi dejavno vključuje

Spomin na AVNOJ 75: slovenski mladinci v spominskem parku Ive Lola-Ribarja

Foto: BRANE JAKOVljevič

ciji ZSM Slovenije, najboljši garniziji, pa najboljšemu štabu teritorialne obrambe, najboljšemu občinskemu odboru ZZB NOV Slovenije in najboljšemu občinskemu odboru ZRVS

Slovenije na področju vzgoje, usposabljanja in vključevanja mladih v obrambne priprave; tu je še posebno tekmovalje za najboljšo občinsko organizacijo ZSM Slovenije in najboljšo

organizacijo ZSM Slovenije v garnizonu na področju Slovenije in sicer v skupnih prizadevanjih v celotni družbenopolitični aktivnosti.

Tekmovalje skupnih ekip ZSM Slovenije in ZRVS Slovenije v poznavanju zgodovine in veščin, pomembnih za ljudsko obrambo, nosi ime »po poteh heroja Kebeta«, v okviru pohoda po poteh partizanske Jelovice pa ga, tudi v počastitev legendarnega boja Cankarjevega bataljona, razpisujeta republiška konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije in republiški odbor Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije.

Torej: na svidenje prihodnje leto!

Tekmovalje za »vodilce 22. decembra« in pohod »po poteh heroja Kebeta« pomenita torej ne le dragocen prispevek k strokovnemu usposabljanju mladih na splošni ljudski odpor in ne le izkaz dolžnega spominskega spoštovanja, njuna vrednost je še v nečem drugem: gre tudi za razvijanje tovarištva, vzajemne pomoči, samopremagovanja... vrednot, ki so krasile naš narodnoosvobodilni boj, a so čestokrat, žal, tako redke sopotnice našega vsakdanjika.

In že smo pri akciji »avnoj 76«, katere organizatorica je republiška konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije.

»Razvijanje, prenašanje in negovanje revolucionarnih tradicij na mlade predstavlja revolucionarno akcijo (na revolucionarnih vrednotah in idealih!), katere cilj je uspešno vključevanje mladih v razreševanje vprašanj, ki spremljajo uresničevanje naše socialistične samouprave,« preberemo v razpisu. Akcijo, ki jo v Zvezi socialistične mladine Slovenije vodijo na tem področju, lahko poenostavljeno imenujemo tudi vzgojo socialističnega domoljubja!

Ob koncu pa še želja: da bi se od akcij, ki smo vam jih danes predstavili, nikoli ne poslovili, da bi jih iz leta v leto še bogatili, saj ta naša socialistična revolucija še kako potrebuje predanega, delavnega in poštenega ustvarjalca... To pa so akcije, s katerimi mladina na najlepši način izraža in potrjuje svojo pripadnost samoupravnemu socializmu, se v njega tudi dejavno vključuje.

MILENA STRAJNAR

Partizanka Milica

Bila je hudo ranjena v nogo in ker niso imeli pri roki pravih zdravil, je tovarišica Šalijeva danes vojaška invalidka

V vrste Kozjanskega bataljona je tovarišica Milica Šalijeva stopila 9. julija 1943. leta.

Ta bataljon se je boril na zelo težavem in nevarnem področju, to je od Kožje planine do Pišec in Brežic. Komandant je bil Janez Jerin, ki danes živi v Celju. Imel je odgovorno nalogo, saj je moral pridobivati za narodnoosvobodilni boj nove ljudi, ki jih je bilo tod zelo malo. Nemci so namreč v obmejnem pasu skoraj vse naše ljudi izselili, naselili pa Kočevarje in druge Nemce.

Tovarišica Milica je bila takrat terenska politična delavka in njena glavna naloga je bila: organizirati mladino v Zvezo slovenske mladine oziroma Zvezo komunistične mladine Jugoslavije.

Njena druga, tudi zelo važna naloga, pa je bila zbiranje sanitetnega in drugega materiala, ki ga je bilo takrat zelo težavno dobiti. Naši ljudje so pomagali po svojih najboljših močeh in sicer tako, da so iz rjuh delali razni sanitetni material in prinašali hrano. Včasih so dobili tudi kakšno injekcijo in sterilni povoj ter kakšno zdravilo. Prinesli so jih naši ljudje, ki so hodili v mesto.

Tako je tovarišica Šalijeva delovala prav do 8. februarja 1945. leta.

Kulturniki in drugi nastopajoči, ki naj bi počastili slovenski kulturni praznik, so imeli takrat zadnjo vajo na predvečer praznika. Nastopiti bi morala tudi tovarišica Milica. Vse priprave so lepo potekale in nikjer ni bilo sledu o sovražniku.

Prav na kulturni praznik pa je bil okoli gradu Pišce, kjer so se zadrževali partizani, sklenjen sovražnikov obroč... Partizanom je bil tako onemogočen kakršenkoli beg. Po boju, ki je terjal žrtve, so se umaknili.

Takrat je bila ranjena tudi tovarišica Milica.

»Obležala sem v snegu,« se spominja. »Čeprav so Nemci preiskali ves teren, me niso našli. Bila sem še toliko pri močeh, da sem se pokrila s snegom in zabrisala sledi. Drugi dan so me našli tovariši.«

Bila je hudo ranjena v nogo in ker niso imeli pri roki pravih zdravil, je tovarišica Šalijeva danes vojaška invalidka.

LILJANA KAPS
VLADI ŠRIBAR

(Iz »Mladi ob Krki«, glasila
OŠ Grm, Novo mesto)

Očkov spomini

To je samo nekaj akcij, v katerih je sodeloval moj očka Mirko Knafelc, doma iz Šmihela.

»V jeseni 1941. leta sem začel delati kot vajenec v krojaški delavnici pri Alojzu Zupančiču v Novem mestu, kjer so bili vsi delavci naklonjeni OF. Lastnik je bil zato interniran, nekaj delavcev je odšlo v gozdove in delavnico smo morali maja 1943. leta zapreti.

Spominjam se oktobra v prvem vojnem letu, ko smo dobili nalogo, da izdelamo večjo količino kap za partizane. Bil sem najmlajši, pa sem moral kape odnašati k Zupančičevim sorodnikom v Smolenjo vas. Kape smo zavijali v pakete. Sprva me je na tej poti spremljala neka starejša ženska, pozneje sem nalogo opravljal sam.

Letake sem začel trositi od sredine 1942. leta. Prejemal sem jih od brata Antona, ki so ga ubili 1943. leta na Marofu... Med potjo domov ali v delavnico sem letake pribijal na električne drogove, drevesa ali pa sem jih odvrnil na druga vidna mesta. Vsakokrat sem dobil le manjšo količino letakov, kar bi v primeru, da bi bil odkrit, še lahko nekako opravičeval. Rekel bi, da sem jih našel. Ker je bila naloga več ali manj brez večje nevarnosti, je bila zame kot za mladoletnika celo zabavna.

V spominu mi je ostal dogodek, kako sem letake prilepil na italijansko barako v Šmihelu.

Bilo je to februarja 1943. leta. Dobil sem nekaj letakov, ki so bili tiskani v italijanskem jeziku in namenjeni italijanskim vojakom. Moja naloga je bila, da jih odvržem v bližini italijanskih bivališč. Pa sem kot najbolj primerno zbral barako med župniščem in internatom. Pred vhomom, kjer je sedaj vhod v Posebno šolo, je stal stražar. Pri baraki zjutraj ni bilo nikogar, ker so prav ta čas vojaki zajtrkovali. Razmere sem dobro poznal, saj sem šel mimo vsak dan po štirikrat in še večkrat. Ko sem šel zjutraj mimo stražarja, sem pazil, da me ni zapazil, ko sem pristopil k baraki. Vzel sem letak in ga z risalnim žebličkom pritiskal na desko, odvrigel nekaj letakov na tla in odšel mimo župnišča v mesto.

To je samo nekaj akcij, v katerih je sodeloval moj očka Mirko Knafelc, doma iz Šmihela.

DUSAN KNAFELC

TV-15 ZA MLADINO

TITA IN FIDELA CASTRA SMO POZDRAVILI TUDI V KOPRU — Čeprav je fotografija starejšega datuma, saj je od obiska tovariša Tita in Fidela Castra v Kopru minilo že kar precej časa, prosim, če jo objavite, saj fotografije tovariša Tita že dolgo ni bilo na mladinski strani »TV-15«. Povedal bi vam še, da smo prebivalci tega malega mesta ob slovenski obali draga gosta sprejeli z velikim navdušenjem. Med številnimi srečanji tovariša Tita pa bi omenil le srečanje s španskim borcem Tonetom Ukmarjem.

Foto in tekst: SLAVKO HREN

Napadli so nas

Od vseh sedmih obveščevalcev živiva samo še: Ivan Vovk-Živan in jaz, Zvone Ažman-Bogo

Megla se je plazila nad potokom, ki je tekla izpod Črnega vrha in od poti, ki je prečkala potok, je bilo le dobrih sto metrov do taborišča obveščevalcev.

V dobro zamaskiranem bunkerju so bili: Ivan Vovk-Živan, Franc Beniger-Gabrin, Mirko Rajgelj-Petko, Pavel Gmajnar-Ljubo in Marjan Rupar-Miro. Odsoten je bil le Anton Dežman-Tonček, ki je bil trenutno v okolici Lesc. Ivan Vovk-Živan in Franc Beniger-Gabrin so zastopali okrogno vodstvo varnostno-obveščevalne službe, vsi drugi pa smo bili udarna grupa VOS z Jesenicah, katere naloga je bil neizprosni boj z okupatorjem in domačimi izdajalci.

Nekako sredi januarja 1944. leta je proti večeru naša patrulja, ki je bila na obhodu, naletela v neposredni bližini našega tabora na nekega nemškega padalskega oficirja Fritzja Koroka. Spoznali smo ga, ker nas je predhodno prek svoje žene, ki je bila zaupnica Živana, prosil, če ga sprejmemo v svoje vrste... Ta dan je izkoristil letalski alarm in iz mesta pobegnil v goščavo Mirce.

Zvone Ažman-Bogo kot član jeseniške VOS

Po daljšem iskanju in tavanju je po naključju prišel v neposredno bližino našega taborišča. Teden dni so ga zadržali v postojanki, nakar je po lastni želji odšel s kurirji na Koroško. Ugodili so njegovi prošnji, saj je bil Korošec in kot takšnega bi ga lahko koristno uporabili onstran Karavank.

Minilo je teden dni. Bilo je 2. februarja 1944. leta ob sedmi uri zjutraj. Razen stražarjev so še vsi spali, ko nas

Tri pisma

Moja stara mama je začela delati za partizane že 1941. leta. Prvi partizani na Primorskem so se zbrali prav v njeni hiši. Na hiši je tudi spominska plošča.

Nekega dne je prišel k njej partizan s tremi pismi. Rekel ji je, da so pisma zelo važna. Povedal je, da bo ponje prišel nekdo, ki bo rekel »hočem tri pisma« (to je bilo spoznavno geslo!), nakar mu jih mora izročiti. Zabičal ji je tudi, da pisma ne smejo priti v sovražnikove roke in da jih tudi ne sme uničiti.

Naslednji dan so prišli Nemci in obkolili hišo. Stara mama je pisma skrila pod majico in začela hitro krpati nogavice, da ne bi vzbudila kakega suma.

Tako so Nemci odšli, kar so iskali, pa niso našli.

DAMJAN POTPARIČ

je prebudil Petek, ki se je pravkar vrnil z Mežaklje. Prinesel je novico, da so na Koroškem prijeli omenjenega letalskega podoficirja, da je padel s kurirji v zasedo in da so ga pripeljali na Jesenice z namenom, da pokaže naš tabor.

Takoj smo bili pokonci in sklenili, da izpraznimo taborišče in ves material prenesemo na neko drugo, varnejše mesto. Bili smo že skoraj gotovi, ko sem zaslišal šum, kakor da bi počila suha vejica, kar mi je bilo zelo sumljivo. Samo kakih petnajst metrov nad našim taborom sem v globokem celcu med malimi smrekami zagledal kolono Nemcev.

»Švabi so zgoraj!« sem zasepetal, ko sem skočil k vratom bunkerja.

Tovariši so v trenutku zgrabili za orožje in ker so bila tla lesna, je nastal ropot, ki je opozoril Nemce, da smo jih opazili. Zato so takoj udarili. Rafaeli so presekali tišino in krogle so frčale okoli nas. Sam sem skušal skočiti takoj za Petkom, nizko sklonjen proti potoku. Nismo vedeli, da so Nemci postavili na drugi strani potoka zasedo. Komaj je Petko dosegel greben nad potokom, že so ga pozdravili rafali. Predno se je utegnil skloniti, je bil že ranjen v obe roki. Jaz sem tekla za njim in ko so vžgali še iz nasprotnega brega, sem skočil čez Petka in prek visoke skale naravnost v potok. Pridružil se mi je tudi Živan in umikala sva se naglo, kolikor nama je pač dopuščala neenakomerna struga.

Krogle, ki so jih za nama sipale sovražnikove brzostrelke, so se odbijale od skal in kamnov v potoku.

Kmalu smo nekoliko dlje poiskali mesto, kjer smo lahko brez sledu zavili v greben, prečkali potok in se umaknili navkreber do nizkega smrečja. Čakali smo vsi mokri in prezeblji. Posebno sva bila premočena Živan in jaz. Obleka je pričela zmrzovati... Streljanje je nenadoma ponehalo. V tišini sta odjeknila le še dve močni eksploziji, takoj nato pa smo opazili dim nad našim taborom. Vedeli smo, da so zažgali tabor, eksplozijo pa je povzročila municija, ki je ostala v taborišču.

Videli smo tudi Nemce, ki so se vračali: bilo jih je okoli trideset ali pa še več.

Od osmih smo ostali samo trije. Kaj je bilo z drugimi, nismo vedeli in ta negotovost nas je mučila. Približali smo se taboru, a ker smo slišali glasove, smo se rajši umaknili proti Prdli, se ustavili pod Jakobovim, kjer smo na jasi obvezali ranjenega Živana in na soncu posušili obleko. Potem smo nadaljevali pot in se pri Jerci razšli. Živan je odšel v dolino, ker mu je začela otekati noga in je potreboval zdravniško pomoč, jaz in Peter sva se napotila do postojanke okrajnega odbora OF ali okrognega komiteja KP Slovenije. Tam so nam povedali, da sta Petko, ki je bil ranjen in Gabrin že na varnem, medtem ko za Ljuba in Mirka niso nič slišali.

Čez tri dni smo izvedeli, da so našega Ljuba in kurirja Mira pri umiku zadelo krogle. Mira je ranjenega ustrelil sam Gabrin Drusche, šef gestapa Jesenice, ker ni hotel izdajati, Ljubo pa je pri umiku ranjen obležal v vodi.

Po dobljenih poročilih so Nemci in izdajalci to hajko dobro pripravili. Pri tem jim je veliko pomagal izdajalec Fritz Korok, ki je bil teden dni v naši postojanki in je dobro poznal položaj taborišča. Zato so nas Nemci lahko presenetili in nas napadli s hrbtne strani našega taborišča. Pri tem napadu je sodeloval tudi Jeseničan Ferdi Reimüller, zagrižen nemčar, ki je kot dober smučar dobro poznal terene in je bil pri napadih vodič kolone.

Od vseh sedmih obveščevalcev živiva samo še Ivan Vovk-Živan in jaz, Zvone Ažman-Bogo.

IVA ŠEBJANIČ

SREČANJE — Pred kratkim je občinska konferenca ZSMS Kranj organizirala zanimivo srečanje mladih iz Kranja in Kopra... Med obiskom, ki so ga spremljali delovni pogovori, smo si ogledali tudi spomenik narodnoosvobodilnemu boju.

Foto in tekst: SLAVKO HREN

Vojni ujetnik

»Še sedaj me spremljajo spomini na življenje v taborišču in nikoli jih ne bom pozabil«

Tako je pripovedoval moj stric: »Ujet sem bil v Sarajevu 1941. leta, ujeli pa so me Nemci. Z menoj sta bila pokojna Alojz Slak z Dvora ter Jože Novak iz Stavče vasi. Z nami so bili tudi Gorenjci, Ljubljancani ter Novomeščani, a si njihovih imen žal nisem zapomnil. V taborišče so nas peljali v živinskem vagonu. Brez prestanka smo se vozili štiri dni in štiri noči.

Bil sem v vzhodni Nemčiji, v taborišču za vojne ujetnike, vojaške in podoficirje.

Hrana je bila zelo slaba in le dvakrat na dan smo jo dobili. Krompir in voda, to je bilo vse! Čez dan smo pomagali pri gradnji barak. Ob desetih zvečer smo šli spat, a tudi to spanje ni bilo mirno, saj je bilo uši, da je kar gomazelo. Čez dva meseca so me dali na delo h kmetu, kjer sem se imel še kar dobro.

Domov sem se vrnil leta 1945.

Najprej smo se ustavili na Poljskem, nato pa smo se z vlakom odpeljali do Subotice. Med potjo smo imeli dovolj hrane, ker so nam jo dali Rusi.

Domači kar verjeti niso mogli svojim očem, ko sem se vrnil, saj so me imeli za mrtvega... Še sedaj me spremlja spomini na življenje v taborišču in nikoli jih ne bom pozabil. To je bilo v najhujši zimi, saj je bilo večkrat tako mrzlo, da se je železo prijemalo rok, če pa sem ga odtrgal, sem z železom

odtrgal še nekaj kože. Ne, tega res ni moč pozabiti!»

Ime mojega strica: France Hrovat, doma iz Podgozda št. 19.

JANEZ HROVAT,
(Iz »Z bregov Krke«, glasila OS
Zužemberk)

Pomagala sta partizanom

Moja stara mama je pomagala partizanom. Zbirala je hrano in obleko. Stari oče, ki je bil vojaški referent, je blago skrival v praznih sodih v vinski kleti. Stara mama je več dni skrbela tudi za ranjena partizana, ki sta bila skrita v gozdu. Nosila jima je hrano in ju obvezovala. To je bilo zelo nevarno, ker je bilo v Vipavi veliko sovražnikov.

Pozneje je stari oče odšel k partizanom in stara mama je ostala sama doma. Skrbela je za številno družino, obdelovala polje in še naprej pomagala partizanom.

SIMON POPOVIČ

KRAMLJANJE

Tovarišica Fanci Moljk se nas je spomnila ne le z izpolnjeno obljubo, marveč tudi s pisemcem, ki potrjuje, da »TV 15 za mladino« najmlajši iz Dola pri Hrastniku kar se da pridno prebirajo. Zal zaenkrat samo prebirajo, saj se nam do zdaj še ni ponudila priložnost, da bi jih pozdravili v vrstah rednih sodelavcev naše strani.

»Drobne vsakdanjosti mi jemljejo čas in tako vam šele danes pošiljam nekaj številke našega šolskega glasila,« piše tovarišica Fanci. »Zal pa sem ugotovila, da je večina sestavkov o narodnoosvobodilnem boju premalo dokumentirana in verjetno z njimi ne boste povsem zadovoljni.«

»Bomo že kaj našli, čeprav je res, da sestavke, objavljene v »TV 15 za mladino«, krasi in jim daje vrednost prav dokumentiranost, v drugih mladinskih prilogah redkeje prisotna!«

Pravite, da v tretji številki »Izrazov«, ki so izšli te dni, nimate ničesar iz oboroženega dela naše revolucije. Nič ne de, morda bo čas naše polpretekle zgodovine prisoten v četrti številki, saj v letošnjem letu beležimo druge,

nič manj pomembne obletnice! Tu je, kar smo na tem mestu že poudarili, trideseta obletnica mladinskih delovnih brigad, da ne govorimo o petintridesetletnici vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Takrat pa, če nikakor ne boste utegnili prej, se nas spet spomnite.»

Oglasili so se tudi člani krožka narodnoosvobodilnega boja iz osnovne šole Črna na Koroškem, katere pionirski odred nosi ime Henrika Zagernika.

»Obiskali so nas Ignac Zdovc, Ivan in Pavla Hercog, Franc Nagernink in Ivan Levar, borci narodnoosvobodilnega boja,« nam sporočajo krožkarji iz Črne na Koroškem. »Z zanimanjem smo poslušali njihove pripovedi, saj smo zvedeli marsikaj novega iz boja za svobodo naše drage domovine.«

In še nekaj so zapisali z željo, da bi te besede posebej podčrtali: »Zahvaljujemo se vam za obisk, dragi borci, hkrati pa želimo, da bi nas še obiskali!«

Ste njihove pripovedi tudi zapisali

Lepo pozdravljeni!

Milena

Kot mnoge druge domoljube je tudi Janeza Korošca med vojno doletela zla usoda. Gestapovci so ga potem, ko so zaslutili, da pomaga osvobodilnemu boju, 6. decembra 1944 aretirali. Danes ne bi zanj morali niti vedeti, če ne bi pred časom pripravil samostojne slikarske razstave v svoji vikend hišici v Okiču v Halozah.

Prav s svojo slikarsko ustvarjalnostjo je našo javnost opozoril na vso tragiko našega naroda, na okrutnost, ki so ji naši ljudje doživljali v času druge svetovne vojne. Obiskali smo ga na njegovem domu, nato pa se odpeljali v Haloze. Že med potjo smo marsikaj zvedeli od njega. Prav presenečeni pa smo bili, ko nam je Janez v Okiču odprl svojo galerijo v malem. Trpinčeni zaporniki, na drugi strani pa gestapovski krvniki v visokih škornjih in z mrtvaško glavo na kapi, so motivi, ki jih prikazuje. Z zanimanjem mo prisluhnili njegovi pripovedi:

»Rodil sem se v Zabovcih na Ptujskem polju. Pred in med vojno sem imel na Bregu pri Ptujju pekarno. Takoj po vdoru okupatorja smo pri bratu Marku, ki je bil mlinar, skrili težko strojno. Pozneje smo jo izročili prvi slovenskogoriški četi, ki smo jo sicer tudi drugače podpirali, zlasti z živežem. Veze smo imeli tudi s pohorskim partizani. Tudi znanega ptujskega zdravnika dr. F. R. smo skupaj z družino spravili na varno k partizanom na Pohorje.

Konec novembra 1944 je bil aretiran naš sodelavec Marko Strelec. Nemci so se namreč poslužili zvijače. Preoblečeni v partizane so ujeli Franca Kostanjevca, z ilegalnim imenom Peter, ki jim je tako nehoti izdal našo organizacijo. Kljub temu so ga Nemci marca 1945 ustrelili. Sledile so aretacije in v gestapovskih zapornih so se skupaj z menoj znašli še Franc Zorčič, prof. Habe in Nežka Golobova.

Na ptujskem gestapu so se začela prava sadistična mučenja. Ker nisem nič »vedel«, so me zvezali, utapljali v kopalnici in me pretepali po vsem telesu. Niso izbirali kam je padlo. Naposled sem se nezavesten

znašel v celici. To je trajalo nekaj dni po več ur na dan. Toda niso me zlomili. Bil sem pripravljen na vse, tudi na to, da me ubijejo.

Z gestapa sem bil nato prepeljan v ptujske zapore. Hoditi sploh nisem mogel. Sojetniki v celici so me zavijali v rjuho, ki so jo pred tem namočili v vodo, da bi mi tako lajšali bolečine. Z mučenji niso prizanesli niti Nežki Golobovi. Tri tedne pozneje, ko so se ptujski zapori že hudo napolnili, so nas nekega jutra zvezali po dva in dva skupaj, naložili na kamion ter odpeljali v Maribor. Bilo nas je kakih dvajset in bili smo prepričani, da nas vodijo na streljanje. Morda so sprva celo imeli ta namen, zlasti še zato, ker so nas preko Pragerskega po ovinku vodili v Maribor. Kdo ve!

Iz Maribora je sledil transport v Dachau, kjer sem dobil številko in taboriščno obleko. Nekaj dni pozneje so nas okoli dvesto odpeljali iz Dachaua v taborišče v Leitmerku, kjer smo nato delali v tovarni tankov, ki se je imenovala Elsabe in je bila zgrajena pod zemljo. Tu smo delali po dvanajst ur dnevno. Hrana je bila slaba, delo naporno in zato so mnogi umirali kar pri strojih. Mrtve tovariše so odvažali na vozovih kot drva ter jih nekje zakopavali.

Svoboda se je vse bolj bližala in to smo vedeli vsi. Prišel je lep ovetič maj, ko so nas postrojili ter nam dejali, da gremo delat na železnico nekam na Koroško. S sotrpinom Strukljem sva nekako zaslutila zlo ter se zadnji trenutek skrila v baraki. Niso naju našli in tedaj sva oba ušla strašni smrti.

Vlak namreč nikoli ni prispel na Koroško, ampak so bili jetniki zaprti v žilvinskih vagonih, kjer so umirali strahot-

ne smrti od gladi, žeje in izčrpanosti. Nekateri so, da bi si režili golo življenje postali kanibali. Ko so nas končno osvobodili zavezniki, sem pozneje videl pretresljive fotografije tega transporta. Še danes me je groza, če se na vse to spomnim...

Po vrnitvi v svobodno domovino je Janez Korošec nekajkrat razmišljal, da bi na svojstven, edinstven način seznanil našo javnost s trpljenjem in grozo naših ljudi, ki so iz dneva v dan v hudih mukah umirali širom po zasluženi Evropi. Utrnila se mu je ideja, da bi vse to, zlasti »spomine« na ptujske zapore, skušal naslikati.

Ker je že v osnovni šoli čutil veliko nagnjenost do slikanja, si je nabavil nekaj slikarskih potrebščin ter pričel slikati v oljni tehniki, ker, kot nam je dejal, imajo prav v tej tehniki njegove slike največjo izrazno moč. Prvi primerki niso bili dobri, pa se je vsega lotil ponovno, dokler ni bil zadovoljen z izdelkom. Nekaj del je nastalo doma v Ptujju, nekaj v njegovem haloškem vikendu v Okiču sredi vinorodnih gričev.

Med temi slikami še posebej izstopa njegov avtoportret kot nem, pa zato tembolj prepričljiv dokument nekega časa, časa, ko je bil številka, ne človek. Tedaj mu je bilo 32 let.

Te njegove slike si je ogledalo že precej ljudi, med njimi tudi znani umetniki, ki so se o njih pohvalno izrazili. Nič manj laskave niso tudi izjave drugih, ki so si razstavo že ogledali. Škoda, da je razstava tako odmaknjena, na samotnem griču sredi Haloza in zato le redkim dostopna.

Čeprav tu ne gre za umetniške poteze risb in tudi ne za kakšno znano umetniško ime, so slike predvsem dokument nekega časa. Narisala jih je roka bivšega

Janez Korošec iz Ptuja

političnega zapornika, nasprotnika nacizma, ki je te grozote tudi sam doživljal.

Koliko so slovenski domoljubi morali preživeti med zadnjo vojno, a niso klonili! Spomnimo se samo s kakšnim patetičnim zanosom so pomagali našim borcem za svobodo kjerkoli so mogli. Nobeno noč niso mirno spali, kajti mnogi so vedeli in slutili, da bodo nekega dne izdani, da jih čakajo težki dnevi preizkušanj. Pa vendar se niso vdali. Tudi potem ne, ko so se znašli v kreppljivih gestapa, ko so bili mnogim dnevi šteti samo še šteti in, ko so v mukah umirali od gladi, žeje in trpljenja.

FRANJO HOVNIK

Avtor sestavka »Srečanje v Strunjnu«, ki je bil objavljen v 13. številki našega časnika, želi pojasniti stavek v tretjem stolpcu (29. vrsti). Poleti 1942 je čevljar Jurček zabredel v gestapovsko-belogardistično izdajo in iste jeseni so ga partizani likvidirali.

France Šušteršič: POTOP

Odlomek iz romana »Trg lakote«, ki je dobil eno izmed letošnjih Kajuhovih nagrad. V njem so opisane razmere in življenje v koncentracijskem taborišču na otoku Rabu.

Bila je nedelja kakor vse druge v septembru, le da je bilo vreme za spoznanje bolj soparno in je od juga pihljal nekam potuhnjati veter. Nad taborišče je kdaj pa kdaj prijadral galeb in se vrnil v širokem krogu čez zelene griče na obalo. V zgodnjih dopoldanskih urah je bilo slišati glasove zvonov iz cerkve svete Evfemije, ki so prihajali in se izgubljali kakor otožni vzdih.

»Danes je Mihelova nedelja,« so se po zajtrku menili Belokranjci.

»Pri nas je žegnjanje,« je rekel neki Bločan, »ampak k maši kljub temu ne pojdem, pa tudi doma ne bi šel, ko tam gospodari župnik s puško na rami.«

Pogovarjali so se, kaj bi te dni doma počeli, kakšno delo bi jih še čakalo in kaj bi bilo opoldne na mizi. Na shujšanih obrazih se jim je zrcalila skrb, zlasti tistim, ki so bili tu že dva meseca: še ničesar niso zvedeli od doma niti niso mogli sporočiti, kje so in kako se jim godi. Tisti, ki so prišli v taborišče kasneje, so jim pripovedovali o beli gardi, ki da preganja in zapira ljudi skupaj z okupatorji, kaj dočnega pa je malokdo vedel o tej in oni družini. Mnogi so bili namreč pred odhodom na Rab zaprti ali pa se niso mogli ganiti od doma, da ne bi bili sumljivi.

Nekateri, zlasti starejši, so bili v »zakmašnih« oblekah, ki pa so bile od parjenja zmečkane in osmojene in so se jim kaj slabo podale. Te nedeljske navade tudi v taborišču niso opustili, čeprav jih je čedalje manj hodilo k maši.

Fantje, ki jim je taborišče pretrgalo mladost, so stali v gruclah ob ograji iz bodice žice in gledali na cesto, koder so špili po belem prahu domačini in domačinke; zanimala so jih dekleta, ki so bila skoraj vsa lepih obrazov in postav ter vse enako oblečene: v širokih črnih krilih z namnicami in belih bluzah, ki so jih nape-njale prsi. A le malokatera se je ozrla pro-

ti taborišču, kot bi jim bilo to prepovedano.

»Čedne so, ampak sramežljive,« je menil Tine, ki je pravkar od nekdaj prižvižgal.

»Kaj ne bi bile sramežljive, ko se pa tamle bliskajo nage riti!« mu je odvrnil neki Novomešan in pokazal na stranišče, ki je bilo ograjeno le z nekaj uvelimi vejami. Tam jih je zmeraj nekaj čepelo na tramih.

»Via! Via,« so podili bližnji stražarji radovedneže od ograje in jim grozili s puškami.

Mimo skupine Čabrancev je šel študent Janko z nekimi papirji v roki. Zadnje dni

je pomagal pisati sezname sektorskih deset.

»Kdaj pojdemo domov?« ga je vprašal priletan možakar s črnim klobukom na glavi, Palčič po imenu.

»Nič ne vem. O, rad bi vedel, tako kot vi...«

»Zakaj ste pa popisovali?«

»Eh, kolikokrat bomo še morali! Pri tej oblasti je treba kar naprej popisovati in prešteti. Nekaj vam pa lahko povem: drugi mesec nam bodo dovolili pisati. Lahko boste sporočili domov, kje ste.«

»Takoj bom pisal, naj mi pošljejo paket,« se je oglasil Hrovat iz Uršnih Sel. »Če drugega nimajo, naj mi pošljejo nekaj krompirja, si ga bom že kje skuhal; v taborišču ga doslej še nismo jedli, doma pa ga je toliko... Pa nekaj jabolk, tudi teh je letos veliko...«

Bil je prijazen fant, star kakšnih dvajset let, a izčrpan od gladi kakor večina drugih. Obleka, ki mu je bila ob prihodu v taborišče skoraj premajhna, je zdaj kar mahedrala na njem.

»Glede paketov še ne vem, kdaj jih boste dovolili,« je dejal Janko.

»Kaj nam pomaga, če jih dovolijo, ko nam pa nima kdo poslati,« je s hripavim glasom pripomnil Palčič. »Nam so vse požgali, nobena hiša več ne stoji in nikogar ni več v vasi... najbrž so jo zapustile še mačke, kar jih je še ostalo po ofenzivi. V sedmih vseh je enako. Jaz nimam nobene zlahte, ki bi bila še doma...«

»Eh, zakaj nismo ostali na tujem!« je zastokal neki Mlakar. »Glejte, jaz sem bil v Ameriki, angleško znam; dve leti pred vojno pa sem se vrnil domov na Čabransko. Ne vem, kaj mi je bilo v glavi...«

»Tudi v Franciji bi nam bilo bolje, čeprav jo je premagal Nemec,« je nekdo dodal. »Delali bi in zaslužili, vsaj za silo.«

»Rajši recite, zakaj nismo ostali tam, kjer je svoboda... v gozdovih, ki jih je malo-kje toliko kot pri nas,« se je vmešal v pogovor mlad fant s čepico na glavi, ki je bil očitno doma nekje tam kot vsi drugi v tej gruči.

»Tiho bodi, Lakota, da te kdo ne sliši,« je s pritajenim glasom velel Palčič. »Lahko pride to mimo Vohar; ni dolgo, kar sem ga videl.«

»Naj le pride! To, kar sem povedal vam, si upam tudi njemu. Potem naj pridejo karabinjerji, me vklepejo in odpeljejo v ječo. Slabše mi tam gotovo ne bo kakor tukaj.«

»Nikar ne nori, Lakota! Kdo ve, kaj bi potem storili s teboj. Za tistim v zeleni srjaci ni več sledu...«

»Jaz nisem bil partizan in še nikoli nisem streljal. A nikoli si ne bom oprostil, da je nisem med ofenzivo popihal v hosto, ki je pičel streljaj daleč od naše vasice, in se skrila v kakšno luknjo pod Milanovim vrhom. Zdaj bi bil doma ali vsaj tam blizu, ne pa taka uboga para, ki ji lahko vsak laški usrané pljune v obraz. O, če vas ne bi bil poslušal...«

Navzoči so se začeli spogledovati in zavijati vstran. Lakota pa je pribil:

»Da, bolj sem pameten kot vi! Bom že kaj ušpil, da me bodo odpeljali od tod. V ječi bom vsaj pod streho.«

»Saj tukaj ni dežja, doslej nas je le dvakrat malo poškopil.«

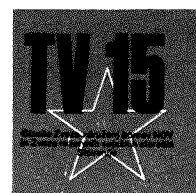
»Boste že videli, jesen se je šele začela; za jesenjo pa pride zima.«

»Pred zimo bomo že doma.«

»Bog vas usliši... a ne verjamem.«

Bližal se je začetek maše, zato so se začele gruče razhajati. Spet se je veliko internancev poskrilo v šotore.

(se nadaljuje)

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik SILVO TERSEK

Novinarji: NEVA MUŽIČ, ANDREJ SKALERIČ, MILENA STRAJNAR, ALENKA VIPOTNIK, POLDE VRBOVSEK

Tajnik uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva 327-780

Uprava in naročniški oddelk »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, telefon 320-486

Letna naročnina 100 dinarjev, za inozemstvo 130 dinarjev — posamezna številka v kolportuži 2 dinarja

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišei CGP Delo, Ljubljana, Titova 35